

Duplikaat
№ 2145
10. 10. 1899
6. - Jätkö
Maanik. Kõrge
Õndsä Lutheruse

Wäitene
Wäitene

Wäitene
Katekismus

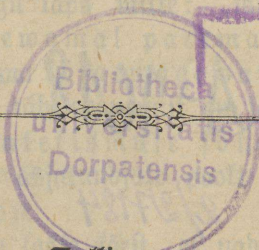
seletustega.

Kooli lastele ja leeri õppijatele

firja pannud

Wilhelm Kentmann,

Kullamaa õpetaja.

1327

Tallinnas.

Trükitud N. Mäkwiki kirjadega.

1899.

Эстляндская Евангелическо-Лютеранская Консисторія симъ
удостовѣряеть, что къ печатанію этой книги со стороны сей
Консисторіи препятствій не имѣется.

Ревель, Вышгородъ, 10-го Декабря 1898 г.

№ 1794.

Вице-Президентъ,

Генераль-Суперъ-Интендентъ: Л. Хершельманнъ.

за Секретаря: А. Келеръ.

Дозволено цензурою. — Юрьевъ, 21 Декабря 1898 г.

A-7618

2/27184

Mõni sõna väljaandja poolt

laste wanematele ja kooliõpetajatele.

Kui lapsi katekismusele õpetatakse, ei panda sage-
daste mitte küllalt tähele, kuidas nemad peas-
tükkka peast loevad, ja õppimine ei saada täit-
kasi. Võtke seepärast heaks, armsad wanemad ja
kooliõpetajad, kui Teile siin selle poolest näpunäidet
pakun. Kui laps katekismuse peatükki peast loeb, siis
tuleb seal juures kolm asja tähele panna: nimelt et
laps seda 1) õiete, 2) pitkamisi ja 3) mõis-
tusega teeb.

Rõige esmalt maadake fuure hoolega selle peale, et
lapsed peatükka **õiete**, see on: nõnda, kuidas nad
katekismuses seisavad, loevad. Näituseks teises õpe-
tuses ärgu lugegu laps mitte: „istub Jumala oma
Jsa kõigewägewamal paremal käel“, waid:
„istub Jumala oma kõigewägewama Jsa paremal
käel.“ Terawat tähelepanemist on seda enam tarwis,
et meie Eesti katekismuse sõnad hiljuti sinoo-
dide käsu peale asjatundjate poolt mõnes kohas
parandatud on.

Teisels nõudke laste käest, et nad peatükide sõnu
pitkamisi loevad. Sest kui laps neid liiga ruttu,
masina wiisil loeb, siis ei ole temal aega, järele
mõtelda, mis need sõnad tähendavad.

Kolmandaks tuleb selle eest muretseda, et lapsed peatükka **mõistusega** loewad. Muidugi saab leeris käinud foguduse liige katekismust sügavamalt mõistma kui koolilaps, ja koolilaps sügavamalt kui wäikene koduõppija. Aga ükski laps ei pea peatükkide sõnu üsna ilma aru saamata lobisema, waid igaüks peab nendest oma wanadust ja waimu küpsust mööda ka aru saama. Peatükid on katekismuses ka nõnda seatud, et esite kaks kergemat ja siis kolm raskemat peatükki tulewad.

Lõpetaks nimetan weel, et kõige tähtsamad ja tarwilisemad piibli salmid tärnikesega (*) märgitud on.

Aga meie Issand ise õnnistagu neid, kes Tema sõna õpivad, ja neid, kes seda õpetawad!

Meie ristiusu õpetuse wiis peatükki.

Esimene peatükk.

Jumala kümme käsku.

Esimene käsk.

Mina olen Issand, sinu Jumal. Sul ei pea mitte teisi jumalaid olema minu kõrvas.

Mis see on?

Meie peame Jumalat üle kõige asjade kartma, armastama ja tema peale lootma.

Teine käsk.

Sina ei pea Issanda oma Jumala nime mitte ilma asjata suhu wõtma, sest Issand ei jäta seda nuhtlemata, kes tema nime kurjaste pruugib.

Mis see on?

Meie peame Jumalat kartma ja armastama, et meie tema nime juures mitte ei nea, ei wannu, ei lausu, ei waleta ega peta; waid et meie seda kõige häda sees appi hüüame, palume, kiidame ja täname.

Kolmas käsk.

Sina pead pühapäewa pühitsema.

Mis see on?

Meie peame Jumalat kartma ja armastama, et meie jutlust ja Jumala sõna ei põlga; waid et meie seda pühaks peame, heal meelel kuuleme ja õpime.

Neljas käsk.

Sina pead oma isa ja oma ema auustama, et sinu käsi hästi käib ja sina laua elad maa peal.

Mis see on?

Meie peame Jumalat kartma ja armastama, et meie oma wanemaid ja isandaid ei põlga ega vihasta;

waid et meie neid auu sees peame, neid teenime, nende sõna kuuleme, ja neid armsaks ja kalliks peame.

Viies käsk.

Sina ei pea mitte tapma.

Mis see on?

Meie peame Jumalat kartma ja armastama, et meie oma ligimese ihule ühtegi kahju ega kurja ei tee;

waid et meie teda aitame, ja temale head teeme kõiges ihu hädas.

Kuues käsk.

Sina ei pea mitte abielu rikkuma.

Mis see on?

Meie peame Jumalat kartma ja armastama, et meie lastinaste ja puhtaste elame kõnedes ja tegudes;

ja et igaküls peab oma abikaasat armastama ja auustama.

Seitsmes käsk.

Sina ei pea mitte warastama.

Mis see on?

Meie peame Jumalat kartma ja armastama, et meie oma ligimese raha ehk wara ei mõta, ei kawala kauba ega petise tööga eneste poole ei liisu;

waid et meie tema wara ja peatoidust aitame kas-
watada ja hoida.

Kahetsas käsk.

**Sina ei pea mitte ülekohut tunnistama oma
ligimese wastu.**

Mis see on?

Meie peame Jumalat kartma ja armastama, et meie
oma ligimese peale mitte kawalaste ei waleta, teda
mitte ära ei anna, keelt ei pekka ega kurje kõnesid
tema peale ei tõsta;

waid et meie tema eest kostame, kõik head temast
kõneleme, ja kõik asjad heaks kääname.

Üheksas käsk.

Sina ei pea mitte himustama oma ligimese koda.

Mis see on?

Meie peame Jumalat kartma ja armastama, et meie
oma ligimese pärandust ehk koda kawaluslega ei püüa,
ega õiguse nimel eneste poole ei kisu;

waid et meie teda aitame, et tema seda enesel mõiks
pidada.

Kümnes käsk.

**Sina ei pea mitte himustama oma ligimese
naest, sulast, ümmardajat, weiksid ega muud,
mis tema päralt on.**

Mis see on?

Meie peame Jumalat kartma ja armastama, et meie
oma ligimese naest, peret ega weiksid ära ei awatele
eга wägisi ei wõta;

waid et meie neid manitseme, et nemad paigale
lääwad ja teewad, mis nende kohus on.

Mis ütleb nüüd Jumal kõigist neistsinatsist käskudest?

Tema ütleb nõnda:

Mina, Issand, sinu Jumal, olen püha vihaga Jumal, kes wanemate patu nuhtleb laste kätte kolmandast ja neljandast põlvest saadik, nende kätte, kes mind vihkawad;

aga neile, kes mind armastawad ja minu käsud peawad, teen mina head tuhandest põlvest saadik.

Mis see on?

Jumal ähwardab nuhelda kõiki, kes neistsinatsist käskudest üle astuwad; seepärast peame meie tema wiha kartma ja ei mitte nendefinaste käskude vastu tegema;

aga tema tõutab armu ja kõik head kõigile, kes need käsud peawad, seepärast peame meie teda ka armastama, tema peale lootma ja hea meelega tema käsku mööda tegema.

Teine peatükk.

J ü h a r i s t i u s k .

Esimene õpetus.

Loomisest.

Mina usun Jumala Isa, Kõigewägewama, taewa ja maa Looja sisse.

Mis see on?

Mina usun, et Jumal mind ja kõik loomad on loonud, mulle ihu ja hinge, filmad, kõrwad ja kõik liikmed, mõistuse ja kõik meeled on annud ja weel hoiab;

peale selle riided ja kingad, söömise ja joomise, koja ja maja, naese ja lapse, põllu, weiksed ja kõik wara, — kõik ihu ja elu tarwidust ja toidust rohkestest ja igapäew annab ja kõige häda ja kurja eest hoiab ja kaitseb;

ja seda kõik teeb tema isalikust jumalikust armust ja heldusest, ja ei mitte seepärast, et mina seda wäärt ehk teeninud olen. Selle eest on minu kohus teda kiita, tänada, teenida ja tema sõna kuulda. See on tõeste tõsi.

Teine õpetus.

Lunastamisest.

Mina usun Jeesuse Kristuse, Jumala ainu-
sündinud Poja, meie Issanda sisse, kes on saadud
pühast Waimust, ilmale toodud neitsist Maariast,
kannatanud Pontsiuse Pilatuse all, risti löödud,
surnud ja maha maetud, — alla läinud põrgu
handa, kolmandal päewal jälle üles tõusnud
surnuist, üles läinud taewa, istub Jumala, oma
kõigewägewama Isa paremal käel, sealt tema
tuleb kohut mõistma elawate ja surnute peale.

Mis see on?

Mina usun, et Jeesus Kristus, tõsine Jumal, omast
Issast igaweste sündinud, ja ka tõsine inimene, neitsist
Maariast ilmale toodud, minu Issand on,

kes mind ärakadunud ja hukkamõistetud inimest on
peastnud ja lunastanud, — kõigest patust, surmast ja
kuradi wäest, — ei mitte kulla ega hõbedaga, waid
oma püha kalli werrega ja oma ilma süüta kannatamise
ja surmaga;

et mina tema oma pidin olema, tema riigis tema all
elama ja teda teenima igaweses õiguses, wagaduses ja
õndsuses, nõnda kui tema on üles tõusnud surmast,
elab ja walitseb igaweste. See on tõeste tõsi.

Kolmas õpetus.

Pühitsemist.

Mina usun Püha Waimu sisse, üht püharistikogudust, pühade osajamist, pattude andeksandmist, liha ülestõusmist ja igawest elu. Amen.

Mis see on?

Mina usun, et mina omast meelest ja wäest mitte ei wõi Jeesuse Kristuse, oma Issanda sisse uskuda, ega tema juure saada; — waid Püha Waim on mind ewangeliumi läbi kutsunud, oma annetega walgustanud, ja õige usu sees pühitsemud ja hoidnud;

nõnda kui tema kõik püharistikogudust maa peal kutsub, kogub, walgustab, pühitseb ja Jeesuse Kristuse juures õige ja ainu usu sees hoiab;

Jessamas ristikoguduses tema minule ja kõigile usklikkudele igapäew kõik patud rohkestes andeks annab, ja wiimsel päewal mind ja kõik surnud üles äratab, ja minule kõige usklikkudega Kristuses igawese elu annab. See on tõeste tõsi.

Kolmas peatükk.

Püha Meie Isa palwe.

Meie Isa, kes ja oled taewas, pühitsetud saagu sinu nimi, sinu riik tulgu, sinu tahtmine sündigu kui taewas, nõnda ka maa peal, meie igapäewast leiba anna meile tänapäew, ja anna meile andeks meie wõlad, kui meie andeks anname oma wõlglastele, ja ära saada meid mitte kiusatuse sisse, waid peasta meid kurjast ära; sest sinu pärast on riik ja wägi ja au igaweste. Amen.

Esimesed palve sõnad.

Meie Isa, kes sa oled taewas.

Mis see on?

Sumal tahab meid see läbi armulikult kutsuda, et meie peame uskuma, teda meie õige Isa ja meid tema õiged lapsed olewat;

et meie julgeste ja kindla lootusega teda peame paluma, nõnda kui armsad lapsed oma armast isa paluvad.

Esimene palve.

Pühitsetud saagu sinu nimi.

Mis see on?

Sumala nimi on küll iseenesest püha; aga meie palume sesfinatses palwes, et ta ka meie juures saaks pühitsetud.

Kuidas sünnib see?

Kui Sumala sõna selgeste ja puhtaste õpetatakse ja meie ka pühaste kui Sumala lapsed seda mõõda elame; siis aita meid, armas taewane Isa!

Aga kes teist wiisi õpetab ja elab, kui Sumala sõna õpetab, see ei pühitse mitte meie seas Sumala nime; selle eest hoiatame meid, armas taewane Isa!

Teine palve.

Sinu riit tulgu.

Mis see on?

Sumala riit tuleb küll ilma meie palweta iseenesest; aga meie palume sesfinatses palwes, et ta ka meie juure tuleks.

Kuidas sünnib see?

Kui taewane Jsa oma Püha Waimu meile annab, et meie tema püha sõna tema armu läbi usume ja Jumala meele pärast elame siin ajalikult ja seal igaweste.

Kolmas palwe.

Sinu tahtmine sündigu kui taewas, nõnda ta maa peal.

Mis see on?

Jumala hea ja armuline tahtmine sünnib küll ilma meie palweta; aga meie palume sefsinatšes palwes, et ta ka meie juures sünniks.

Kuidas sünnib see?

Kui Jumal kõik kurja nõuu ja tahtmist rikub, ja keelab neid, kes meid ei taha lasta Jumala nime pühitseda, ega tema riiki meie juure tulla, kui on kuradi, maailma ja meie liha tahtmine;

waid finnitab ja hoiab meid kindlaste omas sõnas ja usus meie otsani; see on tema armuline ja hea tahtmine.

Neljäs palwe.

Meie igapäewast leiba anna meile tänapäew.

Mis see on?

Jumal annab igapäewase leiba küll ilma meie palweta kõigile kurja inimestele; aga meie palume sefsinatšes palwes, et tema meile annaks seda mõista ja tänuga wastu wõtta meie igapäewast leiba.

Mis on igapäewane leib?

Kõik, mis meie ihu toiduseks ja ülespidamiseks tarwis läheb: söömine, joomine, riided, kingad, koda, maja,

põld, weiksed, raha, wara, waga abikaasa, waga lapsed, waga pere, waga ja truud ülemad, hea walitsus, hea ilm, rahu, terwis, auus elu, head sõbrad, truud naabrid, ja muud niisugused asjad.

Wies palwe.

Ja anna meile andeks meie wõlad, kui meie andeks anname oma wõlglastele.

Mis see on?

Meie palume jessinatset palwes, et taewane Isa mitte ei tahaks waadata meie pattude peale ega nende pärast meile seda teelda, mis meie palume; sest meie ep ole seda mitte wäärt, mis meie palume, ega pole seda ka mitte teeninud; waid tema tahaks meile seda kõik armust anda, sest et meie igapäew palju pattu teeme ja küll selget nuhtlust teenime;

siis tahame meie ka südamest andeks anda ja heal meelel head teha neile, kes meie wastu eksiwad.

Kuues palwe.

Ja ära saada meid mitte kiusatuse sisse.

Mis see on?

Jumal ei kiusa küll kedagi, aga meie palume jessinatset palwes, et Jumal meid tahaks hoida ja üles pidada, et kurat, maailm ja meie liha meid ei peta, ega saada ebausku, meele ärasheitmise ja mõne muu suure patu ja häbi sisse;

ja kui meid seega peaks kiusatama, et meie kummatagi wiimselt ära wõidame ja wõimust saame.

Seitsmes palwe.

Waid peasta meid furjast ära.

Mis see on?

Meie palume seitsinatšes palwes kui ühel hoobil, et taewane Iſa meid tahaks peasta kõigesugusest ihu ja hinge, waranduse ja auu kahjust;

ja miimaks, kui meie surma tunnike tuleb, õndsä otſa meile anda, ja armuga seitsinatšest hädaoruſt enese juure taema wõtta.

Wiiimjed palwe lõnad.

Seſt ſinu päralt on riit ja wägi ja au igaweſte. Amen!

Mis on Amen?

See on, et mina pean kindlaſte uſkuma, et taewane Iſa meie palwed heldeſte on wäſtu wõtnud ja kuulnud; ſeſt et tema iſe meid on käſkinud nõnda paluda, ja tõutanud, et tema meid tahab kuulda.

Amen, aamen, ſee on: jah, jah, ſee peab tõeſte nõnda ſündima.

Neljas peatükk.

Püha ristimise ſakrament.

I. Mis on ristimine?

Ristimine ei ole mitte paljas weſi, waid niifugune weſi, mis Jumala käſus on ſeatud ja Jumala lõnaga ühte pandud.

Mis Jumala sõna see on?

Kui meie Issand Jeesus Kristus ütleb Matteuse raamatu viimises peatükis: **Minge ja tehke jüngeriks kõik rahvad, neid ristides Jsa ja Poja ja Püha Vaimu nime fisje.**

II. Mis annab ehk saadab ristimine?

Tema saadab pattude andeksandmist, peastab ära surmast ja kuradist, ja annab igawest öndsust kõigile, kes usuvad, nõnda kui Jumala sõnad ja töütused kuulutawad.

Mis sugused on need Jumala sõnad ja töütused?

Kui meie Issand Jeesus Kristus ütleb Markuse raamatu viimises peatükis: **Kes usub ja teda ristitakse, see peab öndsaks saama, aga kes ei usu, seda peab hukka mõistetama.**

III. Kuidas võib wesi nii suuri asju teha?

Wesi ei tee seda tõeste mitte, waid Jumala sõna, mis meega ja wee juures on, ja usk, mis sedasama Jumala sõna wee sees usub;

sest ilma Jumala sõnata on wesi paljas wesi, ja ei mitte ristimine; aga Jumala sõnaga on ta ristimine, see on üks elu wesi täis armu, ja uuesündimise pesemine Püha Vaimu sees, kuidas püha Paulus ütleb Tiituse raamatu kolmandas peatükis:

Jumal on meid öndsaks teinud uuesündimise pesemise ja Püha Vaimu uuendamise läbi, teda tema on wälja walanud meie peale rohkestes Jeesuse Kristuse meie Önnistegija läbi, et meie, tema armu läbi õigeks tehtud, igawese elu pärijaks pidime saama lootuse järele; see on ustaw sõna.

IV. Mis tähendab niisugune weeristimine:

See tähendab, et wana Adam meie sees igapäewase kahetsemise ja patustpöormise läbi peab ära uputatud saama ja surema, kõige pattude ja kurja himudega, ja igapäew jälle ette tulema ja üles tõusma uus inimene, kes õiguses ja puhtuses Jumala ees peab igaweste elama.

Kus see on kirjutatud?

Püha Paulus ütleb omas raamatus Rooma rahwale kirjutatud, kuwendas peatükis:

Meie oleme Kristusega maha maetud ristimise läbi surma sisse, et otsegu Kristus on üles aratatud surmuisi Isa anu läbi, meie ka nõnda peame uues elus käima.

Wiies peatükk.

Püha altari sakrament.

I. Mis on altari sakrament?

See on meie Issanda Jeesuse Kristuse tõsine ihu ja weri, leiba ja wiina all meile ristirahwale süüa ja juua, Kristuse enese seatud.

Kus see on kirjutatud?

Nõnda kirjutawad pühad ewangelistid Matteus, Markus, Luukas, ja püha Paulus:

Meie Issand Jeesus Kristus sel ööl, kui teda ära anti, wöttis leiba, tänas, murdis, ja andis oma jüngritele, ja ütles: „Wõtke, sööge, see on minu ihu, mis teie eest antakse; jeda tehke minu mälestuseks.“

Selgimal kombel wöttis tema ka karika pärast õhtusöömaaga, tänas ja andis oma jüngritele ja ütles: „Wõtke ja jooge kõit sealt seeft; seeftnane karikas on uus seadus minu weres, mis teie eest ära walatakse pattude andeksandmiseks; seda tehke, nii mitu korda, kui teie seft joote, minu mälestuseks.“

II. Mis kasu on meil seeftuguseft söömiseft ja joomiseft?

Seda näitawad meile need sõnad: „**Wis teie eest antakse ja ära walatakse pattude andeksandmiseks**“, see on, et meile sakramendis pattude andeksandmist, elu ja õndsust nende sõnade läbi antakse; seft kus pattude andeksandmist on, seal on ka elu ja õndsust.

III. Kuidas mõib ihulik söömine ja joomine niisuguseft suuri asju teha?

Söömine ja joomine ei tee seda tõeste mitte, waid need sõnad: „**Wis teie eest antakse ja ära walatakse pattude andeksandmiseks**“;

need sõnad on ihuliku söömise ja joomisega ühes ülem asi sakramendis; ja kes neidsamu sõnu usub, sel on, mis nemad tunnistawad: pattude andeksandmine.

IV. Kes wõtab auufaste seeftinatse sakramendi wastu?

Paastuda ja ihu poolest ennaft walmistada on küll üks kaunis wäljaspidine kombe; aga see on diete ja hästi walmistatud, kes neid sõnu usub: „**Wis teie eest antakse ja ära walatakse pattude andeksandmiseks**“; aga kes neid sõnu ei usu, ehk kaksipidi mõtleb, see ep ole mitte wäärt, ega hästi walmistatud, seft see sõna: „**Teie eest!**“ nõuab selgeid usklikka südameid.

**Õpetus meelewallast pattuõid andeks anda ja
kinnitada.**

Mis on pattude andeksandmise ja kinnitamise meelewalg?

Pattude andeksandmise ja kinnitamise meelewalg on see mõimus, mis meie Issand Jeesus Kristus maa peal armuõpetuse kuulutamises on seadnud, neile patustele, kes patust pöörwad, pattu andeks anda, ja neile, kes patust ei pööra, pattu kinnitada, nõnda kui Kristuse sõnad tunnistawad.

Kuida siis Issand Kristus ütleb?

Tema ütleb nõnda Joannese raamatus (20, 21—23):
„Nõnda kui Jsa mind on lãkitanud, nõnda lãkitan mina teid ka. Wõtke Püha Waimu; kellele teie iial patud andeks annate, neile on need andeks antud, kellele teie iial patud kinnitate, neile on need kinnitatud.“

Mis kasu saadab see meelewalg?

Seda tunnistawad meile need sõnad: „Kellele teie iial patud andeks annate, neile on need andeks antud“; see on, et patud andeks antakse usklikkudele Jeesuse Kristuse nimel, kes seda oma surma ja mere läbi on saatnud, et usk kinnitakse, ja süda julgust ja rahu tunneb. Sest kui patud on andeks antud, siis tunneb süda usu läbi rahu.

Kuidas võib inimene patud andeks anda?

Inimene ei wõi patud andeks anda iseenesest eht omast wäest, waid ameti poolest ja Issanda Jeesuse Kristuse käsu peale, nõnda kui need sõnad tunnistawad: „Wõtke Püha Waimu; kellele teie

iaal patud andeks annate, neile on need andeks antud." Sest otsegu inimese Pojal maa peal meelewald on, pattu andeks anda, nõnda on tema selle meelewalla ewangeliumi ehk armuõpetuse kuulutamise ametile annud, kui tema ütleb: „nõnda kui Issa mind on läkitanud, nõnda läkitan mina teid ka;“ (Joan. 20, 21) ja „Kes teid kuuleb, see kuuleb mind.“ (Luuk. 10, 16.)

Kellele peab pattu andeks antama?

Neile, kes oma patu häda tõeste tunnemad, kahetsewad, alandliku ja uskliku südamega üles tunnistawad ja Jeesuse Kristuse pärast armu ja rõõmustamist ihaldamad; sest nõnda ütleb Issand Jeesus halwatu wastu: „ole rahul, minu poeg, sinu patud on sulle andeks antud;“ (Matt. 9, 2) ja patu kahetsewannaese wastu: „sinu patud on sulle andeks antud, sinu usk on sind aidanud, mine rahuga.“ (Luuk. 7, 48 ja 8, 48.)

Kellele peab pattu kinnitama?

Rõigile, kes patust ei pööra, ega usu, waid kes meelega patu sisse jääwad elama ja kõik head manitsust põlgawad, nõnda kui meie Issand Jeesus Kristus õpetab. (Matt. 18, 15—17): „Kui sinu wend sinu wastu eksib, siis mine ja noomi teda sinu ja tema keskes ükspäinis; kui tema sind kuuleb, siis oled sina oma wenna kasuks saanud. Aga kui tema sind ei kuule, siis wõta weel üks ehk kaks enesega, et kõik asi kabe ehk kolme tunnistaja suus seisaks; aga kui tema neid ei kuule, siis

anna kogudusele teada; aga kui tema kogudustki ei kuule, siis olgu ta sinu meelest kui pagan ja tõlner."

Missugused pattused peab üles tunnistatama?
 Jumala ees peab inimene ennast kõigipidi patuseks tunnistama, ka nende pattude poolest, mis ta tema teadmata eksinud, nõnda kui meie Issa Meie palves teeme; aga õpetaja ees tulevad need patud üles tunnistada, mis meie teame ja omas südames tunneme.

Missugused patud need on?

Siin pead sina oma elu kumbeid läbi katsuma Jumala kumne käsu järel, olgu sa isa ehk ema, poeg ehk tütar, isand ehk emand, peremees ehk perenaene, sulane ehk ümmardaja; kas sa oled olnud sõnakuulmata, kas sa kellelegi oled kurja teinud sõna ehk tööga, kas sa oled warastanud, hooletu ehk wihane olnud, ebausku pidanud, ropus elus elanud, waletanud ja kahju teinud.

Patud tunnistuse sõnad.

Kõigemägewam, armuline Jumal! Mina waene patune inimene tunnistan sinu ette kõik omad patud, mis mina mõtte, sõna ja teuga teinud, ja mis läbi mina su õiget wiha ja muhtlust, ajalikult ja igaweste, küll wäga olen teeninud. Minul on nende pärast wäga kahju, ja mina kahetsen neid südamest, ja palun sind sinu põhjatuma helduse ja sinu armsa Poja Jeesuse Kristuse kibeda kannatamise ja surma pärast, ole sa mulle waele patusele armuline, ja halasta mu peale, anna andeks kõik minu patud, ja anna mulle armuga oma Püha Waimu wäge, et ma oma elu wõin parandada. Amen.

Palwed.

Hommi ku palwe.

Ennistagu mind Zumal Iša, Poeg ja Püha Waim. Amen.

Mina tänan sind, minu armas taewane Iša, Jeesuse Kristuse, sinu armsa Poja läbi, et sina mind minewal ööl oled armulikult hoidnud kõige ihu ja hinge kahju eest. Mina palun sind, kaitse ja hoia mind ka seltsinatsel päewal kõige patu, kurja ja kahju eest, et kõik minu mõte, sõna, tegu ja elu wõiks sinu meele pärast olla. Sest mina annan oma ihu ja hinge ja kõik, mis mul on, sinu hooleks. Sinu püha ingel olgu minu juures, et kuri waenlane ühtegi meelewalda minu üle ei saa. Amen.

Shtu palwe.

Ennistagu mind Zumal Iša, Poeg ja Püha Waim. Amen.

Mina tänan sind, minu armas taewane Iša, Jeesuse Kristuse, sinu armsa Poja läbi, et sina mind minewal päewal armulikult oled hoidnud, ja palun sind: anna mulle andeks kõik minu patud ja eksitused, miska mina sind olen wihastanud, ja kaitse ja hoia mind seltsinatsel ööl armulikult kõige patu, kurja ja kahju eest. Sest mina annan oma ihu ja hinge ja kõik, mis mul on, sinu hooleks. Sinu püha ingel olgu minu juures, et kuri waenlane ühtegi meelewalda minu peale ei saa. Amen.

Palwed enne jõomaaga.

Kõikide filmad loodavad, Issand, sinu peale, ja sina annad neile nende rooga omal ajal. Sina teed lahti omad helded ja rohked käed, ja täidab kõik, mis elab, hea meelega.

Issa meie, kes sa oled taewas j. n. e.

Issand Jumal, taewane Issa, õnnista meid ja need-
sinatsed oma annid, mis meie sinu rohkest armust
wastu wõtame, Jeefuse Kristuse, meie Issanda läbi!
Aamen.

Palwed pärast jõomaaga.

Tänage Issandat, sest tema on hea, ja tema heldus
kestab igaweste; kes kõige lihale rooga annab, lojus-
tele nende söömist annab, noorile kaarnaile, kes teda
appi hüüawad. Temal ep ole rõõmu hobuse wäest,
ega meelegahead jalameeste sääreluist. Issandal on
hea meel neist, kes teda kardawad ja tema armu
peale loodawad.

Issa meie, kes sa oled taewas j. n. e.

Meie täname sind, Issand Jumal, taewane Issa,
Jeefuse Kristuse meie Issanda läbi, kõige sinu
ande ja heategemise eest, kes sina elad ja walitsed
igaweste. Aamen.

Kogudusepetus,

ehk mõningad püha kirja tunnistused kõigesuguste inimeste manitsuseks üles pandud, kuidas nemad peavad oma ametit üles pidama, ja mis nende kohus on teha.

Piiskopite ehk ülewaatajate ja õpetajate kohus.

Koguduse ülewaataja peab olema laitmata, ühe naese mees, kasiin, mõistlik, puhtaste ehitatud, wõõraste wastuwõtja, kes kõlbab õpetama; ei mitte joodik, ei mitte taplik, ei mitte ropu kasi püüdja, waid kes järele annab, ei mitte riiakas, ei mitte raha peale ahne, kes oma maja rahwa üle hästi waatab, kes oma lapsi peab sõnakuulmises kõige tõlise wiisiga; (sest kui keegi oma enese maja rahwa üle ei märka ülewaataja olla, kuidas wõib tema Jumala koguduse eest hoolt kanda?); ei mitte seesugune, kes usu hilja wastu wõtnud. (1. Tim. 3, 2—6.)

Kes kinni peab ustayast sõnast minu õpetuse järele, et ta wõiks wägew olla, nii hästi manitsema terwe õpetuse läbi, kui ka neid, kes wasturääkijad on, noomima. (Tiit. 1, 9.)

Kuuljate kohus oma õpetajate ja hingekarjaste wastu.

Nõnda on ka Issand seadnud neile, kes armuõpetust kuulutawad, et nemad armuõpetusest peawad elama. (1. Kor. 9, 14). Keda õpetatakse sõnaga, see jagagu kõik head sellele, kes teda õpetab. Urge effige mitte, Sumal ei anna ennast mitte pilgata. (Gal. 6, 6. 7.)

Wanemaid, kes oma ametit hästi üles peavad, peab kahe mõrra auustuse väärt peetama, kõigeenamiste neid, kes tööd teevad sõnas ja õpetuses. Sest kiri ütleb: Sina ei pea mitte härja suud finni siduma, kes pahmasti tallab, ja töötegiija on oma palga väärt. (1. Tim. 5, 17. 18. Luuk. 10, 7.)

Meie palume teid, et teie võtate niisugusiks, kui nemad on, neid pidada, kes teie seas tööd teevad ja teie ülemaatajad on Issanda sees ja teid manitsevad; ja et teie võtate neid ülemäga armsaks pidada nende töö pärast. Pidage rahu isekesks. (1. Tess. 5, 12. 13.)

Kuulge oma juhatajaid ja võtke nende sõna; sest nemad walwawad teie hingede eest, nõnda kui need, kes wastust peavad andma, et nemad seda rõõmuga teevad, ja ei mitte ohates; sest teil pole sest mitte kasu. (Gebr. 13, 17.)

Ilmalikkude ülemate kohus.

Iga hing heitku ülemate alla, kellel kõige ülem meelevald on. Sest ülemaid ep ole muidu kui Jumalast. Aga kes ülemad on, need on Jumalast seatud. Kes nüüd ülemate vastu paneb, see paneb Jumala seadmise vastu; aga kes vastu panewad, need saadawad iseeneeste peale nuhtlust. Sest ta ei kannu mõõka mitte ilma asjata. Sest tema on Jumala teener, kättemaksija, nuhtlema seda, kes kurja teeb. (Room. 13, 1. 2. 4.)

Alamate kohus ülemate vastu.

Andke keisrile, mis keisri kohus, ja Jumalale, mis Jumala kohus on. (Matt. 22, 21.)

Seepärast on tarwis, et teie alla heidate, ei mitte ükspäinis nuhtluse, waid ka südametunnistuse pärast. Seepärast makske ka maksu; sest nemad on Jumala sulased, kes otse see eest muret kannawad. Siis ta- suge nüüd kõigile, mis teie kohus on: maksu, kellele maksu, tolliraha, kellele tolliraha, kartust, kellele kartust, auu, kellele auu tuleb anda. (Room. 13, 5—7.)

Seepärast manitsen mina kõige esite, et peab teh- tama palumisi, palwid, palumisi teiste eest, ja täna- misi kõikide inimeste eest, kuningate ja kõikide eest, kellel kõige ülem meelewald on, et meie rahulist ja waitist elu mõitfime elada kõige jumalakartuse ja auusa elu sees. Sest see on hea ja armas Jumala, meie Dnistegija meelest. (1. Tim. 2, 1—3.)

Tuleta nende meele, et nemad würstide ja ülemate vastu alandlikud on, nende sõna wõtawad ja kõige hea teule walmis on. (Tiit. 3, 1.)

Seitke kõige inimeste seadmise alla, Isjanda pärast, olgu kuninga, kui ülema alla, ehk pealikute, kui nende alla, kes temast on läkitatud kurjategijatele küll nuht- luseks, aga heategijatele kiituseks. (1. Peetr. 2, 13. 14.)

Abielu rahwa kohus.

Teie mehed, elage oma naestega targaste, ja tehke naesterahwale, kui nõdrema astjale auu, nõnda kui neile, kes ka armu-elu pärijad on, et teie palwid ära ei feelata. (1. Peetr. 3, 7.)

Meheed, armastage oma naesi ja ärge saage wiha- seks nende vastu. (Kol. 3, 19.)

Naesed, kuulge oma meeste sõna, kui Issanda sõna, nõnda kui Saara Abrami sõna võttis kuulda, ja hüüdis teda isandaks, kelle lapsiks teie olete saanud kui teie head teete ja ühtegi hirmu ei kardate. (Gev. 5, 22. 1. Peetr. 3, 1. 6.)

Laste wanemate kohus.

Isad, ärge äritage mitte oma lapsi vihale, et need meelt ära ei heida, vaid kasvatage neid karistamises ja Issanda manitsemises. (Gev. 6, 4. Kol. 3, 21.)

Laste kohus.

Lapsed, kuulge oma wanemate sõna Issanda sees, sest see on õige. Kuusta oma isa ja ema, see on esimene käsusõna tõutusega: et sinu käsi hästi võiks käia ja sina võiksid kaua elada maa peal. (Gev. 6, 1—3.)

Perewanemate kohus.

Isandad, tehke seda sulastele, mis õige on, ja jätke ahwardamine maha, ja teadke, et ka teil enestel Issand taewas on, ja tema ei pea enam lugu ühest kui teisest. (Gev. 6, 9; Kol. 4, 1.)

Sulaste, ümmardajate, päiliste ja tenliste kohus.

Teie sulased, kuulge nende sõna, kes teie isandad on liha poolest, kartuse ja wäristusega, oma südame wagaduses, nõnda kui Kristuse sõna; ei mitte filmakirjaks teenides, kui need, kes inimeste meele pärast püüawad olla, vaid kui Kristuse sulased, kes südamest

Jumala tahtmise järele teevad, kes heal meelel Issandat teenivad, ja ei mitte inimesi; ja teadke, mis head keegi saab teinud, et tema seda saab tasuta Issanda käest olgu sulane ehk waba inimene. (Gev. 6, 5—8.)

Noore rahwa kohus.

Teie, noored, olge wanemate vastu alandlikud, aga kõik olge üks teise vastu alandlikud, ja ehitage endid seestpidi alandliku meelega; sest Jumal paneb suureliste vastu, aga alandlikkudele annab tema armu. Siis alandage endid nüüd Jumala wägewa käe alla, et tema teid mõiks ülendada õigel ajal. (1. Peetr. 5, 5. 6.)

Leitnaeste kohus.

Kes õige leif naene on ja üksi järele jäänud, see loodab Jumala peale ja jääb kindlaste palumiste ja palwete sisse ööd ja päewad; aga kes liha himus elab, see on elawalt surnud. (1. Tim. 5, 5. 6.)

Igaühe ristiniimese kohus.

Sina pead oma ligimest armastama kui iseennast; sellesinatse sõna sisse on kõik käsud ühte pandud. Ja tehke palumisi kõikide inimeste eest. (Room. 13, 19; 1. Tim. 2, 1.)

Rui igaüks nüüd nõnda teeb,

Kõik asi majas korda läeb.

Sissejuhatus.

Pühast kirjast ja kattekismusest.

1. Mis usku ja oled?
Mina olen ristiusku.

2. Mispärast nimetad ja ennast ristiniimeseks?

Seepärast et mind on ristitud.

3. Kelle lapses oled ja ristimise läbi saanud?

Sumala lapses.

4. Mis kasu sul sest on, et sa Sumala laps oled?

Mul on Isa taewas, kes mind armastab ja õndsaks tahab teha.

„Oleme meie nüüd lapsed, siis oleme meie ka Sumala pärijad.“ Room. 8, 17.

5. Mis peab seepärast su kõige ülem nõudmine olema?

Et Sumala juure jääksin ja õndsaks saaksin.

* „Nõudke esite Sumala riiki ja tema õigust, siis seda kõik peab teile pealegi antama.“ Matt. 6, 33.

* Nõudke eneste õnnistust taga kartuse ja väristusega." Wilip. 2, 12.

* „Mis kasu on inimesel sest, kui tema kõik maailma kasuks saaks, aga oma hingele kahju teeks; ehk mis lu-nastamise hinda võib inimene anda oma hinge eest?" Matt. 16, 26.

Piibli lug.: Oma õndsust nõudsiwad Maria (Luuk. 10, 42) ja wangi-hoidja (Ap. teg. 16, 30); hooletumad oliwad: rikas mees (Luuk. 16, 19—31) ja rikas põllupidaja (Luuk. 12, 16—21).

6. Kust ja õpid, kuidas õndsaks võid saada?

Jumala sõnast, mis piibli raamatusse on kirja pan-dud ja meid seda mööda kodu, koolis ja kirikus õpe-tatakse.

* Sinu sõna on mu jalale lambiks, ja walgusets mu jalgte peal." Saaw. 119, 105.

7. Mis tähendab sõna „Piibel“?

„Piibel“ tähendab: „raamat.“

8. Mis on piibli raamatu faks jagu?

Wana testament ehk wana seaduse raamat ja **uus testament** ehk uue seaduse raamat.

E i s a. W a n a seaduse ehk lepingu tegi Jumal Moosese läbi Iisraeli rahwaga, — u u e lepingu Jeesuse Kristuse läbi kõige ilma rahwaga.

9. Mitmesugused on püha kirja raamatud oma fisu poolest?

Kolmesugused: **siindinud lugude** raamatud, **õpe-tuse** raamatud ja **prohwetite** raamatud.

Liisa. I. Vana testamendi raamatud on järgmised :

1) Sündinud lugude raamatud: 5 Moosese raamatut, Joosua raamat, Kohtumõistjate raamat, Ruti raamat, 2 Saamueli raamatut, 2 Kuningate raamatut, 2 Aja raamatut, Esra raamat, Neemia raamat ja Estri raamat.

2) Õpetuse raamatud: Jiobi raamat, Taaveti laulu raamat, Saalomoni õpetuse sõnad, Saalomoni koguja raamat, Saalomoni ülem laul.

3) Prohvetite raamatud: 4 suuremat prohvetit: Jesaias, Jeremias (oma nutu lauludega), Efsiel ja Taaniel; ja 12 vähemat prohvetit: Osea, Joel, Namos, Obadja, Joonas, Miika, Nahum, Habakuk, Sewanja, Aggai, Safaria, ja Malatia.

Vana testamendi juure on veel mõned raamatud lisatud, mis „apokriifa“ (see on: „warjul peetud“) raamatuteks nimetatakse. Need on küll õpetlikud lugeda, aga Jumala sõnaks ei tule neid mitte pidada.

II. Uue testamendi raamatud on järgmised :

1) Sündinud lugude raamatud: Matteuse, Markuse, Luuka ja Joanneuse ewangelium ja Apostlite tegude raamat.

2) Õpetuse raamatud: Pauluse epistlid ehk kirjad, mis tema kirjutanud: Rooma rahwale, Korintuse (2), Galatia, Gewesuse, Wilippi, Kolossuse, Tessalonika rahwale (2), Timoteusele (2), Tiitusele ja Wilemonile; Peetruse 2 raamatut; Joanneuse 3 raamatut; raamat Ebrea rahwale; Jakobuse ja Juuda raamat.

3) Prohveti raamat — üks ainus: Joanneuse ilmutamise raamat. —

Vana testament kirjutati alguses E h r e a keeli, uus testament G r e e k a keeli. Eesti keelde on piibli ümberpannud J o h a n n H o r n u n g, A n t o n T h o r - H e l l e ja mõned teised Ewangeliumi usu kirikuõpetajad. Terwe piibel Eesti keeles sai esimest korda aastal 1739 Tallinnas trükitud.

10. Mitmesugune on püha kirja õpetus?

Rahesugune: **käsuõpetus ja armuõpetus** ehk **käsk ja ewangelium.**

11. Mis õpetab käsuõpetus?

Mis Jumal meid **käsi**b.

* „Sinapead Issandat oma Jumalast armastama kõigest omast südamest.“ Matt. 22, 37.

12. Mis õpetab armuõpetus?

Mis Jumal meile armu st Jeesuse Kristuse läbi annab.

* „Nõnda on Jumal maailma armastanud, et tema oma ainusündinud Poja on annud, et ükski kes tema sisse usub, ei pea hukka saama, waid et igawene elu temal peab olema.“ Joan. 3, 16.

13. Kes on terve püha kirja tuum?

Jeesus Kristus, maailma Snnistegija.

„Katsuge kirjad läbi, sest teie armate, et teil nende sees on igawene elu, ja need on, mis minust tunnistavad.“ Joan. 5, 39.

14. Kes on püha kirja raamatud kirjutanud?

Pühad Jumala mehed, juhata tud Pühast Waimust.

15. Kelle sõna on siis püha kiri?

Jumala sõna.

„Kui Jumal ennemuiste mitu korda ja mitmel kombel wanematele prohwetite läbi on rääkinud, siis on tema neil sinat sil wiimsil päiwil meile rääkinud Poja läbi.“ Ebr. 1, 1.

16. Kust tunneme, et püha kiri tõeste Jumala sõna on?

1) Prohwetite ettekuulutustest, mis täieste on tõeks läinud, ja 2) püha kirja jumalikust wäest.

„Snmese tahtmise läbi ei ole ial ei ühtegi prohwetiku lutamist kätte saadud, waid pühad Jumala mehed on rääkinud, juhata tud Pühast Waimust.“ 2. Peetr. 1, 21.

„Jumala sõna on elaw ja wägew ja terawam kui ükski laheterane mõök.“ Ebr. 4, 12.

17. Mis tarwis on Jumal püha kirja meie kätte annud ?

Et meie teda hoolega loeme ja õpime.

Lisa. Rõnda tegivad Perce linna usklikud (Ap. t. 17, 11—12); waata ka Joos. 1, 8. — Pühas kirjas annab Jumal meile täielikult teada, mis meie õndsuseks tarwis läheb. Kes uute st. Waimu ilmutustest kiitleb, see petab ennast ja teisi. (Joan. ilm. 22, 18).

18. Misjughes raamatus on püha kirja õpetus lühidalt kokku pandud ?

Õndsja Martin Lutheruse wäikehes katekismus.

19. Kes oli Lutherus ?

Jumala sõna õpetaja ja usu puhastaja. Wäikehe katekismus kirjutas tema aastal 1529.

20. Mis tähendab sõna „Katekismus“ ?

„Katekismus“ tähendab: „lühifene seletus“.

21. Mitu peatükki on katekismusel ?

Wiss peatükki: Esimene kõneleb Jumala kümnest käsust, teine — pühast ristiusust, kolmas — pühast Meie Isa palwest, neljas — püha ristimise, wiies — püha altari sakramendist.

Esimene peatükk.

Jumala kümme käsku.

22. Kellele on Jumal kümme käsku kõige esmalt annud?

Israeli rahvale Siinai mäe peal Moosese läbi, ligi 1500 aastat enne Kristust.

„Käsu õpetus on Moosese läbi antud, arm ja tõde on Jeesuse Kristuse läbi saanud.“ Joan. 1, 17.

23. Kes on kümme käsku ka meile ristirahvale kinnitanud?
Meie Issand Jeesus Kristus.

* „Urge mõtelge, et mina olen tulnud käsku ehk prohvetid kaudu; mina ei ole tulnud neid kaudu, vaid tõeks tegema.“ Matt. 5, 17.

24. Mis sugune heal meie sees tunnistab ka, et meie kohus on, Jumala tahtmist teha?

Südame tunnistus.

„Kui paganad, kellel ep ole käsku, ise enestest käsu teud teevad, — sest nemad näitavad üles, et käsu tegu on kirjutatud nende südame sisse, sest et nende südame tunnistus seda ka tunnistab, ja nende mõtted isekeskis eneste peale kaebavad ehk eneste eest kostavad.“ Room. 2, 14. 15.

25. Mis pärast on siis Jumal meile veel oma kümme käsku annud?

Seepärast et meie südame tunnistus patu läbi segats ja pimedaks on saanud.

26. Mis on kõige ülem asi, mis Jumal oma käsus meie käest nõuab?

Armastus — Jumala ja ligimese vastu.

* „Sina pead Issandat oma Jumalat armastama kõigest omast südamest ja kõigest omast hingest ja kõigest omast meelest; seesama on esimene ja suur käsusõna. Aga teine on selle sarnane: Sina pead oma ligimest armastama kui iseennast. Neis kahes käsusõnas on kõik käsi ja prohvetid kous.“ Matt. 22, 37—40.

27. Mitu käsku nõuavad armastust Jumala vastu?
Kolm esimest käsku ehk esimene käsulaud.

28. Mitu käsku nõuavad armastust ligimese vastu?
Seitse viimist käsku ehk teine käsulaud.

Esimene käsulaud.

Armastusest Jumala vastu.

Esimene käsk.

Mina olen Issand, sinu Jumal. Sul ei pea mitte teisi jumalaid olema minu kõrvas.

Mis see on?

Meie peame Jumalat üle kõige asjade kartma, armastama ja tema peale lootma.

I. 29. Mis sõnad seisavad kümne käsu eesotsas?

Sõnad: „**Mina olen Issand, sinu Jumal.**“

30. Mispärast nimetab Jumal ennast „**Issandaks**“?

Seepärast et tema kõigekõrgem ja kõigewägewam on.

„Mina olen Jehowa, ja ei ükski muu; ei ole ühtegi muud jumalat kui mina“. Jes. 45, 5.

„Sinu pärast, Jehoowa, on kuningriik, ja sina walitsesid kõikide üle.“ 1. Mõa r. 29, 11. 12.

31. Mispärast nimetab Issand ennast „**sinu Jumalaks**“?

Seepärast et tema meie armuline Isa ja ärapeastja on.

Isa. Jisraeli rahwa oli Jumal Egiptusest, meid on tema Kristuse läbi igawesest hukatusest peastnud ja ristimises oma riiki vastu wõtnud.

II. 32. Mis **kärib** Jumal esimeses käsus?

Et meie teda üle kõige asjade peame kartma, armastama ja tema peale lootma.

33. Mis see on: „üle kõige asjade“?

Enam kui kõiki asju.

P. l.: Abraham (1. Moos. 22).

34. Mis see on: Jumalat **kartma**?

Kõik kurja vihkama ja ennast patu eest hoidma.

P. l.: Joosep (1. Moos. 39, 9); Taaniel ja ta sõbrad (Taani. 3, 16—18); apostlid suure kohtu ees (Ap. teg. 4, 19—20).

* „Jehoowa kartus on kurja vihkamine.“ 1. Põet. 8, 13.

* „Kuida peaksin ma see suure kurja tegema ja Jumala wastu pattu tegema!“ 1. Moos. 39, 9.

35. Mis pärast peame Jumalat üle kõige asjade kartma?

Seepärast et tema meie Issand on, kõik teab ja kõik näeb.

Jumal on kõigis paigus, see on: ta on igal ajal igal pool;

„Kuhu pean ma minema sinu Waimu eest? ja kuhu pean ma põgenema su palge eest? kui ma astusin taewa, siis oled sina seal; kui ma peaksin aseme tegema surma walda, waata, siis oled sina seal; kui ma wõtaksin koidu tiivad ja elaksin wiimses mere otsas, siis sealgi su käsi mind juhataks ja sinu parem käsi peaks mind kinni.“ Taaw. 139, 7—10.

Jumal on kõige teadja, sest ta näeb ja teab kõik.

„Jehoowa, sa kuusad mind läbi ja tunnend mind ära. Sina tead mu magamist ja mu ülestõusmist; sina mõistad mu mõtteid kaugelt ära.“ Taaw. 139, 1. 2.

36. Mis see on: Jumalat **armastama**?

Teda oma kõige kallimaks waraks pidama ja rõõmuga tema tahtmist tegema.

P. l.: Apostlid (Ap. teg. 5, 41); ta martrid ehk weretunnistajad.

„Kui ma sinu juures olen, ei himusta ma ühtigi siin maa peal; kui mu liha ära lõppeb ja mu süda ka, siis oled sa, Jehoowa, mu südame kalju ja mu osa igaweste.“ Taaw. 73, 25. 26.

„See on Jumala armastus, et meie tema käsusõnu peame.“ 1. Joan. 5, 3.

37. Mispärast peame Jumalat üle kõige asjade armastama?

Seepärast et meie Jumal meid enne on armastanud ja meile ihu ja hinge poolest nii palju head teinud.

* „Armastagem teda, sest ta on meid enne armastanud.“ 1. Joan. 4, 19.

38. Mis see on: Jumala peale **lootma**?

Kindlaste uskuma, et Jumal meie Jumal ja Issa on.

39. Mispärast peame Jumala peale üle kõige asjade lootma?

Seepärast et ükski nii vägew ja nii ustav ei ole kui Issand, meie Jumal.

* „Mu abi tuleb Jehoowa käest, kes taewa ja maa teinud.“ Taam. 121, 1.

* „Beereta Jehoowa peale oma teed ja looda tema peale; küll ta toimetab kõik hästi.“ Taam. 37, 5.

„Parem on Jehoowa juure kippuda, kui mürstide peale loota.“ Taam. 118, 9.

„Issand on ustav, kes teid tahab finnitada ja kurja eest hoida.“ 2. Tess. 3, 3.

40. Kes ei tohi mitte Jumala abi peale loota?

Need, kes teda ei karda ega armasta. (5. Moos. 6, 16. 17.)

„Jehowa heldus on igaweste nende peal, kes teda kardavad.“ Taam. 103, 17.

III. 41. Mis **keelab** Jumal esimeses käsus?

Kõik võera jumala teenistust.

42. Mispärast keelab Jumal seda?

Seepärast et üksipäinis Tema „Issand“ ja „meie Jumal“ on ja ei keegi muu.

„Mina Jehoowa, see on minu nimi; ja ma ei anna mitte teisele oma auu, ega oma kiitust niferdatud kujudele.“ Jes. 42, 8.

43. Mitmesugune on võera jumala teenistus?

Rahesugune: a w a l i k ja s a l a j a.

44. Kes teenib **awalikult** võeraid jumalaid?

Igäiks, kes loodud asja ehk kuuju kui Jumalat auustab ja kummardab.

P. 1.: Kuldwastikas kõrbes (2. Moos. 32.); Jeroobeami faks kuldwastikat (1. Kun. r. 12, 28); Baabeli kuuju (Zaan. 3); Gewesuse Tiana (Ap. t. 19, 28).

* „Sina ei pea enesele mitte tegema ei niferdatud kuuju ega mingisugust nägu sest, mis taewas ülewal, ei sest, mis all maa peal, ega sest, mis wees maa all on. Sina ei pea nende ette mitte kummardama ega neid teenima.“ 2. Moos. 20, 4. 5.

„Ebajumalad on kõrbe ja kuld, inimese kätte töö. Suu on neil, ja nemad ei räägi mitte filmad on neil, ja nemad ei näe mitte; kõrwad on neil, ja nemad ei kuule mitte; ei ole ka hinge nende suus.“ Zaam. 135, 15. 16.

Eija. Maa peal on ristirahvast umbes 500 miljoni, aga pagana, Muhamedi ja Juuda rahvast ligi 1000 miljoni. Seepärast peab ristirahvas veel palju missiooni tööd tegema!

45. Kes teenib **salaja** võeraid jumalaid?

Igäiks, kes oma südamega Jumalast ära lahkeb ja loodud asja enam kardab ehk armastab kui Jumalat.

P. 1.: Pilatus (Mark. 15, 15); rikas noormees (Matt. 19, 16—24.)

* „Jumala sõna peab enam kuulutama kui inimeste sõna.“ Ap. t. 5, 29.

„Ärge kartke neid mitte, kes ihu ära tapawad ja ei wõi pärast enam ühtigi teha. Aga kartke teda, kellel pärast äratumist meesewald käes on, pürgusse heita. Tõeste, mina ütlen teile, seda kartke.“ Luuk. 12, 4. 5.

* „Ärge armastage mitte maailma, ega seda, mis maailmas on; kui keegi maailma armastab, siis Jsa armastus ei ole mitte tema sees.“ 1. Joan. 2, 15.

* „Teie ei mõi mitte Jumalat teenida ja mammonat.“
Matt. 6, 24.

* „Kes isa ehk ema enam armastab kui mind, see ep ole mitte minu väärt; ja kes poega ehk tütar enam armastab kui mind, see ep ole mitte minu väärt.“ Matt. 10, 37.

„Looda Jehoova peale kõigest omaist südamest, ja ära toeta ennast mitte oma enese mõistuse peale.“ Spt. 3, 5.

46. Mis nõuab siis Jumal su käest enesele, kui ta sind käsib, teda üle kõige asjade kartma ja armastada?

Minu südam.

* „Anna, mu poeg, oma süda mulle.“ Spt. 23, 26.

47. Mispärast on Jumal selle käsu esimeseks seadnud? Sellepärast, et see, kes Jumalat kõigest südamest kardab ja armastab, ka kõik teised käsud täidab.

* „Jehoova kartus on tarkuse hakatus.“ Saaw. 111, 10.

* „Armastus on käsu täitmine.“ Room. 13, 10.

48. Mis sõnadega tuletab meile Lutherus seda teiste käskude seletuses meele?

Iga seletuse algusõnadega: „Meie peame Jumalat kartma ja armastama.“

Lisa. Iga järgmise käsu juures tuleb kolm asja tähele panna: 1) seda asja, mis Jumal selle käsu läbi oma kaitse alla võtab ehk ülesõhtu eest tahab hoida, 2) seda, mis Jumal keelab, ja 3) seda mis tema käsib.

Teine käsk.

Sina ei pea Issanda oma Jumala nime mitte ilma asjata suhu võtma, sest Issand ei jäta seda nuhtlemata, kes tema nime kurjaste prungib.

Mis see on?

Meie peame Jumalat kartma ja armastama, et meie tema nime juures mitte ei nea, ei wanni, ei lausu, ei waleta ega peta;

waid et meie seda kõige häda sees appi hüüame, palume, kiidame ja täname.

I. 49. Mis on **Jumala nimi**?

Iga sõna, mis Jumalat nimetab ehk tähendab.

50. Misjugune on Jumala nimi?

Püha ja kartuse väärt.

* „Püha ja kartuse väärt on tema nimi.“ Taav. 111, 9.

„Jehowa, teie Jumal, see on mu nimi igaweste, ja nõnda peab mind hüütama põlwest põlweni.“ 2. Moos. 3, 15.

Lisa. Teises käsus võtab Jumal enese nime oma kaitse alla.

II. 51. Mis **teelab** Jumal teises käsus?

Meie ei pea tema nime mitte ilma asjata suhu võtma ega kurjaste pruukima.

52. Millal võtame Jumala nime **ilma asjata** suhu?

Siis, kui meie seda, ilma Jumala peale mõtlemata, iga tühja asja juures pruugime.

53. Millal pruugime Jumala nime **kurjaste**?

Kui meie tema nime juures, neame, wannume, lausume, waletame ehk petame.

54. Mis see on: **needma**?

Vigimesele ehk enesele kurja soovima ehk ülepea kurja hüüdma.

P. 1.: Koljat ja Siimei neediswad Taawetit (1. Saam. 17, 43; 2. Saam. 16, 5—8).

„Önnistage neid, kes teid taga kiusawad; önnistage ja ärge wanduge mitte.“ Room. 12, 14.

55. Mis see on: **wannet wanduma**?

Jumalat tõe finnitajaks ja wale kättemaksjaks kutsuma.

56. Millal on meil luba, wannet wanduda?

Kui kohtu wanemad ja ülemad seda nõuawad.

„Wanne teeb kõige wasturääkimisele otsa finnitamiseks.“ Hebr. 6, 16.

57. Missugust wannet keelab Jumal?

Wale wannet ja ilmaasjata wannet.

„Teie ei pea mitte mu nime juures walskusega wanduma, sest sa teutad oma Jumala nime.“ 3. Moos. 19, 13.

* „Aga teie kõne olgu: jah, jah; ei mitte, ei mitte; aga mis üle selle on, see on tigeplast.“ Matt. 5, 37.

58. Mis see on: lausuma?

Nõia kunstisid tarvitama.

Disa. „Jumala nime juures“ lausub see, kes Jumala nime eht sõnaga, aga wastu Jumala tahtmist, seda teha püüab, mis ta oma jõuuga teha ei wõi.

„Kui sa senna maale tuled, mis Jehoowa su Jumal sulle annab, siis ei pea sa mitte õppima tegema paganate hirmsa asjade järele. Ei su seas ei pea leitama õnneandjat, ega seda, kes lausub, ega nõida, ega waluwõtjat, ega seda, kes nõia käest küsib, ega teadmameest. Sest iga mees, kes seda teeb, on Jehoowale hirmus.“ 5. Moos. 18, 9—12.

59. Kes teeb niisama suurt pattu kui lausuja ise?

See, kes tema käest abi otsib, sest ta salgab elawa Jumala ära.

* „Teie ei pea mitte pööрма pomiseja nõidade poole ega teadmameeste poole; ärge otsige neid, et teie neist roojaseks ei saa, — mina olen Jehoowa teie Jumal.“ 3. Moos. 19, 31.

P. 1.: Saul Endoris lausuja naese juures (1. Saam. 28, 7).

60. Kes **waletab** Jumala nime juures?

Igaüks, kes segast ja wale õpetust kuulutab.

„Ärge uskuge mitte iga waimu, waid katsuge waimusid läbi, kas nemad Jumalast on; sest mitu waleprohwetit on wälja läinud maailma sisse.“ 1. Joan. 4, 1.

„Hoidke waleprohwetite eest, kes teie juure tulewad lammaste riidis, aga seestpidi on nemad kiskjad hundid.“ Matt. 7, 15.

61. Kes **petab** Jumala nime juures?

Kes wagaduse näul jumalakartmata elu elab.

„Häda teile, teie Bariseerid, teie salalikud! Teie olete küll wäljastpidi pealt näha õiged inimeste ees; aga seestpidi olete teie täis salalikku meelt ja ülekohut.“ Matt. 23, 27, 28.

„Seesinane rahwas tuleb minu ligi oma juuga ja auustab mind oma huultega, aga nende süda on kaugeg minust ära.“ Matt. 15, 8.

62. Mis läbi teewad kõik, kes Jumala nime juures neawad, lausuwad, waletawad ja petawad, suurt ja rasket pattu?

Seeläbi, et nemad püha Jumalat oma kurjuse abimeheks püüawad teha.

63. Mis ähwardab seepärast Jumal sellele, kes tema nime kurjaste pruugib?

Et ta teda ei jäta nuhtlemata.

* „Mina ütlen teile, et inimesed peawad aru tegema kohtu päewal igast ühest tühjast sõnast, mis nemad on rääkinud.“ Matt. 12, 36.

* „Ärge effige mitte, Jumal ei anna ennast mitte pilgata.“ Kal. 6, 7.

III. 64. Mis **käsi** Jumal teises käsus?

Et meie tema nime kõige häda sees appi hüüame, palume, kiidame ja täname.

65. Millal peame Jumala nime **appi hüüdma**?

Kõige häda sees.

* „Hüüa mind appi ahastuse päewal, siis tahan ma sind sest wälja kiskuda, ja sina pead mind auustama.“ Taam. 50, 15.

66. Mis see on: **paluma**?

Jumalaga kõnelema, ka siis, kui meil häda ei ole.

* „Paluge igal ajal.“ Gewes. 6, 18.

67. Mis see on: Jumala nime **kiitma**?

Jumala armu tööd rõõmuga üles tunnistama.

„Ma tahan Jehoowat kiita, ma tahan kõik ta imeasju jutustada, ma tahan su nime kiites laulda, ja kõige kõrgem.“ Taam. 9, 2, 3.

68. Mis asja eest peame Jumalat tänama?

Rõige hea eest, mis ta meile ihu ja hinge poolest teeb.

* „Tänage Jehoovat, sest tema on hea, sest ta heldus festab igaveste.“ 1. Mõa r. 16, 34.

P. L.: Noa (1. Moosf. 8, 20); Jaakob (1. Moosf. 32, 10); terweks saanud Saamariitlane (Luuk. 17, 16).

Kolmas käsk.

Sina pead pühapäewa pühitsema.

Mis see on?

Meie peame Jumalat kartma ja armastama, et meie jutlust ja Jumala sõna ei põlga;

waid et meie seda pühaks peame, heal meelel kuuleme ja õpime.

I. 69. Mis nimi oli Jisraeli rahwa pühapäewal?

Hingamise päew.

* „Kuus päewa pead sa tööd tegema, aga seitsmes päew on hingamise päew Jehoowale, sinu Jumalale. Siis ei pea sa ühtegi tegemist tegema, ei sina, ei su poeg, ega su tütar, ei su sulane ega su ümmardaja, ei su lojus.“ 2. Moosf. 20, 9, 10.

Siis: Kolmandas käsus wõtab Jumal pühapäewa oma kaitse alla.

70. Mitmet nädala päewa pühitset Jisraeli rahwas?

Seitsmet päewa.

71. Mis asja mälestuseks?

Loomise töö mälestuseks (2. Moosf. 20, 11).

72. Mitmet nädalapäewa pühitsete meie ristirahwas kui pühapäewa?

Esimest nädalapäewa, lunastamise töö mälestuseks (Joan. 20, 26; Joan. ilm. 1, 10).

73. Mis pärast tuletab meile nädala esimene päew lunastamise tööd meele?

Seepärast et nädala esimesel päewal Kristus hauast on üles tõusnud ja Püha Waim ristifoguduse rajanud.

74. Mis päivi pühitseb ristifogudus weel peale püha-päewade?

Iga-aastasid mälestuse pühajid, Jumala armu-
tegude mälestuseks.

Viisa: Kõik need iga-aastased pühad ja pühapäewad kokku nimetame **kirikuaastaks**. Sellel on kaks jagu: 1) suurte pühade aeg, 2) pühadeta aeg.

I. Suurte pühade aeg.

Siin on 3 suurt püha tähele panna; neil on igal ühel jälle oma ees pühad ja järel pühad.

A. **Jõulu-aeg**: 1) Neli Kristuse tulemise püha on Jõulu ettevalmistajad. Siis tuleb

2) Jõulu püha, 25. Detsembril, Kristuse sündimise mälestuseks,

3) Nääri päew, 8 päewa pärast Jõulut, Kristuse nimepanemise ja ümberlõikamise mälestuseks, ühtlasi ka uue aasta algus; ja 6-al Nääri tuu p. Kolme kuninga püha, mill ka missiooni-püha pühitseme. Järgmised pühapäewad nimetame esimeseks, teiseks j. n. e. pühapäewaks pärast Kolme kuninga püha. Siis tuleb

B. **Ülestõusmise-pühiaeg**: 1) Kesknädalal pärast 7-mat pühapäewa enne Ülestõusmise püha algab Kristuse kannatamise aeg*), 6 nädalat, Issanda kannatamise ja surma mälestuseks; kesknädal pärast esimest kannatamise-püha on Palme päew, ja 25-es Märtsi k. p. Maria kuulutamise päew. Kannatamise aja viimse pühapäewa ehk Palmipuude pühaga (mill Kristus Jeruusalemma läks) algab suur ehk waitne nädal. Sel nädalal on: Suur Neelja-päew püha õhtusöömaaja seadmise ja Suur Keede Kristuse ristisurma mälestuseks. Selle järel tuleb

2) Kristuse Ülestõusmise püha, Issanda hauast üles-
tõusmise mälestuseks, ja

3) 40 päewa pärast seda: Täewaminemise püha.

D. **Nelipühi aeg**: 1) Pühapäew enne Nelipühi valmistab selle püha vastu ette.

2) 50 päewa pärast Ülestõusmise püha on Nelipühi, Püha Wainu väljavalamise ja ristifoguduse seadmise mälestuseks.

3) Pühapäew pärast Nelipühi on Kolmainu Jumala püha.
— Järgmise pühapäewaga algab kirikuaasta teine jagu ehk

II. pühadeta aeg.

Selle aja pühapäewad nimetatakse esimeseks, teiseks, kolmandaks j. n. e. „pühapäewaks pärast kolmainu Jumala püha.“ Kirikuaasta teises jaus pühitseme: Jaani päewa (24. Juunil, ristija Joannese mälestuseks), lõikuse püha, usu puhastamise püha (19. Oktoobril ehk järgmisel pühapäewal) ja surnute mälestuse püha.

75. Kelle pärast on pühapäewad kui ka argipäewad?

Jumala pärast.

*) Eõna „paastu aeg“ on katoliku aja pürandus.

76. Mis mahe on argipäewa ja pühapäewa wahel?
Argipäewal peame Jumalat oma töö läbi, pühapäewal oma hingamise läbi auustama.

II. 77. Mis käsib Jumal kolmandas käsus?

Pühapäewa pühitsemist.

78. Mis see on: pühitsema?
Jumalale ära lahutama.

79. Kuidas pühitseme pühapäewa?
Kui meie jutlust ja Jumala sõna pühaks peame, heal meelel kuuleme ja õpime.

80. Mis see on: **jutlust ja Jumala sõna pühaks pidama?**

Seda Jumala enese sõnaks ja seepärast ülemaks ja kallimaks pidama kui kõik inimeste sõna.

81. Mis läbi tunnistame meie, et jutlust ja Jumala sõna **heal meelel kuuleme ja õpime?**

Seeläbi et meie seda kirikus ja kodu rõõmuga tähele paneme ja ka selle järele elame.

* „Õndsad on need, kes Jumala sõna kuulewad ja seda tallele panewad.“ Luuf. 11, 28.

„Kristuse sõna elagu rohkestes teie sees kõige kartusega. Õpetage ja manitsege iseendid waimuliku lauludega.“ Kol. 3, 16.

„Aga olge sõna tegijad, ja ei mitte üksipäinis kuuljad, et teie walemõtlemise läbi endid ei peta.“ Jak. 1, 22.

P. L.: Jumala toda ja sõna armastasiwad: Iaps Jeesus (Luuf. 2, 49); Siimon ja Hanna (Luuf. 2); Maria (Luuf. 10, 39); Liidia (Ap. t. 16, 14).

III. 82. Mis **keelab** Jumal kolmandas käsus?

Jutluse ja Jumala sõna põlgamist.

* „Kes teid kuuleb, see kuuleb mind, ja kes teid ära põlgab, see põlgab mind ära.“ Luuf. 10, 16.

83. Kuidas põlatakse pühapäewa ja Jumala sõna?
Kui pühapäewa patu-päewaks ehk töö-päewaks tehakse.

84. Kes teeb pühapäewa **patu-päewaks?**

Igaüks, kes liha laiskuse pärast jutlust ja Jumala sõna ei kuule ega loe ehk pühapäewa liigjoomisega ja muu liha tegudega teutab.

„Ärgem jätkem mitte maha oma kogudust, nõnda kui mõnel viis on.“ Gebr. 10, 25.

85. Kes teeb pühapäewa **töö-päewaks?**

See, kes pühapäeval ahnuse pärast argipäewa tööd teeb.

86. Misjuguft tööd tuleb igal ajal ja sellepärast ka pühapäeval teha?

Häda tööd ja armastuse tööd.

„Üks puhas ja laitmata teenistus Jumala ees on see: waeste laste ja lesknaeste järelele kuulama nende wiletsuses, ja iseennast ilma wigata maailmasti pidama.“ Jaf. 1, 27.

Lisa. Waata ka: Luuk. 6, 9; 13, 15; Matt. 12, 11; 25. 35—36.

87. Millal tuleb kõigile usklikele täielik hingamise aeg ja igawene pühapäew kätte?

Igaweses elus Jumala juures.

„Seepärast on Jumala rahwal weel üks hingamise aeg ees. Sest kes tema hingamise sisse on saanud, see hingab ka ise oma tegudest, otsekui Jumal oma tegudest. Seepärast jõudkem seesama hingamise sisse minna.“ Gebr. 4, 9—11.

Teine käsulaud.

Armastusest ligimese wastu.

Meljas käsk.

Sina pead oma isa ja oma ema auustama, et sinu käsi hästi käib ja sina kuu elad maa peal.

Mis see on?

Meie peame Jumalat kartma ja armastama, et meie oma wanemaid ja isandaid ei põlga ega wihasta;

waid et meie neid auu sees peame, neid teenime, nende sõna kuuleme, ja neid armsaks ja kalliks peame.

I. 88. Kumma käsulaua peal seisab neljas käst?

Teise käsulaua peal.

89. Keda käsib meid teine käsulaud armastada?

Ligimesi ehk teisi inimesi.

90. Mis ligimesed need on, kellest neljas käst kõneleb?

Isa ja ema ja kōit wanemad.

91. Mispärast on Jumal meile nende kohta iseäraliku käsu annud?

Seepärast et wanemad meie ülemad ja Jumala asemikud on.

Liisa. Seepärast wõtab Jumal isa ja ema ja kōit wanemad neljandas käsus oma kaitse alla.

II. 92. Mis käsib Jumal neljandas käsus?

Et meie oma isa ja ema **auustame.**

93. Mis see on: neid auustama?

Neid iseenesest ülemaks pidama ja neile seepärast sõna ja teuga auu andma.

94. Kuidas sünnib see?

Kui meie neid teenime, nende sõna kuuleme ja neid armsaks ja kalliks peame.

95. Kuidas peame neid **teenima?**

Meie peame neile kõigest jõuust abiks olema, kõige enam nende wanaduse päivil.

96. Mis see on: **nende sõna kuulma?**

Igal ajal rõõmuga nende tahtmist tegema.

* „Kopsed, kuulge oma wanemate sõna kõige asjade sees; sest see on Issanda meele pärast.“ Kol. 3, 20.

Liisa. Kui seda peaks ette tulema, et wanemad ja ülemad meie käest midagi nõuavad, mis Jumala käsu vastu on, siis peame Jumala sõna enam kuulma kui inimeste sõna (Mk. t. 5, 29).

97. Mis pärast peame oma wanemaid elu aeg **armjaks ja kalliks pidama?**

Seepärast et Jumal meile nende läbi nii palju head on teinud.

P. l.: Kõigile lastele eesmärgiks on meie Jeesus Kristus (Luuk. 2, 51); sõnakuulelik oli ka Jisak (1. Moos. 22, 3—10); oma elatanud isale tegi head Joosep (1. Moos. 46).

III. 98. Mis **keelab** Jumal neljandas käsus?

Meie ei pea oma wanemaid põlgama ega vihastama.

99. Kes **põlgab** oma wanemaid?

See, kes neid halvaks peab, nendest ei hooli eht neid häbeneb.

100. Mis läbi **wihastatakse** wanemaid?

Wastu rääkimise, kanguse ja kerge meele läbi.

* „Silma, mis isa hirwitab ja ei taha ema sõna kuulda, peavad kaarnad jõe ääres wälja nohkima ja kotka pojad ära lööma.“ Öpet. 30, 17.

P. l.: Kurjad lapsed oliwad: Celi pojad (1. Saam. 2, 23. 34) ja Abfalom (2. Saam. 15 ja 18).

* * *

101. Kes on need **isandad**, keda neljanda käsu järele ka kui Jumala asemikku sid peame auustama?

Kõik muud wanemad ja ülemad peale isa ja ema: riigi- ja kohtu-wanemad, firiku- ja kooli-wanemad ja leima-wanemad.

* „Andke keisrile, mis keisri kohus, ja Jumalale, mis Jumala kohus on.“ Matt. 22, 21.

„Iga hing heitku ülemate alla, tallel kõige ülem meelewale on, sest ülemaid ep ole muid kui Jumalast. Aga kes ülemad on, need on Jumalast seatud. Kes nüüd ülemate wastu paneb, see paneb Jumala seadmise wastu. Aga kes wastu panewad, need saadawad iseeneeste peale nuhtlust.“ Room. 13, 1. 2.

„Kuulge oma juhatajaid ja wõtke nende sõna; sest nemad walwawad teie hingede eest, nõnda kui need, kes

wastust peavad andma, — et nemad seda rõõmuga teevad ja ei mitte ohates. Sest teil pole sest mitte kasu.“ Gebr. 13, 17.

„Sulased, kuulge kõigis asjus nende sõna, kes teie isandad on liha poolest, ei mitte filmafirjaks, kui need, kes inimeste meele pärast püüavad olla, waid aga südamega, Jumalat kartes.“ Kol. 3, 22.

Lisa. Mis ülemate ja alamate, wanemate ja laste kohus on, seda näitab meile laiemalt katekismuse „koduõpetus.“

102. Mis **tõutab** Jumal neile, kes neljat käsku täidavad?

Et nende käsi peab hästi käima ja et nemad peavad kaua elama maa peal.

103. Mispärast on Jumal otse neljanda käsu juure tõutuse lisanud?

Seepärast et kõik hea ja rahulik elu kord maa peal neljanda käsu täitmise peale on rajatud.

Viies käsk.

Sina ei pea mitte tapma.

Mis see on?

Meie peame Jumalat kartma ja armastama, et meie oma ligimese ihule ühtegi kahju ega kurja ei tee;

waid et meie teda aitame, ja temale head teeme kõiges ihu hädas.

I. 104. Mis see on: tapma?

Kellegi elu wõtma.

B. I. Rain (1. Moos. 4, 1—12).

105. Kelle and on inimese elu?

Jumala and.

* „Ja Jumal lõi inimese oma näu järele, Jumala näu järele lõi ta teda.“ 1. Moos. 1, 27.

106. Milleks on Jumal meile maapealse elu annud?

Armujaks, et temale elaksime ja igawest elu päriksime.

107. Kellel üksi on õigus, elu ka jälle võtta?

Jumalal.

„Mina suretan ja teen elavaks, ma peffan fatti ja mina teen terweks.“ 5. Moosj. 32, 39.

Lisa. Wiendas käsus võtab Jumal inimese elu oma kaitse alla.

II. 108. Mis **feelab** Jumal wiendas käsus?

Tapmist.

* „Kes inimese werd ära walab, selle weri peab inimese läbi saama ära walatud. Sest tema on inimese Jumala näu järele teinud.“ 1. Moosj. 9, 6.

Lisa. Kõige hirmsam patt wienda käsu vastu on iseene tapmine. 1. Kor. 3, 16, 17.

109. Mis feelab Jumal weel wiendas käsus?

Meie ei pea oma ligimese ihule **ühtegi kahju ega kurja tegema.**

P. 1.: Rõnda tegi Baarao Jisraeli rahwale (2. Moosj. 1, 9—14).

110. Kellele on Jumal weelewalla annud, ihu poolest nuhelda?

Wanematele ja riigi ülematele.

* „Kes oma witsja ei pruugi, see mißkab oma poega; aga kes teda armastab, see võtab teda aegsaste karistada.“ Spt. 13, 24.

„Ta ei kanna mõeka mitte ilma asjata, sest tema on Jumala teener, kättemaksja, seda nuhtlema, kes kurja teeb.“ Room. 13, 4.

111. Kas wõime ligimesele ükspäinis **käega** kahju teha?

Ei mitte, waid ka **keelega**: kui temale kurja sõnadega meele haigust teeme.

112. Mis ajab inimesi tapma ehk teisele kahju tegema?

Wihawaem, kadetus, ahnus ja muu südamelurjus; sagedaste ka liigjoomine.

P. 1.: Nahab tappis Raaboti (1. Kun. 21, 15), Daawet Uria (2. Saam. 11, 14—17), Juudid tappiwad Kristuse ja Tehwanuse (Ap. t. 7), Herodes ristija Joannese (Matt. 14, 6—11).

* „Ärge laske päewa looja minna oma vihastamise üle, ja ärge andke maad kuradile.“ Gen. 4, 27.

* „Igaüks, kes oma wenda vihkab, see on inimese tapja.“ 1. Joan. 3, 15.

„Kellel on palju riidu? Kel kaebdus? Kel haawad ilma asjata? Kellel finised filmad? Neil on, kes aega wiidawad wiina juures.“ Öpet. 23, 29. 30.

113. Mitmet wiisi wõime siis wiienda käsu vastu pattu teha?

Räega, keelega ja südamega.

„Teie olete kuulnud, et wanematele on räägitud: „sina ei pea mitte tapma; aga kes iial tapab, on kohtu wäärt.“ Aga mina ütlen teile, et igaüks, kes oma wenna peale wiha kannab, on kohtu wäärt; aga kes iial oma wenna vastu ütleb: Sa jõe, see on põrgu tule wäärt.“ Matt. 5, 21. 22.

114. Kuidas wõib keegi oma ligimese **hinge tappa**?

Kui ta teda kiusab ja õpetab, pattu tegema (Matt. 18, 6).

115. Misjuguft meelt keelab siis Jumal wiendas käsus ära?

Kõik tigidust ja wiha ligimese vastu.

Lisa. Kas on luba, loome tappa? On küll, kui seda tarwiduse pärast tehakse (1. Moos. 9, 3). Aga üleannetuse pärast loome tappa ehk piinata, linnu pesa lõhkuda, puid rikkuda j. m. on patt Jumala ees (Öpet. 12, 10).

II. 116. Mis **käsi** Jumal wiendas käsus?

Ligimest **aidata** ja temale **head teha** kõiges ihu hädas.

B. I.: Galastaja Samaaria mees (Luuk. 10, 29—37).

117. Kes on meie **ligimene**?

Iga inimene, aga iseäranis see, kes meie abi tarwitab.

„Tõeste, mis teie iial olete teinud ühele nendefinaste mu vähemate wendade seas, seda olete teie mulle teinud.“ Matt. 25, 40.

* „Kui keegi ütleb: „Ma armastan Jumalat,“ ja vihkab oma wenda, see on walelik. Sest kes ei armasta oma

wenda, keda ta näeb, kuidas see võib Jumalat armastada, keda tema mitte ei näe?" 1. Joan. 4, 20.

118. Kas peame ükspäinis neile head tegema, kes meid armastavad?

Ei mitte, vaid ka oma **wihameestele.**

* „Armastage oma wihamehi, õnnistage neid, kes teid ära wannuvad, tehke head neile, kes teid wihtavad, ja paluge nende eest, kes teile liiga teevad ja teid taga kiusawad.“ Matt. 5, 44.

P. L.: Nõnda tegi Joosep oma wendadele; Daawet Saulile ja Siimeile (1. Saam. 24, 26; 2. Saam. 19, 18–23); Isand Jeesus (Luuk. 23, 34).

119. Mis sugune peab meie süda kõikide inimeste vastu olema?

Armuline ja lepilik.

* „Olge armulised, nõnda kui teie Isagi armuline on.“ Luuk. 6, 35.

* „Õndsad on rahu nõudjad, sest neid peab Jumala lapstiks hüütama.“ Matt. 5, 9.

120. Millal peame oma elugi rõõmuga jätma?

Kui see Jumala nime pärast ehk ligimese peastmiskes tarmis on.

Sija. Apostlid, Tehwanus ja kõik weretunnistajad.

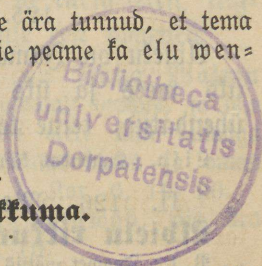
„Ses oleme meie Jumala armastuse ära tunnud, et tema oma elu meie eest on jätnud; ja meie peame ka elu wendade eest jätma.“ 1. Joan. 3, 16.

Kuues käsk.

Sina ei pea mitte abielu rikkuma.

Mis see on?

Meie peame Jumalat kartma ja armastama, et meie kassinaste ja puhtaste elame kõnedes ja tegudes; ja et igauks peab oma abikaasat armastama ja auustama.

I. 121. Kes on **abielu** seadnud?

Jumal.

122. Millal on Jumal abielu seadnud?

Juba alguses, kui ta Adamale Gewa abikaasaks andis.

* „Ja Jehoowa Jumal ütles: See ep ole mitte hea, et inimene üksi on; ma tahan temale abi teha, mis tema kohane on.“ 1. Moos. 2, 18.

123. Mis tarwis on Jumal abielu seadnud?

Et mees ja naene teine teisele abiliseks oleksivad: 1) ajaliku elu ülespidamiseks, 2) igawese elu nõudmises ja 3) lapsi Jumala riigile kaswatades.

„Häda sellele, kes üksi on, kui ta langeb, ja ei ole teist, kes teda üles tõstab.“ Rog. 4, 10.

124. Mis tõutawad mees ja naene teine teisele abielusse astudes?

Armastust ja truumust surmani.

* „Seepärast jätab inimene oma isa ja ema maha ja jääb kindlaste oma naese juure, ja need kaks peawad üks liha olema. Mis nüüd Jumal on ühte pannud, seda argu lahutagu inimene mitte.“ Matt. 19, 5. 6.

125. Mis on siis abielu?

Abielu on Jumala seatud ja õnnistatud põli, kus üks mees ja üks naene, armastuses ja truumuses ühendatud, teine teisele peawad abiks olema surmani.

E isa. Kuuendas käsus wõtab Jumal abielu oma kaitse alla.

II. 126. Mis **teelab** Jumal kuuendas käsus?

Abielu rikkumist.

B. I.: Saawet wõttis Uria naese, Herodes oma wenna naese enesele (Matt. 14).

127. Kes rifub abielu?

Kes selle armastuse ja truumuse murrab, mis ta oma abikaasale on tõutanud.

128. Kas kuues käsi on ühispäinis abielu rahmale antud?
 Ei mitte, vaid ka wallalise rahmale.

129. Mis teelab Jumal kuendas käsus kõikidele ära?
 Kõik häbemata olekut ja **roppust** mõtetes, sõ-
 nades ja tegudes.

* „Igaüks, kes naese peale waatab teda himustades,
 on ju abielu temaga ära rikkunud oma südames.“ Matt. 5, 28.

„Urge laste ei ühtegi nurjatumat sõna omast suust välja
 minna.“ Gew. 4, 29.

* „Urge effige mitte! Kurjad kõned rikuvad head
 kombat ära.“ 1. Kor. 15, 33.

130. Mis ähwardab Jumal abielu rikkujatele ja roppudele?
 Ta ütleb aposili läbi: „Urge effige mitte? Ei
 abielu ärarikkujad ega salajad ropud ei pea Jumala
 riiki pärima“ (1. Kor. 6, 9. 10).

III. 131. Mis **käsi** Jumal kuendas käsus nii hästi
 wallalist kui abielu rahvast?

Et meie kasinaste ja puhtaste elame kõnedes ja
 tegudes.

132. Kes elab **kasinaste**?

Kes oma ihu pühitsuses hoiab ja kurja seltsi, liig-
 joomise, laisklemise ja muu kuusatuse eest põgeneb.

„Eks teie ei tea, et teie ihu on Püha Waimu
 tempel, kes teie sees on, keda teie Jumalalt saanud, ja teie
 ei ole mitte iseeneSte päralt. SeSt teie olete kalli hinnaga
 ostetud. Seepärast auustage Jumalat omas ihus ja omas
 waimus, mis Jumala päralt on.“ 1. Kor. 6, 19. 20.

* „Mu poeg, kui patused sind ahwatawad, siis ära
 wõta mitte nende nõuu.“ 1. Pet. 1, 10.

„Urge jooge endid täis wiina, kust üks õnnetu elu tuleb,
 waid saage täis Waimu.“ Gew. 5, 18.

„Põgene noore ea himude eest, ja nõua taga õigust,
 usku, armastust, rahu nendega, kes Isandat südamest appi
 hüüawad.“ 2. Tim. 2, 22.

133. Kes elab **puhtaste?**

Kes oma südant puhtsuses hoiab.

* „Südas need, kes puhtad südamest; sest nemad peavad Jumalat nägema.“ Matt. 5, 8.

„Mis tõsine on, mis auus, mis õige, mis kárin, mis lõbus, mis hea on kuulda, kui üks hea kombe, ja mis kiituse väärt on, see peale mõtelge.“ Wil. 4, 8.

134. Mis peame tegema, et oma südant puhtaks hoida?

Walwama ja paluma.

Þ. L.: Joosep (1. Moos. 39, 9).

* „Walwake ja paluge, et teie kiituse sisse ei saa; waim on küll walmis, aga liha on nõder.“ Matt. 26, 41.

„Too mulle, Jumal, üks puhas süda, ja uuenda mu sees üks kindel waim.“ Saaw. 51, 12.

135. Mis käsib Jumal kuendas käsus abielu rahwast iseäranis?

Et igaüks **oma obikaajat** peab **armastama ja auustama.**

„Mehed, armastage oma naesi, nõnda kui Kristuski on armastanud kogudust ja on iseennast selle eest ära annud.“ Gew. 5, 25.

„Naesed, kuulge oma meeste sõna kui Isfanda sõna, sest mees on naese pea. Aga nõnda kui kogudus Kristuse meelewalla all on, nõnda ka naesed oma meeste meelewalla all kõige asjade sees.“ Gew. 5, 22–24.

* „Mina ja minu pere, meie tahame Jehoowat teenida. Joosua 24, 15.

Seitsmes käsk.

Sina ei pea mitte warastama.

Mis see on?

Meie peame Jumalat kartma ja armastama, et meie oma ligimese raha ehk wara ei mõta, ei kawala kauba ega petise tööga eneste poole ei kisu;

waid et meie tema wara ja peatoidust aitame kaswatada ja hoida.

I. 136. Mis see on: warastama?

Oma ligimese **raha ehk wara** ülekohtuga wõtma, olgu salaja ehk wägise.

137. Kes on inimestele kõik ajalikku wara annud?

Jumal.

„Minu pärast on hõbe ja minu pärast on kuld, ütleb wägede Jehoowa.“ Aggai 2, 8.

138. Mis oleme meie siis oma waraga Jumala ees?

Meie oleme Jumala majapidajad.

„Meie ep ole ühtigi ilmale toonud; awalik on, et meie midagi ei wõi maailmast ära wiia.“ 1. Tim. 6, 7.

139. Mis tarwis on Jumal raha ja wara meie kätte uskunud?

Et meie seda oma ja ligimese kasuks ja Jumala auuks tarwitaksime.

Lija. Seitsemendas käsus wõtab Jumal kõik raha ja wara oma kätte alla.

II. 140. Mis **keelab** Jumal seitsemendas käsus?

Wargust.

* „Ei wargad ega riisujad ei pea Jumala riiki pärima.“ 1. Kor. 6, 10.

„Kes warastanud, see ärge warastagu mitte enam, waid tehku ennemine tööd ja saatku kättega head, et temal oleks sellele jagada, kellel puudu on.“ Gew. 4, 28.

141. Mis peame ka warguseks pidama?

Kawalat kaup ja petist tööd.

142. Mis on **kawal kaup**?

Iga kaup, kellega ligimest petetakse.

„See on Jumala tahtmine, et ükski ei tee ülekohtu ega peta oma wenda, seepärast et Issand on kättemaksja kõige nendefinaste asjade pärast.“ 1. Tess. 4, 6.

143. Mis on **petis töö?**

Iga muu ülekohtune tegu, kellega keegi oma ligimese wara enese poole kisub.

P. L.: Ülekohtune majapidaja (Luuk. 16, 1—7).

Lisa. Petist tööd teevad: warguse wastuwõtjad; salatauba müüjad ja ostjad; kes seatud maksu ehk oma wõlga ei taha maksta; kes teenijate palka ilma asjata kinni peewad; kes laiskuse ehk hooletuse läbi oma leiwawanematele kahju teewad; kes üle wõera raja ajawad; kes laiskuse pärast kerjawad, ja muud nende sarnatsed.

„Sel wõtab laenuks ja ei tasu jälle ära, aga õige on armuline ja annab.“ Taaw. 37, 21.

144. Mis ajab inimest warastama ja petma?

Laiskus, ahnus ja usuta muretsimine, liigjoomine ja oma wara ärapillamine.

„Kes tahawad rikkaks saada, need langewad kiusatuste ja kõie sisse, ja mitme rumala ja kahjutegewa himu sisse. Need wajutawad inimesed alla hukkamise ja ärarikkumise sisse. Sest raha ahnus on kõikide kurja asjade juur.“
1. Tim. 6, 9. 10.

* „Lakkaja ja prassiija saab waeheks, ja tuffumine teeb, et peab riidehilpa selga panema.“ Öpet. 23, 21.

III. 145. Mis **kärib** Jumal seitsmendas käjus?

Et meie oma ligimese wara ja peatoidust **aitame kaswatada ja hoida.**

146. Kuidas teeme seda?

Kui meie oma ligimest oma jduuga ehk hea nõuuga aitame.

P. L.: Abraham (1. Moos. 14, 14—16); halastaja Samaaria mees (Luuk. 10, 35); Iesnaese weringid (Luuk. 21, 1—4). — Meie armastuse-aida tarwitawad näituseks: waejed, pimedad, kurt-rummad, usuwennad, paganad. Loe ta: Matt. 25, 34—46.

* „Jumal armastab rõõmust andjat.“ 2. Kor. 9, 7.

* „Kes kehwa peale armu heidab, see laenab Jehoo-wale, ja see tasub tema kätte, mis ta head teinud.“ Öpet. 19, 17.

„Tehkem head kõigile, aga kõige enamiste neile, kes meie usku on.“ Gal. 6, 10.

* „Aga kui sina waestele andid annad, siis ei pea sinu pahem käsi mitte teadma, mis sinu parem käsi teeb, et sinu waeste anded wõiksid salajad olla; ja sinu Isa, kes salajasse näeb, küll see sulle maksab awalikult.“ Matt. 6, 3. 4.

147. Millal üfspäinis on meil ka teistele jagada?

Kui usinad tööle, kokkühoidlikud ja omaga rahul oleme.

„Rehw, kes omas wagaduses elab, on parem kui see, kel pööratsed wiisid ja kes pealegi rikas on.“ Spet. 28, 6.

„Olge rahul seega, mis käes on, sest Issand on öelnud: Ei taha ma sinust maha jääda ega sind paigast mitte maha jätta.“ Gebr. 13, 5.

Rahetjas käsi.

Sina ei pea mitte ülekohut tunnistama oma ligimese wastu.

Mis see on?

Meie peame Jumalat kartma ja armastama, et meie oma ligimese peale mitte kawalaste ei waleta, teda mitte ära ei anna, keelt ei pekka ega kurje kõnesid tema peale ei tõsta;

waid et meie tema eest kostame, kõit head temast kõneleme, ja kõit asjad heaks kääname.

I. 148. Mis sugune tunnistus on ülekohune?

Sga tunnistus, mis tõe ja armastuse wastu käib.

149. Mis kahju teha ke ligimesele ülekohutuse tunnistuse läbi?

Tema auuja nime rikutakse ära.

150. Ons siis auus nimi nii kallis asi?

On küll; nagu püha kiri ütleb: „Auus nimi on kallim kui suur rikkus“ (Spet. 22, 1).

Lisa. Rahetjandas käsus wõtab Jumal ligimese auusat nime oma kaitse alla.

151. Mis eest peame hoidma, et meie oma eneste auusat nime ära ei rifuks?

Meie peame hoidma midagi tegemast, mis furi on ehk mis näitab furi olemat.

* „Teie walgus paistku inimeste ees, et nemad teie häid tegusid näewad, ja auustawad teie Jsa, kes taewas on.“
Matt. 5, 16.

* „Hoidke kõige see eest, mis näitab furi olemat.“
1. Tesf. 5, 22.

„Õndsad olete teie, kui inimesed teid minu pärast laimawad ja taga kiusawad, ja räägiwad kõiksugu kurja teie peale, kui nemad waletawad.“ Matt. 5, 11.

II. 152. Mis **teelab** Jumal kahetsandas käsus?

Meie ei pea mitte **ülekohut tunnistama** oma ligimese wastu.

153. Kus võime oma ligimese kohta midagi tunnistada?
Kohtu ees ja igapäewases elus.

154. Kes tunnistab kohtu ees oma ligimese wastu ülekohut?
See, kes seal tema peale **kawalaste waletab**.

P. 1.: Walet tunnistati Naaboti (1. Kun. 21, 11—13), Kristufe (Matt. 26, 59—61), Tehwanuse ja Pauluse wastu (Ap. t. 6, 11—14; 24, 2—6).

155. Kes tunnistab igapäewases elus oma ligimese wastu ülekohut?

Kes teda ära annab, teelt pekiab ehk kurje kõnesid tema peale tõstab.

156. Mis see on: oma ligimest **ära andma**?

Kurja südamega tema saladused tema kahjuks awaldama.

Lija. Toeg (1. Saam. 22, 9—18); Juudas Iskariot (Matt. 26, 14. 15).

157. Mis see on: **teelt peksma**?

Oma ligimese selja taga tema peale waletama ehk hea meelega temast kurja rääkima.

ß. L.: Potiwari naene (1. Moos. 39, 14); Abfalom (2. Saam. 15, 2—6).

* „Ärge mõistke kohut, et teie peale kohut ei mõisteta.“ Matt. 7, 1.

* „Aga mis sa pinda näed oma wenna filmas, aga palki omas filmas ei pane sa mitte tähele? Oh fina salalik! Kisu esite palk omast filmast wälja, ja siis seletad fina pinna wälja kistuda oma wenna filmast.“ Matt. 7, 3. 5.

158. Mis see on: ligimese peale **kurje kõnesid tõstma?**
Tagarääkimisega tema auusat nime rikkuma.

159. Misugust meelt keelab Jumal kahetsandas käsus ära?
Kõik kawalat walelikku meelt.

160. Kelle orjaks teeb ennast walelik inimene?

Kuradi orjaks, sest kurat on „walelik ja waleliku isa“ (Joann. 8, 44).

* „Jätke maha wale ja rääkige tõtt igauks oma ligimesega, sest et meie oleme üks teise liikmed.“ Gew. 4, 25.

„Kõige walelikkude osa peab tule ja weemliga põlewas järwes olema.“ Joan. ilm. 21, 8.

III. 161. Mis **käsi** Jumal kahetsandas käsus?

Et meie ligimese eest kostame, kõik head temast kõneleme ja kõik asjad heaks kääname.

162. Kuidas **kostame** tema eest?

Kui meie tema eest seisame, kui tema peale wale-tatakse.

* „Dee oma suu lahti selle eest, kes keeletu.“ Öpet. 31, 8.

163. Kuidas **kõneleme** ligimesest **kõik head?**

Kui hea meelega kõik head, mis temast teame, teistele räägime.

ß. L.: Joonatan, Taaweti sõber (1. Saam. 19, 1—7; 20, 30—34); Barnabas, Pauluse sõber (Ap. t. 9, 26. 27).

164. Kuidas **kääname kõik asjad heaks?**

Kui meie ligimesest, kus iial võimalik, ikka emme-
mine head kui kurja armame.

„Armastus usub kõik, ta loodab kõik.“ 1. Kor. 13, 7.

„Alga kõige enamiste pidage isefeski ühte puhku armastust;
sest armastus katab pattude hulga.“ 1. Peetr. 4, 8.

165. Mis peab kaheksanda käsu järele alati meie südames
walitsema?

Tõde armastuses.

166. Kelle lapsed oleme siis?

Jumala lapsed, sest Jumal on tõde ja armastus
(Joan. 14, 6; 1. Joan. 4, 16).

Üheksas käsk.

Sina ei pea mitte himustama oma ligimese koda.

Mis see on?

Meie peame Jumalat kartma ja armastama, et meie
oma ligimese pärandust ehk koda kavalusega ei püüa,
ega õiguse nimel eneste poole ei kisu;

waid et meie teda aitame, et tema seda enesel mõiks
pidada.

I. 167. Mis **keelab** Jumal üheksandas käsus?

Meie ei pea mitte himustama oma ligimese koda.

168. Mispärast on **koda** ja **kodu** inimesele nii tarwiline
ja tähtis?

Seepärast et koduta hulkujad õnnetu on ja fergeste
patu elusse hukka läheb.

P. l.: Arfadunud poeg (Suuf. 15, 11—16).

169. Mis see on: ligimese koda **himustama**?

Seda enesele tahtma.

170. Kuhu ajab inimest viimaks niisugune himustamine?

Et ta ligimese pärandust ehk koda **kavalusega** püüab ehk **õiguse nimel** enese poole kiskub.

171. Millal kiskub ta seda õiguse nimel enese poole?

Kui ta ligimese oma nii kavalaste enese kätte saadab, et tema ülekohus maailma ees näitab õigusolemat.

P. I.: Mõnda tegi Jaakob Geseviga (1. Moos. 25, 29—33) ja Naab Naabotiga (1. Kun. 21).

II. 172. Mis **kärib** meid Jumal üheksandas käsus ligimese koja kohta?

Et meie teda **aitame, et tema seda enesel võiks pidada.**

173. Kuidas võime teda aidata?

Dma jõuuga ja hea nõuuga.

Kümnnes käsk.

Sina ei pea mitte himustama oma ligimese naest, sulast, ümmardajat, weiksid ega muud, mis tema päralt on.

Mis see on?

Meie peame Jumalat kartma ja armastama, et meie oma ligimese naest, peret ega weiksid ära ei avatele ega wägisi ei wõta;

waid et meie neid manitseme, et nemad paigale jääwad ja teewad, mis nende kohus on.

I. 174. Kes need on, keda kümnnes käsk nimetab?

Ligimese **naene, tema pere ja tema weiksed.**

Liisa. Üheksandas käsus wõtub Jumal ligimise koda ja kodu oma kätte alla, kümnendas käsus neid, kes ligimese koja elawad.

175. Mis **teelab** Jumal nende kohta?

Meie ei pea neid mitte **himustama.**

176. Kuhu ajab inimest wiimaks niisugune himustamine?

Et tema oma ligimese naest, peret ehk weiksid **ära awateleb ehk wägisi wõtab.**

177. Mis kahju teeksite meie seeläbi ligimesele?

Meie rikuksime ta maja õnne ja rahu ära.

ß. I.: Taaweti patt Urja wastu.

II. 178. Mis **kärib** meid Jumal ligimese naese ja pere kohta?

Et meie neid **manitjeme, et nemad paigale jääwad ja teewad, mis nende kohus on.**

179. Mis keelawad üheksas ja kümnes käsklühthlasi ära?

Kõik furja himu.

„Ma ei teadnud furja himu pattu olevat, kui käsk ep oleks öelnud: Sina ei pea mitte himustama.“ Room. 7, 7.

„Südamel seest tulewad wälja furjad mõtlemised: tapmised, abielu rikkumised, wargused, waletunnistused, teutamised.“ Matt. 15, 19.

180. Mis peame furja himu wastu alati tegema?

Tema wastu wõitlema.

* „Urge armastage mitte maailma, ega seda, mis maailmas on; kui keegi maailma armastab, siis Jsa armastus ei ole mitte tema sees. Sest kõik, mis maailmas on, liha himu, silma himu ja elu kõrkus, ei ole mitte Jsaft, waid see on maailmast.“ 1. Joan. 2, 15. 16.

Lisa. Waata nüüd waimus tagasi ja pea ifka meeles, mis suured warandused Jumal inimeste kätte on uskunud:

1. käsk: Jssand ise tahab meie Jumal olla!	5. käsus: elu,
2. käsus wõtab Jumal enese nime oma kaitse alla,	6. „ : abielu,
3. „ : pühapäewa ja Jumala sõna,	7. „ : ajalikku wara,
4. „ : wanemaid ja ülemaid,	8. „ : auusat nime,
	9. „ : ligimese koda ja kodu,
	10. „ : ligimese perekonda.

Hoia siis, et sa neid suuri warandusi ei rifu!

181. Kas oleme Jumala käsku täieste pidanud?

Ei ole mitte.

* Teie peate pühad olema, sest püha olen mina, Jehoowa, teie Jumal.“ 3. Moos. 19, 2.

„Kes kõik käsuõpetust peab ja ühe käsusõna vastu eeskib, see on kõigist süüaluseks saanud.“ Jaf. 2, 10.

182. Kas ehk Jumal käsu täitmiseft mitte väga palju ei hooli?

Jumal hoolib sest väga! Seda tunnistab meile kümne käsu lõpetuse sõna.

Kümne käsu lõpetuse sõna.

Mis ütleb nüüd Jumal kõigist neistsinatstist käskudest?

Tema ütleb nõnda:

Mina, Issand, sinu Jumal, olen püha vihaga Jumal, kes wanemate patu nuhtleb laste kätte kolmandast ja neljandast põlvest saadik, nende kätte, kes mind vihkawad;

aga neile, kes mind armastawad ja minu käsud peawad, teen mina head tuhandest põlvest saadik.

Mis see on?

Jumal ahwardab nuhelda kõiki, kes neistsinatstist käskudest üle astuwad; seepärast peame meie tema wiha kartma ja ei mitte nendefinaste käskude vastu tegema;

aga tema tõutab armu ja kõik head kõigile, kes need käsud peawad, seepärast peame meie teda ka armastama, tema peale lootma ja hea meelega tema käsku mööda tegema!

I. 173. Mis paneb kümne käsu lõpetuse sõna meile ette?

Ühe ahwarduse ja ühe tõutuse.

184. Mispärast nimetab Jumal ennast „**püha vihaga**“ Jumalaks?

Et tema kõik kurja kangeste vihkab.

„Araneetud olgu, kes ei pea kõiki sellesinatse käsuõpetuse sõnu; ja kõik rahvas ütelgu: Namen.“ 5. Moos. 27, 26.

185. Mis **ahwardab** Jumal sellepärast, et tema püha vihaga Jumal on?

Kõiki **nuhelda**, kes tema **käskudest üle astuvad** ehk pattu teevad.

186. Mill wiisil võime pattu teha?

Mõtte, sõna ja teuga, — olgu et seda teeme, mis Jumal keelab, ehk seda tegemata jätame, mis Jumal käsib.

Lisa. Teine on tegu-patt, teine hooletuse-patt. Näitus: röövlid (tegu-p.) ja preester ja lewiit (hooletuse-p.) Luuk. 10, 30—37.

187. Keda vihkab see, kes pattu teeb?

Jumalat.

„Liha meel on waen Jumala vastu, sest tema ei heida Jumala käsu alla, sest tema ei võigi heita.“ Room. 8, 7.

188. Kuidas nuhtleb Jumal neid, kes tema käskudest üle astuvad?

Jhu ja hinge poolest, ajalikult ja, kui nad ümber ei pööra, igaweste.

* „Surm on patu palk.“ Room. 6, 23.

* „Ärge effige mitte, Jumal ei anna ennast mitte pilgata. Sest mis inimene iial külwab, seda tema ka lõikab: Sest kes oma liha peale külwab, see lõikab lihast hufatust; aga kes Waimu peale külwab, see lõikab Waimust igawest elu.“ Kal. 6, 7. 8.

189. Kelle kätte nuhtleb Jumal nende pattu, kes teda vihkawad?

Mitte üksi nende eneste, waid ka nende **laste kätte kolmandast ja neljandast põlwest jaadik**, kui need patust ei pööra.

P. I.: Weeuputus (1. Moos. 7. 8); Soodom ja Romorra (1. Moos. 19, 24. 25); Mahabi fugu (2. Kun. 9, 7); Jeruusalem (Luuk. 19, 41—44).

190. Mis peame Jumala kange ähwarduse pärast tegema?
 Meie peame **tema wiha kartma** ja ei mitte
 tema käskude wastu tegema.

II. 191. Mis **tõutab** Jumal neile, kes teda armastavad
 ja tema käsud peavad?

Armu ja kõik head tuhandest põlwest saadid.

192. Kuidas teeb Jumal niisugustele head?

Ta õnnistab neid ja nende lapsi ihu ja hinge
 poolest, ajalikult ja igaweste.

P. I.: Abraham; Jaakob (1. Moos. 22, 15—18; 28, 13—15);
 Daawet (2. Saam. 7, 12—16).

„Aga jumalakartus saadab kõigile asjadele kasu, ja
 temal on sellesinatse ja tulewa elu tõutus.“ 1. Tim.
 4, 8.

193. Mis peame Jumala armulise tõutuse pärast tegema?

Meie peame teda **armastama**, tema peale
lootma ja **hea meelega tema käsku mööda**
tegema.

194. Mis pärast ei jäta Jumal oma ähwardust ega oma
 tõutust mitte täitmata?

Et ta **ustaw** ja **õige** on:

ustaw, sest ta peab, mis ta kord on tõutanud ehk
 ähwardanud;

„Kas Jumal peaks ütleva ja ei peaks tegema? Ja
 peaks ta rääkima ja ei peaks seda tõeks saatma?“
 4. Moos. 23, 19.

õige, sest ta karistab kurje ja õnnistab waga siid.

„Jehoowa on õige ja armastab õigust.“ Daaw. 11, 7.

195. Aga **kas meie jõuame** Jumala käsku täiesti
 pidada?

Ei jõua, sest meie süda on kuri sündimisest saadid.

* „Inimese südame mõtted on kurjad tema lapsepõlwest.“

1. Moos. 8, 21.

* „Sest siin ep ole ühtegi wahet. Kõik on pattu teinud
 ja on Jumala auust ilma.“ Room. 3, 23.

196. Mis meie siis **käsuõpetuse** läbi mitte ei või kätte
saada?

Igawest. elu.

„Käsu tegudest ei mõisteta ütki liha õigeks; sest käsu läbi tuleb patu tundmine.“ Room. 3, 20.

197. Aga missugune õpetus kuulutab meile, kuidas ärapeastmist patust ja igawest elu kätte saame?

Armüõpetus Kristusest.

„Nõnda on käsk meie juhataja olnud Kristuse juure, et meie usu läbi pidime õigeks saama.“ Gal. 3, 24.

198. Mitmes katekismuse peatükk räägib sest?

Teine peatükk.

Teine peatükk.

P ü h a r i s t i u s k .

Sissejuhatus.

199. Mis usku tunnistab ristirahvas oma usuks?

Püha ristiusku.

200. Mis usu rahwaid on maa peal peale ristirahwa veel olemas?

Juudi, Muhamedi ja pagana usulisi.

201. Mispärast on ristirahwa usk püha?

Seepärast et tema Jumala enese püha sõna peale on rajatud.

202. Kuhu on lühidalt kokku pandud, mis kõik ristitogodus usub?

„Püha ristiususse“ ehk kristliku usu tunnistusesse.

* „Igaüks, kes mind tunnistab inimeste ees, teda tahan ka mina tunnistada oma Isa ees, kes taewas on. Aga kes mind ära salgab inimeste ees, teda tahan ka mina ära salata oma Isa ees, kes taewas on.“ Matt. 10, 32. 33.

203. Kuidas käiwad selle usu tunnistuse sõnad?

Mina usun Jumala Isa, Kõigewägema, taewa ja maa Looja sisse, — ja Jeesuse Kristuse, Jumala ainusündinud Poja, meie Issanda sisse, kes on saadud Pühast

Waimust, ilmale toodud neitsist Maariaast, kannatanud Pontsiuse Pilatuse all, risti löödud, surunud ja maha maetud, alla läinud põrguhauda, kolmandal päeval jälle üles tõusnud surnuist, üles läinud taewa, istub Jumala, oma kõigewägewama Isa paremal käel, sealt tema tuleb kohut mõistma elawate ja surnute peale. Mina usun Püha Waimu sisse, üht püha ristifogudust, pühade osasaamist, pattude andeksandmist, liha ülestõusmist ja igawest elu. Amen.

204. Mis ajast saadik on see usu tunnistus juba olemas?

Apostlite ajast saadik; seepärast nimetatakse seda ka „apostlikuks usu tunnistuseks.“

205. Mis tunnistame selles usu tunnistuses?

Et Jumala sisse usume.

206. Mis on **usk**?

Mitte paljas teadmine ja tõeks armamine, waid kindel lootus Jumala armu peale.

* „Usk on kindel lootus nende asjade peale, mis weel oodetakse, ja nende asjade märgu andmine, mis ei nähta.“
Gebr. 11, 1.

„Sa usud, et Jumal on üks ainus; ja teed hästi; kurtjad waimud usuvad ka ja wärisewad.“ Jak. 2, 19.

207. Mis tõutab Jumal neile, kes südamest tema sisse Igawese õndsuse usuvad?

„Usu Issanda Jeesuse Kristuse sisse, siis saad sina ja sinu pere õndsaks.“ Ap. t. 16, 31.

208. Mis asjast kõneleb kristlik usu tunnistus?

Tema kõneleb kolmes õpetuses: Loomisest, lunastamisest ja pühitsemisest.

209. Kelle armutöödeks nimetatakse neid?

Loomist — Jumala Isa; lunastamist — Jumala Poja; pühitsemist — Püha Waimu tööks.

Esimene õpetus.

L o o m i s e s t.

Mina usun Jumala Isa, Rõigewägewama, taewa ja maa Looja sisse.

1. Loojast.

210. Kellest annab esimene õpetus tunnistust?

Jumalast Isast, Rõigewägewamast, taewa ja maa Loojast.

211. Mispäraast nimetame Jumalat **Loojaks**?

Et tema taewa ja maa on loonud.

212. Mis tunnistame selle nimega Jumala enese kohta?

Et Jumal ise kellegi loodud ei ole.

213. Mis on siis Jumal oma olemise poolest?

Jumal on **igawene Waim**;

* „Jumal on Waim, ja kes teda kummardawad, need peawad Waimus ja tões kummardama.“ Joan. 4, 24.

igawene on Jumal, sest tema on ikka olnud ja saab ikka olema.

* „Enne kui mäed sündisid ja kui maa ja maailm loodi, oled sina, Jumal, igawesest igaweste.“ Taaw. 90, 2.

214. Mispäraast nimetame Jumalat **Rõigewägewamaks**?

Et tema kõik mõib teha, mis ta tahab.

„Meie Jumal on taewas, tema teeb kõik, mis ta tahab.“ Taaw. 115, 3.

* „Jumala juures ei ole ükski asi võimata.“ Luuk. 1, 37.

215. Mispäraast nimetame esimeses õpetuses Jumalat **Isaks**?

Seepäraast et tema Jeesuse Kristuse läbi meie Isa on.

216. Misugune on Jumal oma isa-meele poolest?

Jumal on **püha armastus**;

* „Jumal on armastus, ja kes armastuse sisse jääb, see jääb Jumala sisse ja Jumal tema sisse.“ 1. Joan. 4, 16.

armuline on Jumal, sest ta annab patud andeks; helde, sest tema annab kõik head;

* „Halastaja ja armuline on Jehoowa, pitka meelega ja rikas heldusest.“ Taaw. 103, 8.

püha on Jumal, sest ta wihkab pattu.

* „Teie peate pühad olema, sest püha olen mina, Jehoowa teie Jumal.“ 3. Moos. 19, 2.

„Püha, püha, püha on vägede Jehoowa; kõik maailm on tema auu täis.“ Jes. 6, 3.

Lisa. Kõtku mõttes võime ütelda: Jumal on igawene Waim ja püha armastus; igawene Waim, — seepärast Kõigewägewam, kõigis paigus ja kõige teadja; püha armastus, — seepärast õige ja ustaw, armuline, pitka-meeliline ja helde.

(Waata ka küsim. 85 ja 194.)

2. Maailma loomisest.

217. Mis on inimesel tarwis, kui ta midagi tahab valmistada? Tööriista ja seda, kellest ta teeb.

218. Kuidas on Jumal **taewa ja maa** loonud?

Oma palja sõna läbi, ei ühestki asjast.

* „Kui tema ütleb, siis see sünnib; kui tema käsib, siis see seisab walmis.“ Saaw. 33, 9.

219. Mis sugune oli maailm pärast loomist?

Wäga hea.

„Ja Jumal waatas kõige see peale, mis ta oli teinud, ja waata, see oli väga hea.“ 1. Moos. 1, 31.

220. Kes on kõige ülemad Jumala loomad?

Inglid taewas, inimene maa peal.

221. Mis on **inglid**?

Wägewad, pühad ja õndsad waimud, kes Jumalat kiidawad ja tema kästused wagade õnnistuseks täidawad.

„Eks nemad kõik ei ole teenijad waimud, wälja läkitatud teenistuseks nende pärast, kes õnnistuse peawad pärima.“ Gebr. 1, 14.

„Sest Jehoowa tahab oma inglid sinu pärast käskida, et nemad sind peawad hoidma kõige su teede peal. Käte peal peawad nemad sind kandma, et sa oma jalga vastu kivi ei tõuka.“ Saaw. 91, 11. 12.

222. Kellele on Jumal maa elu paigaks loonud?

Inimesele.

223. Kelle näu järele lõi Jumal inimese?

Oma näu järele, see on: enese sarnatseks.

* „Ja Jumal lõi inimese oma näu järele, Jumala näu järele lõi ta teda.“ 1. Moos. 1, 27.

224. Mis asjus oli inimene alguses Jumala sarnane?
 Oma waimu, oma pühaduse ja õndsuse, ja oma walitsuse poolest kõige maa üle.

225. Kas inimesed on ka nüüd weel Jumala näu järele pühad ja õndsad?

Ei mitte, waid kõik on patuseks ja surelikuks saanud.

226. Mis läbi oleme algusliku pühaduse ja õndsuse kautanud?
 Esimeste inimeste, Adam ja Eewa, pattu langemise läbi.

3. Pattu langemisest.]

227. Mis pattu tegiwad esimesed inimesed?

Nemad astusid üle Jumala keelu.

228. Mis läbi langesiwad nemad selle patu sisse?

Kuradi kiisamise ja pettuse läbi.

229. Kes on kurat?

Kurat ehk saadan on üks Jumalast äralangenud ingel.

* Kurat on inimese tapja olnud algusest ja ep ole mitte seisma jäänud tõe sisse, sest tõtt ei ole mitte tema sees; kui ta walet räägib, siis räägib tema omast, sest ta on walelik ja waleliku isa." Joan. 8, 44

230. Mis on kuradi ja tema kurja waimude püüdmine ja töö?

Nii palju, kui võimalik, Jumala tegusid ära rikkuda ja inimesi hukka saata.

* „Olge kasinad, walwate, sest teie waenlane, kurat, käib ümber kui mõiraja lõukoer ja otsib, keda tema mõiks ära neelata. Selle wastu seiske kindlaste usus." 1. Peetr. 5, 8.

231. Misjuguseks saiwad Adam ja Eewa Jumala käsu üleastumise läbi?

Patuseks ja surelikuks.

* „Sest mil päewal sina sest sööd, pead sa surma surema." 1. Moos. 2, 17.

232. Mis oleme meie kõik kui Adam ja Eewa lapsed temalt pärinud?

Patust südanst ehk pärispattu.

„Ja Adam sünnitas ühe lapse enese sarnatseks, oma näu järele." 1. Moos. 5, 3.

* „Mis lihast on sündinud, see on liha." Joan. 3, 6.

233. Mis sugused oleme nüüd kõik sündimisest saadik pärispatu läbi?

Waimulikuis asjus pimedad, hea tegudele laisad, aga kurjale usinad.

* „Inimese südame mõtlemised on kurjad tema lapsepõlvest.“ 1. Moos. 8, 21.

234. Mis kaswab pärispatust otsegu pahast juurest välja? Kõik fugu tegupatt, — mõtetes, sõnades ja tegudes.

235. Kuhu oleme patu läbi kõik sattunud.

Jumala wiha, ja surma ja kuradi wäe alla.

„Meie olime sündimise poolest wiha lapsed.“ Gen. 2, 3.

* „Surm on patu palk.“ Room. 6, 23.

„Otskui ühe inimese läbi patt on maailma sisse tulnud ja patu läbi surm; nõnda on ka surm kõikide inimeste sisse läbi läinud, sest et nemad kõik on pattu teinud.“ Room. 5, 12.

„Kes pattu teeb, see on kuradist.“ 1. Joan. 3, 8.

Dija. Surm on lahutus: ajalikus surmas lahtub hing ihust (1. Moos. 3, 19), waimlikus surmas lahtub hing Jumalast (Room. 8, 6; Joan. ilm. 3, 1), ja igaweses surmas on hing ja ihu täieste Jumalast lahutatud (Joan. ilm. 2, 11).

236. Aga mis armu nõuu on Jumal juba enne maailma rajamist pidanud?

Meid oma Poja läbi patust ära peasta.

237. Mis teeb Jumal seepärast ka weel pärast pattu langemist selle maailmaga?

Kui õige Jsa peab ta teda üles ja walitseb tema üle.

4. Maailma ülespidamisest ja walitsemisest.

238. Kuidas peab Jumal Jsa maailma üles?

Ta teeb, et maailm looduse-seaduste waral edasi festab.

* „Ei pea edespidi kõigil maailma päiwil mitte lõppema ei seemendamine ega lõikus, ei külm ega palaw, ei sui ega talw, ei päew ega öö.“ 1. Moos. 8, 22.

„Ta laseb rohu kaswada lojustele ja orakised inimeste tarwituseks, et ta maa sees leiba wälja saadab.“ Taaw. 104, 14.

239. Kas looduse-seadused määravad ka Jumalale raja ette?

Ei mitte, waid Jumal wõib ka imet teha.

„Sina oled see Jumal, kes imet teeb.“ Taaw. 77, 15.

240. Millal teeb Jumal imet?

Minult siis, kui seda tema riigi ehk meie hinge õnnistuse pärast tarwis on.

241. Mis see on: Jumal **walitseb** maailma üle?

Tema on inimeste ja rahwaste elu ülem juhataja.

* „Ei lange ükski warblane maha ilma teie Isata. Aga ka teie juukse karwad kõik on ära loetud.“ Matt. 10, 29. 30.

242. Kuidas juhatab Jumal kõik asjad?

Kõik, ka inimeste kurjust juhatab tema nõnda, et wiimaks tema tark ja armuline nõu peab tõeks minema.

P. 1.: Joosepri elu (1. Moos. 37 ja 39—46); Jeesuse surm sai maailmale eluks.

243. Misfuguste katekismuse sõnadega tunnistad sa, et Jumal ka **sinu** Looja ja Isa on?

Mina usun, et Jumal mind ja kõik loomad on loonud, mulle ihu ja hinge, silmad, kõrwad ja kõik liikmed, mõistuse ja kõik meeled on annud ja weel hoiab;

peale selle riided ja kingad, söömise ja joomise, koja ja maja, naese ja lapse, põllu, weiksed ja kõik wara, — kõik ihu ja elu tarwidust ja toidust rohkestest ja igapäew annab ja kõige häda ja kurja eest hoiab ja kaitseb;

ja seda kõik teeb tema isalikust jumalikust armust ja heldusest, ja ei mitte see pärast, et mina seda wäärt ehk teeninud

olen. Selle eest on minu kohus teda kiita, tänada, teenida ja tema sõna kuulda. See on tõeste tõsi.

244. Kas Jumal on ka **sinu Looja?**

On küll: Mina ujun, et Jumal mind ja kõik loomad on loonud.

245. Mis on su Looja sulle annud?

Ihu ja hinge.

246. Mis on ta sinu ihule annud?

Silmad, kõrvad ja kõik liikmed.

247. Mispärast nimetad sa filmid ja kõrvad iseäranis?

Seepärast, et ma nendega Jumala suuri tegusid ja tema püha sõna tundma õpin.

248. Ja mis on Jumal sinu hingele annud?

Mõistuse ja kõik meeled.

249. Mispärast nimetad sa iseäranis mõistuse?

Seepärast, et sellega Jumalat mõin tunda.

Liisa. Mõistus on „hinge film ja kõrv.“

250. Kuidas on Jumal ka **sinu ülespidaja?**

Tema annab mulle **kõik ihu ja elu tarvidust ja toidust** rohkestes ja igapäev.

P. I.: Jumal toidab Iisraeli rahvast kõrbes mannaga (2. Moos. 16, 14), prohvetit Eliaht (1. Kun. 17); Jeesus söödas 5000 meest (Joan. 6).

251. Miks sa ütled, et Jumal jeda „**rohkestes**“ annab?

Seepärast et meie Jumala käest midagi head ei ole teeninud ja tema meile süiski nii palju andid jagab: latteteks riided ja kingad; toiduseks söömise ja joomise; peavarjuks koja ja maja; armsaks selt-sits naese ja lapse; töö tegemiseks põllu, veiksed ja kõik vara.

„Heitke kõik oma mure tema peale, sest ta muretseb teie eest.“ 1. Peetr. 5, 7.

252. Kuidas **walitseb** Jumal ka sinu üle?
Tema hoiab ja kaitses mind kõige häda ja
kurja eest.

253. Kuidas teeb Jumal seda?
 Tema **keelab** häda minu peale tulemast ehk pöörab
 seda **heaks.**

P. 1.: Taaniel lõukoerte augus (Zaan. 6); lapsuse Jeesus põgenemisel
 Egiptuse maale (Matt. 2); Peetrus wangikojas (Mk. t. 12).

254. Mispärast lasseb Jumal inimeste peale ka häda ja
 kurja tulla?

Kurjadele **nuhtluseks**, wagadele **äratuseks** ja usu
 läbikatsumiseks (1. Peetr. 1, 6. 7; Gebr. 12, 11).

* „Meie teame, et kõik heaks tuleb neile, kes Jumalat
 armastavad.“ Room. 8, 28.

255. Mispärast teeb Jumal sulle kõik seda head?

Seda kõik teeb tema **ijalikust jumalikust armust**
 ja **heldusest** ja ei mitte seepärast, et mina seda väärt
 ehk teeninud olen.

* „Mu Jumal! Mina ei ole midagi kõikide heatege-
 miste ja kõige truuse vastu, mis ja oma sulasele oled
 teinud.“ 1. Moos. 32, 11.

256. Mis on selle eest sinu kohus Jumala vastu?

Teda **kiita, tänada, teenida** ja tema **sõna**
kuulda.

* „Mu hing! kiida Jehoowat, ja kõik, mis minu
 sees, tema püha nime. Mu hing! kiida Jehoowat, ja ära
 unusta mitte tema heategemisi ära.“ Zaaw. 103, 1. 2.

257. Kuidas teenime Jumalat ja kuuleme tema sõna?

Kui meie ihu ja hinge, **filmad, kõrwad** ja **kõik**,
 mis Jumal meile annud, **tema auuks tarvitame**
 ja tema **käsku mööda elame.**

„Seepärast ehk teie sööte ehk joote, ehk mis teie teete, seda
 tehke kõik Jumala auuks.“ 1. Kor. 10, 31.

258. Mispäraft tunnistad sa, et see kõik „**tõeste tõsi**“ on?

Seepäraft, et kõik see õpetus Jumala sõna peale on rajatud.

* „Taewas ja maa lähewad hukka, aga minu sõnad ei lähe mitte hukka.“ Matt. 24, 35.

Teine õpetus.

Lunastamisest.

Mina usun Jeesuse Kristuse, Jumala ainu-
sündinud Poja, meie Issanda sisse, kes on saadud
Pühast Waimust, ilmale toodud neitsist Maariast,
kannatanud Pontsiuse Pilatuse all, risti löödud,
surnud ja maha maetud, — alla läinud põrgu
handa, kolmandal päewal jälle üles tõusnud
surnuist, üles läinud taewa, istub Jumala, oma
kõigewägewama Isa paremal käel, sealt tema
tuleb kohut mõistma elawate ja surnute peale.

1. Lunastajast.

259. Misjuguise armutöö läbi on Jumal meid patust peastnud?
Lunastamise läbi.

260. Kes on meie lunastaja?

Jeesus Kristus.

261. Mis tähendab nimi **Jeesus**?

Ärapeastja ehk Snnistegija.

* „Ja sina pead temale nime panema Jeesus, sest tema
peastab oma rahwa nende pattudest.“ Matt. 1, 21.

262. Mis tähendab nimi **Kristus**?

Wõitud mees ehk Messias (Soan. 1, 42).

263. Keda seati wana seaduse ajal õli-wõidmisega ameti peale?
Kuningaid, ülemaid preestrid ja prohmetid.

264. Miska on Jumal Kristust wõidnud?

Püha Waimuga, kui teda ristiti.

„Jumal on Jeesust, kes on Naatsaretist, võidnud Püha Vaimu ja väega.“ Ap. t. 10, 38.

265. Mis läbi on Jumal Kristuse tulemist wana seaduse ajal ette walmistanud?

Ettekuulutuste ja ettetähenduste läbi.

266. Mis oli esimene ettekuulutus Kristusest?

Sehoowa sõna Gedeni ajas mau ärawõitjast.

* „Ja Sehoowa Jumal ütles mau wastu: Ma tahan wihawaenu tõsta sinu ja naese wahela, ja sinu seemne ja tema seemne wahela; seesama peab su pea rõhuma, ja sina wõtad temale kanna rõhuda.“ 1. Moos. 3, 15.

267. Mis on pärast seda Kristusest ette kuulutatud?

1) Tema soust: et ta pidi sündima Abrahami seemnest, Juuda suguharust, Taaweti kännust (1. Moos. 9, 27; 12, 3; 49, 10; 2. Saam. 7, 12—16; Jes. 11, 1);

2) tema sündimisest: et ta neitsist pidi sündima, Betlemma linnas, 490 aastat pärast kasku, et Jeruusalemma jälle pidi ehitatama (Jes. 7, 14; Miika 5, 1; Taan. 9, 24);

3) tema ametist: et ta prohmet, ülem-preester ja kuningas pidi olema (5. Moos. 18, 18. 19; Taam. l. 110; Sak. 9, 9);

4) tema elust: et ta waejust, teutust ja surma pidi kannatama, aga siis igawese auu sisse minema (Taam. l. 22; Sak. 11, 12. 13; Jes. 53).

268. Mis asjad tähendasivad Kristust ette?

1) Jisraeli rahwa jumalateenistus, iseäranis igaaastane äralepitamise ohwer ja paasa tall (2. Moos. 12; 3. Moos. 16);

2) mitmed sündinud loud, nõnda kui Jisaki ohwerdamine ja waskmadu kõrbes (1. Moos. 22; 4. Moos. 21, 4—9);

3) mitmed Jumala mehed: Joosep, Mooses, Joosua, Taamet, Saalomon, Joonas ja veel teised.

269. Kelle Pojaks nimetame Jeesust Kristust teises õpetuses?

Jumala ainusündinud Pojaks.

* „Nõnda on Jumal maailma armastanud, et tema oma ainusündinud Poja on annud, et ükski, kes tema sisse usub, ei pea hukka saama, vaid et igawene elu temal peab olema.“
Joan. 3, 16.

270. Misparast nimetame Kristust Jumala „ainusündinud“ Pojaks?

Seepärast, et ainult Kristus see Jumala Poeg on, kes omast Isast igaweste on sündinud.

271. Kuidas oleme meie Jumala lapsed?

Meie oleme loodud ja armust vastu võetud.

272. Mis tunnistame siis Kristusest, kui meie teda Jumala ainusündinud Pojaks nimetame.

Et Kristus Isaga ühelugune, see on: nõndasamuti igawene Jumal on kui Isa.

273. Kes tunnistavad meile seda?

Kristus ise¹⁾ ja kõik tema pühad apostlid²⁾.

1) * „Eks teie ei teadnud, et ma ses pean olema, minu Isa pärast on.“ Luuk. 2, 49.

* Kõik peavad Poega auustama, nõnda kui nemad Isa auustavad; kes ei auusta Poega, see ei auusta mitte Isa, kes teda on läkitanud.“ Joan. 5, 23.

„Jeesus ütles: Tõeste, tõeste, mina ütlen teile, enne kui Abraham sai, olen mina.“ Joan. 8, 58.

„Mina ja Isa oleme üks.“ Joan. 10, 30.

„Sest ajast peate teie nägema Inimese Poja istumat Jumala wäe paremal pool, ja tulewat taewa pilwete peal.“ Matt. 26, 64.

* „Minule on antud kõik meelewald taewas ja maa peal. Ja waata, mina olen igapäew teie juures maailma otsani.“ Matt. 28, 18, 20.

2) „Ja Toomas wastas ja ütles temale: Minu Issand ja minu Jumal.“ Joan. 20, 28.

„Seefinane on tõsine Jumal ja igawene elu.“ 1. Joan. 5, 20.

274. Misjuguft auunime anname Kristusele, sest et ta tõsine Jumal on?

Meie nimetame teda **meie Issandaks**.

2. Lunastaja elust ja tööst.

275. Kus oli Jumala Poeg enne oma inimeseks-saamist?

Issa juures jumaliku auu sees.

„Ja nüüd auusta mind, sina Issa, enese juures auuga, mis mul oli sinu juures ennegu maailm oli.“ Joan. 17, 5.

276. Kuidas on tema meie Issandaks ja lunastajaks saanud?

Tema on **saadud Pühast Vaimust ja ilmale toodud neitsist Maarlast**.

„Aga kui aeg täis sai, läkitas Jumal oma Poja, et tema pidi naesest sündima.“ Kal. 4, 4.

* „Püha Vaim peab su peale tulema, ja kõigeförgema vägi su üle warjama; seepärast peab ta püha, mis sinust sünnib, Jumala Pojaks hüütama.“ Luuk. 1, 35.

277. Misjuguft olemist on Jumala Poeg seeläbi enesele võtnud?

Inimese olemist, aga ilma patuta.

* „Tema on kõigis kiusatud otsegu meie, fiiski ilma patuta.“ Gebr. 4, 15.

278. Mis tunnistab meile Kristuse elus, et ta tõeste inimene oli?

Ta on sündinud ja kasvanud nõnda kui kõik lapsed, on nälga ja janu, väsimust ja valu kannatanud ja viimaks surunud (Luuk. 2, 52; Matt. 4, 2; Joan. 4, 6. 7; Gebr. 5, 7).

279. Misjuguft põlwe sisse astus Jumala Poeg oma inimeseks-saamise läbi?

Alandamise põlwe sisse. Sest ta jättis oma jumaliku auu maha ja võttis enesele sulase näu.

„Kristus alandas iseennast ja võttis sulase näu enesele ja sai inimeste sarnatseks; ja alandas iseennast ja sai sõna võtlikuks surmani, pealegi risti surmani.“ Bil. 2, 7. 8.

* „Rebastel on augud, ja lindudel taewa all pesad; aga Inimese Pojal ei ole mitte, kuhu tema pead wõiks panna.“ Matt. 8, 20.

* „Tema tuli oma sisse, ja omaßed ei wõtnud teda mitte wastu.“ Joan. 1, 11.

280. Mis suguse ametiga algas Kristus oma lunnstaja tööd?

Prohweti ametiga.

„Ühe prohweti tahan ma neile saata tõusma nende wendade seast, nõnda kui sina oled, ja ma tahan oma sõnad ta suhu panna.“ 5. Moos. 18, 18.

281. Kuidas on Kristus oma prohweti tööd teinud?

Ta on armuõpetust kuulutanud ja seda imetähtede läbi finnitunud.

* „Aeg on kätte jõudnud ja Jumala riik on ligi tulnud. Parandage meelt ja uskuge armuõpetust.“ Mark. 1, 15.

282. Mis on tema kuulutanud?

Et tema Jumala riigi on ligi toonud ja et meie meelearandamise ja usu läbi sellest osa saame.

* „Mina olen tee ja tõde ja elu. Ükski ei saa Isa juure muidu kui minu läbi.“ Joan 14, 6.

„Isand, kelle juure peame meie minema? Sul on iga wese elu sõnad. Ja meie oleme uskunud ja tunnud, et sina oled Kristus, elawa Jumala Poeg.“ Joan. 6, 68. 69.

283. Mis on Kristus oma imetegude läbi tunnistanud?

Et Isa teda on läkitanud ja et temal tõeste meelewõld on, meid kõigest patust ja hädast, surmast ja kuradi wäest peasta.

Lisa. Isand on patud andeks annud, haigid termeks teinud, surnuid üles äratanud ja kurje waimusid wälja ajanud.

284. Kuidas on Juuda rahwas Kristusele tema armutööd tasunud?

Ta on teda ära heitnud ja paganate kätte annud.

285. Kelle all on Kristus seda kannatanud?

Tema on kannatanud **Pontsiuse Pilatuse** all, kes sel ajal Rooma keisri maawalitseja Juuda maal oli.

286. Mis tegi Pilatus Kristusega?

Juda rahvast kartes andis tema teda teutada, piit-
saga peksta ja **risti lüüa**.

* „Ta pole mitte oma suud lahti teinud, kui tall, mis
wiiaffe ära tappa, ja kui lammas, mis suu kinni peab oma
niitjate ees.“ Jes. 53, 7.

287. Mispärast oli Juuda rahwa ülem kohus Kristuse surma
mõistnud?

Seepärast, et ta ennast tunnistas Kristuse, Jumala
Poja olemat.

288. Kuidas lõppes Kristuse kannatamine?

Tema on **surunud ja maha maetud**.

„Ja Jeesus kiskendas suure healega: Isa, sinu kätte
annan ma oma waimu. Ja kui ta seda sai ütelnud,
heitis tema hinge.“ Luuk. 23, 46.

289. Mispärast wõttis Jumala püha Poeg surma kannatada?

Et ta patust maailma Jumalaga wõiks ära lepitada.

„Mina jätan oma elu. Ükski ei wõta seda minu käest,
waid ma jätan seda iseenejest.“ Joan. 10, 17, 18.

„Inimese Poeg ei ole tulnud ennast lastma teenida, waid
ise teenima ja andma oma hinge lunastamise hinnaks
mitme eest.“ Mark. 10, 45.

290. Kes lepitab wana seaduse ajal rahvast Jumalaga?

Ülem-preester.

291. Misjuguks Kristuse ametiks nimetame seepärast tema
kannatamist ja surma?

Tema **ülema-preestri ametiks**.

„Sest seesugune ülem-preester läks meile tarwis, kes
pibi olema püha, ilma süütuta, puhas, patustest ära lahu-
tatud ja kõrgem kui taewad.“ Cebr. 7, 26.

292. Kuidas lepitab wana seaduse ülem-preester rahvast
Jumalaga?

Tema ohwerdas wahemehena iga aasta 'Iis-
raeli rahwa patu pärast Jumalale wigata siku.

293. Mis on Kristus meie patu eest ohwerdanud?

Kristus, meie wahemees, on üksford iseennast kõige maailma patu eest Jumalale ohwriks toonud.

* „Waata, see on Jumala Tall, kes maailma patu ära kannab.“ Joan. 1, 29.

„Tema on äralepitud meie pattude eest.“ 1. Joan. 2, 2.

„Mitte sikkude ega wafikate were läbi, waid oma were läbi on tema üksford senna püha paiga sisse läinud ja igawese äralunastamise leidnud.“ Gebr. 9, 12.

294. Kust tunneme, et Jumal Kristuse surma läbi tõeste ära on lepitatud?

Sellest, et ta teda surmast on üles äratanud ja ülendanud.

* * *

295. Kuidas nimetame seda põlwe, mis Kristusele pärast alandamist kätte tuli?

Ülendamise põlweks.

„Kristus alandas iseennast, ja wöttis julase näu enesele, ja sai inimeste sarnatseks; ja alandas iseennast ja sai sõnawõllikuks surmani, pealegi ristisurmani. — Seepärast on ta Jumal teda wäga ülendanud, ja on temale annud ühe nime, mis üle iga nime on, et Jeesuse nimel kõik nende põlwed peawad endid nõtkutama, kes taewas ja maa peal ja maa all on. Ja kõikide keel peab üles tunnistama, et Jeesus Kristus on Jssand, Jumala Jsa auuks.“ Wil. 2, 7—11.

296. Kuidas algas Kristuse ülendamine?

Ta on alla läinud põrguhoonda.

297. Mis need sõnad tunnistawad?

Et Kristus senna paika läinud, kus surmute hinged on, ennast neile kui surma ja kuradi ärawõitja ilmutama.

„Kristus on küll liha poolest surmatud, aga elawaks tehtud waimu poolest. Ses waimus on tema ka ära läinud ja on armu kuulutanud waimudele, kes wangis on.“ 1. Peetr. 3, 18. 19.

298. Kuidas on ta ennast elawatele ilmutanud?

Ta on **kolmandal päewal üles tõusnud furnuist** ja ennast äraseletatud ihus 40 päewa jüngritele näidanud.

„Elu ülema saatja olete teie ära tapnud, keda Jumal on furnuist üles äratanud; selle asja tunnistajad oleme meie.“
Ap. t. 3, 15.

299. Kuhu on Kristus peale selle läinud?

Tema on oma äraseletatud ihus **üles läinud taewa**, kust ta oli tulnud.

300. Mis tunnistame Kristuse taewalikust olemisest?

Tema **istub Jumala oma kõigewägewama Jsa paremal käel**, see on: tema walitseb, Jsaaga ühes auus ja wäes.

„Kristus on Jumala paremal käel, ja tema meelemalla alla on pandud inglid ja wallad ja wäed.“ 1. Peetr. 3, 22.

301. Missuguse ameti on Kristus seeläbi oma kätte wõtnud?

Kuninga ameti.

* „Minu kuningriik ep ole mitte seitsinatsest maailmast.“
Joan. 18, 36.

„Ta peab kui kuningas walitsema, kunni tema kõik waenlased enese jalgade alla saab pannud.“ 1. Kor. 15, 25.

302. Kuidas on Kristus ühtlasi ikka weel meie ülem-preester?

Ta on meie eestkostja Jsa juures.

„Kui keegi on pattu teinud, siis on meil eestkostja Jsa juures, Jeesus Kristus, kes õige on.“ 1. Joan. 2, 1.

303. Mis läbi teeb Kristus ikka weel oma prohwetitööd?

Armuõpetuse kuulutuse läbi maa peal.

* „Minge kõige maailma ja kuulutage armu-õpetust kõige loomale.“ Mark. 16, 5.

304. Millal ilmutab Kristus ennast kõige maailmale kui Jssand?

Wiimsel päewal, kui ta **tuleb kohut mõistma elawate ja surnute peale.**

* „Seesinane Jeesus, kes teilt on üles mõetud taewasse, see peab tulema sellamal kombel, kui teie teda olete näinud taewasse ära minemat.“ Ap. t. 1, 11.

„Seesama on Jumalast seatud elawate ja surnute kohtumõistija.“ Ap. t. 10, 42.

305. Kas teame, millal wiimne päew tuleb?

Ei tea mitte; aga Issand on oma tulemise tähti usklikkudele teada annud.

Lisa. Kristuse tulemise tähed: Matt. 24, 14; 2. Tess. 2, 3. 4; Room. 11, 25. 26.

306. Missuguste katekismuse sõnadega tunnistad sa, et Jeesus Kristus ka **minu** Issand ja lunastaja on?

Mina usun, et Jeesus Kristus, tõsine Jumal, omast Isast igaweste sündinud, ja ka tõsine inimene, neitsist Maariast ilma male toodud, minu Issand on,

kes mind ärakadunud ja hukkamõistetud inimest on peastnud ja lunastanud, — kõigest patust, surmast ja kuradi wäest, — ei mitte kulla ega hõbedaga, waid oma püha kalli werrega ja oma ilma süüta kannatamise ja surmaga;

et mina tema oma pidin olema, tema riigis tema all elama ja teda teenima igaweses õiguses, wagaduses ja õndsuses, nõnda kui tema on üles tõusnud surmast, elab ja walitseb igaweste. See on tõeste tõsi.

307. Mis on Issand Jeesus Kristus nüüdki weel?

Tema on **tõsine Jumal**, sest et ta omast Isast igaweste on sündinud, ja ka **tõsine inimene**, sest et ta neitsist Maariast on ilma male toodud.

308. Mis on Kristus sulle?

Tema on **minu Issand**.

309. Mis ja oleksid ilma Kristuseta?

Ära kadunud ja hukkamõistetud inimene.

310. Mispärast on inimene ilma Kristuseta ära kadunud ja hukkamõistetud?

Seepärast, et tema Jumalast on ära taganenud ja igawese hukatuse ära teeninud.

P. I.: Ära kadunud poeg (Luuk. 15).

311. Mis head on Jeesus Kristus, sinu Issand, sulle teinud?

Tema on mind peastnud ja lunastanud.

312. Mis see on: **peastma**?

Lahti tegema, mis finni seutud on.

„Jehooma on see, kes lahti peastab neid, kes on finni seutud.“ Taaw. 146, 7.

313. Kellest on Kristus sind peastnud?

Rõigest patust, surmast ja kuradi wäest.

314. Kuidas on Kristus sind **rõigest patust** peastnud?

Ta on mind lahti teinud patu süüst ja patu walitfusest.

* „Jeesuse Kristuse, tema Poja veri teeb meid puhtaks kõigest patust.“ 1. Joan. 1, 7.

„Igaüks, kes pattu teeb, see on patu sulane. Kui nüüd Poeg teid wabaks teeb, siis olete teie õiete wabad.“ Joan. 8, 34. 36.

315. Kuidas on Kristus sind **surmast** peastnud?

Ta on mind lahti teinud ajaliku surma kartusest, waimuliku surma pimedusest ja igawese surma piinast.

„Kristus on minu elu, ja surm mu kasu. Ma himustan siit lahkuda ja Kristusega olla.“ Wil. 1, 21. 23.

„Kristus on surma ära kautanud ja elu ja hukkaminemata põlwe walge ette toonud.“ 2. Tim. 1, 10.

* „Surm on patu palk, aga igawene elu on Jumala armuand Kristuse Jeesuse, meie Issanda sees.“ Room. 6, 23.

316. Kelle wäest on sind Kristus ühtlasi sellega weel peastnud?

Kuradi wäest.

* „Seks on Jumala Poeg avalikult saanud, et tema kuradi teud pidi ära rikkuma.“ 1. Joan. 3, 8.

317. Mis see on: **lunastama?**

Lahti ostma.

318. Mis hinnaga on Kristus sind lunastanud?

Si mitte kulla ega hõbedega, vaid oma püha kalli verega ja oma ilma süüta kannatamise ja surmaga (1. Peetr. 1, 18. 19).

319. Mispärast oli Kristuse veri püha?

Seepärast, et tema ilma patuta oli.

320. Mispärast oli Kristuse veri kallis?

Seepärast, et see Jumala Poja veri oli.

321. Mispärast nimetad sa Kristuse kannatamist ja surma „ilmasüütaks“?

Seepärast, et Kristus käsu nõudmise täieste ära on täitnud, aga ommeti käsu needmise meie eest on kannud.

* „Tema on meie üleastumiste pärast haawatud ja meie ülekohtu pärast ära rõhutatud? Kristus oli tema peal, et meil pidi rahu olema, ja tema muhkude läbi on meile terwis tulnud.“ Jes. 53, 5.

322. Mis tarvis on Kristus sind peastnud ja lunastanud?

Et mina tema oma pidin olema, tema riigis tema all elama ja teda teenima.

* „Ükski meist ei ela iseenelese, ja ükski ei sure iseenelese. Sest kui meie elame, siis meie elame Issandale, ja kui meie sureme, siis meie sureme Issandale. Seepärast ehk meie elame, ehk meie sureme, siis oleme meie Issanda pärast.“ Room. 14, 7. 8.

323. Kus pead sa Kristusele elama?

Siin elus tema armuriigis, ja igaweses elus tema auriigis.

324. Kuidas pead sa teda teenima?

Igaweses õiguses, wagaduses ja õndsuses.

325. Mis peale rajad ja oma lootuse, et igaweste Kristuse all saad elama?

Selle peale, et **Kristus on uiles tõusnud surmast, elab ja walitseb igaweste.**

326. Mis sõnadega kinnitame ka seda õpetust?

Sõnadega: „**See on tõeste tõsi.**“

„Ustaw on see sõna ja kõige wastuwõtmise wäärt, et Kristus Jeesus maailma sisse on tulnud, patusid õndsaks tegema.“ 1. Tim. 1, 15.

Kolmas õpetus.

P ü h i t s e m i s e s t .

Mina usun Püha Waimu sisse, üht püha ristikogudust, pühade ojaajaamist, pattude andeksandmist, liha ülestõusmist ja igawest elu. Amen.

327. Mis asjast kõneleb kolmas õpetus?

Pühitsemisest.

328. Mis tähendab sõna pühitsemata?

Jumalale ära lahutama ehk pühaks tegema.

329. Keda peab nõnda pühaks tehtama?

Meid patusid.

330. Kes teeb meid pühaks?

Püha Waim.

331. Kes on Püha Waim?

Tema on tõeste Jumal, nõnda kui Isa ja Poeg.

„Aga kui trööstija saab tulnud, keda mina teile tahan läkitada Isast, tõe Waim, kes Isast wälja läheb, jeesama peab minust tunnistama.“ Joan. 15, 26.

332. Kust teame meie seda?

Pühast kirjast.

* „Ristige neid Isa ja Poja ja Püha Waimu nime sisse.“ Matt. 28, 19.

333. Mis pärast nimetame teda Pühaks Vaimuks?

Seepärast, et tema püha on ja ka meid patusid pühaks teeb.

334. Mis abinõude läbi teeb Püha Vaim oma armutööd?

Jumala sõna ja sakramentide läbi.

335. Kus teeb tema seda tööd.

Ristifoguduses.

336. Millal on Püha Vaim ristifoguduse rajanud?

Esimesel Kelipühil pärast Kristuse taevaminemist.

337. Mis sõnad kolmandas õpetuses kõnelewad ristifogudusest?

Sõnad: **üht püha ristifogudust, pühade osasaamist.**

338. Mis pärast nimetatakse teda ristifoguduseks?

Seepärast, et tema liikmed Kristuse sisse on ristitud.

339. Mis pärast on ristifogudus üks?

Seepärast, et ta üks ihu on, kelle pea Jeesus Kristus ise.

„Jumal on Kristust kõige asjade üle peaks pannud fogudusele, mis on tema ihu.“ Gew. 1, 22.

„Üks Issand, üks usk, üks ristimine, üks Jumal ja kõikide Isa, kes on kõikide üle ja kõikide läbi ja kõikide sees.“ Gew. 4, 5. 6.

„Ja peab üks kari ja üks karjane olema.“ Joan. 16, 10.

340. Mis pärast on ristifogudus püha?

Et Püha Vaim tema sees oma tööd teeb.

341. Mis pärast nimetame ristifogudust ka veel pühade osasaamiseks?

Seepärast, et kõik pühad ehk usklikud isesees ja Kristusega usus ja armastuses ühendatud on.

„Aga nemad jäid alati aposilite õpetuse ja osasaamise sisse.“ Ap. t. 2, 42.

342. Mis pärast nimetatakse usklikud siin pühaks?

Seepärast, et nemad Jumala armu läbi Kristuse sees õiged ja pühad on.

343. Mis läbi teeb Püha Waim neid õigeks ja pühaks?
Wattude andeksandmise läbi.
344. Millal teeb Püha Waim ka usklikkude i h u d täieste pühaks?
Püha ülestõusmises wiimsel päewal.
345. Kus saamad usklikud ihu ja hinge poolest täieste pühad olema?

Igaweses elus.

346. Mis suguste kattekismuse sõnadega tunnistad sa, et Püha Waim ka **sinu** sees oma tööd teeb?

Mina usun, et mina omast meelest ja wäest mitte ei wõi Jeesuse Kristuse, oma Issanda sisse uskuda, ega tema juure saada; — waid Püha Waim on mind ewangeliumi läbi kutsunud, oma annetega walgustanud, ja õige usu sees pühitsenud ja hoidnud;

nõnda kui tema kõik püha ristikogudust maa peal kutsub, kogub, walgustab, pühitseb ja Jeesuse Kristuse juures õige ja ainu usu sees hoiab;

lessamas ristikoguduses tema minule ja kõigile usklikkudele igapäew kõik patud rohkestest andeks annab, ja wiimsel päewal mind ja kõik furnud üles äratab, ja minule kõige usklikkudega Kristuses igawese elu annab. See on tõeste tõsi.

1. Püha Waimu tööst meie südames ehk õnnistuse korrast.

347. Kes on teise õpetuse järele meie ainus Õnnistegija?
 Meie Issand Jeesus Kristus.
348. Mis peame meie tegema, et tema meid wõiks õndsaks teha?
 Meie peame tema juure tulema.

349. Kas ja seda võid omaft wäest teha? 338

Ei mitte. **Mina usun, et mina omaft meelest ja wäest mitte ei wõi Jeesuse Kristuse oma Issanda sisse uskuda ega tema juure saada.**

* „Ükski ei wõi Jeesust Issandaks nimetada, kui aga Püha Waimu läbi.“ 1. Kor. 12, 3.

350. Mispärast sina seda ei wõi.

Seepärast et minu meel ja wägi patu läbi on rikutud.

* „Lihalik inimene ei saa mitte kätte, mis Jumala Waimu asjad on. Sest see on temale jõledus, ja tema ei wõi neid mitte tunda, sest neid peab waimulikult ära mõistutama.“ 1. Kor. 2, 14.

351. Mis on **Püha Waim** seepärast sinuga teinud, et sa Kristuse juure wõiksid saada?

Tema on mind **ewangeliumi läbi kutsumud.**

352. Mis see on?

Tema on mind armuõpetuse läbi, kodu, koolis ja kirikus, meelitanud, Kristuse juure tulla.

P. L.: Saulus (Ap. teg. 9); Mooramaa mees (Ap. t. 8, 26—39); purpuri müüja Liidia (Ap. t. 16, 14. 15).

353. Mispärast ei wõta mitte kõik inimesed Püha Waimu kutsumist vastu?

Mitte kõik ei taha pattu maha jätta ja Kristuse juure tulla.

P. L.: Wariserid; rikas mees; Juudas Issaariot.

* „Balju on kutsutud, aga pisut ära walitsetud.“ Matt. 22, 14.

„Jeruusaleem, Jeruusaleem! Kui mitu korda olen mina sinu lapsi tahtnud koguda, otsegu kana kofku kogub oma pojad tiibade alla, ja teie ep ole mitte tahtnud.“ Matt. 23, 37.

* „Täna, kui teie tema healt kuulete, siis ärge tehke eneste südamid mitte kõwaks.“ Gebr. 3, 7.

354. Mis on Püha Waim sulle peale kutsumise weel teinud?

Tema on mind **oma annetega walgustanud.**

355. Mis läbi walgustab meid Püha Waim?

Jumala sõna läbi.

356. Mis pärast on seda tarvis, et Püha Waim meid walgustab?
Et meie süda patu läbi üsna pimedaks on läinud.

P. L.: Saulus (Ap. t. 9, 1—5).]

* „Arka üles, kes ja magab, ja tõuse üles furnust, siis mõtab Kristus sind walgustada.“ Gew. 5, 14.

357. Mis ei tunne meie selle pimeduse pärast omaft meeleft ja wäest mitte?

Meie ei tunne oma pattu ega Jumala armu.

358. Mis tarvis õpetab meid Püha Waim meie pattu diete tundma?

Et meie **patust pööraksime** ehk meelt parandaksime.

P. L.: Taawet (2. Saam. 12, 13); Peetrus (Matt. 26, 75); Saulus (Ap. t. 9, 6—9; 1. Kor. 15, 9).

359. Kuidas pöörame patust?

Kui meie oma pattu tunneme, kahetseme, andeks palume ja maha jätame.

„Mina tunnen oma üleastumisi, ja minu patt on mu ees alati. Sinu, minu wastu üffipäinis olen ma pattu teinud, ja seda, mis su silma ees paha, olen ma teinud.“ Taaw. 51, 5. 6.

„Jumal, ole mulle armuline oma helduse pärast, kus-tuta mu üleastumised oma rohke halastuse pärast.“ Taaw. 51, 3.

* „Kurwastus Jumala pärast saadab meeleeparandamist õnnistuseks, mis ei kahetseta; aga maailma kurwastus saadab surma.“ 2. Kor. 7, 10.

360. Mis tarvis õpetab meid Püha Waim Jumala armu diete tundma?

Et meie kindlaste **usufjime**, et Jeesus Kristus ka meie Issand ja Õnnistegija on.

P. L.: Nõowel ristijambas (Luuk. 23, 42).

„Lootke täieste armu peale, mis teile pakutakse Jeesuse Kristuse ilmutamise läbi.“ 1. Peetr. 1, 13.

361. Mis on siis need **anded**, mis Püha Waim meile oma walgustamise läbi annab?

Patustpöörmine ja **usk**.

362. Millal on sinul õige usk?

Kui ma mitte oma enese hea tegude peale oma lootust ei pane, vaid ainult Jumala armu peale Kristuses.

P. l.: Tölner (Luuk. 18, 13, 14); ärakadumud poeg (Luuk. 15, 11—24).

* „Seepärast armame meie, et inimene õigeks saab usu läbi, ilma käsu tegudeta.“ Room. 3, 28.

„Teie olete armust õndsaks saanud usu läbi; ja seda ei mitte teie käest, Jumala and on see.“ Gew. 2, 8.

363. Mis teeb Jumal sinuga, kui sa patust pöörad ja Kristuse sisse usud?

Tema mõtab mind armuga vastu ja annab mulle mu patud andeks.

Liija. Luuk. 18, 14 „õigeks mõistmine.“

364. Kuidas saab siis patune inimene Jumala ees õigeks ja pühaks?

Usu läbi, ilma käsu tegudeta, Jumala selgest armust.

* „Et meie nüüd usust oleme õigeks saanud, siis on meil rahu Jumala juures meie Issanda Jeesuse Kristuse läbi.“ Room. 5, 1.

365. Kas sest on küll, et sa kord usus oled Kristuse juure saanud?

Ei mitte, vaid ma pean ka tema juure jääma.

366. Kas sa võid seda omast meelest ja väest?

Ei mõi, vaid Püha Waim peab mind õige usu sees pühitsema ja hoidma.

367. Kuidas pühitseb meid Püha Waim?

Tema annab meile usu läbi jõudu, ikka täiemalt patule ära surra ja uueks saada.

P. l.: Paulus (Ap. t. 9, 20; 1. Kor. 15, 9, 10).]

* „See on Jumala tahtmine, teie pühitsemine. Sest Jumal ep ole meid mitte kutsunud roojuseks, vaid pühitsemiseks.“ 1. Tess. 4, 3, 7.

„Kui keegi Kristuse sees on, siis on ta uus loom. Wanad asjad on mööda läinud, waata, kõik on uueks saanud.“ 2. Kor. 5, 17.

* „Nende wiljast peate teie neid tundma. Iga hea puu kannab head wilja, aga paha puu kannab paha wilja.“ Matt. 7, 16. 17.

368 Mis on see wili, mis elaw usk kannab?

Wainne ja jumalakartlik elu Jumala ja ligimese armastuses.

„Kristuse Jeesuse sees maksab usk, mis armastuse läbi tegew on.“ Gal. 5, 6.

* „Usk ilma tegudeta on surnud.“ Jak. 2, 26.

369. Kuidas hoiab meid Püha Waim?

Tema aitab meid, kuradi, maailma ja liha kiusatust ära wõita ja Kristuse juure otsani jääda.

„Ma olen see peale julge, et see, kes teie sees on alganud hea töö, seda ka lõpetab Jeesuse Kristuse päewani.“ Wil. 1, 6.

„Kõik, mis Jumalast on sündinud, võidab maailma ära. Ja meie usk, see on wõimus, mis maailma on ära wõitnud.“ 1. Joan. 5, 4.

370. Mis läbi pühitseb ja hoiab meid Püha Waim?

Jumala sõna, altari sakramendi ja usklikkude osa-
saamise läbi, mis ta meile ristikoguduses pakub.

* „Bea kinni, mis sul on, et ükski ei saa sinu krooni wõtta.“ Joan. ilm. 3, 11.

* „Seepärast, kes ennast arwab seiswat, see katsugu, et tema ei lange.“ 1. Kor. 10, 12.

* „Ole ustaw surmani, siis tahan ma sulle elu krooni anda.“ Joan. ilm. 2, 10.

Lisa. Kõikwõte: Et meie Kristuse juure wõikime saada, kutsub ja walgustab meid Püha Waim; et meie Kristuse juure wõikime jääda, pühitseb ja hoiab ta meid.

2. Püha Waimu tööst ristikoguduses ehk kristlikus kirikus.

371. Kas Püha Waim teeb oma armutööd üksipäinis sinu sees?

Ei mitte, waid ta kutsub, kogub, walgustab, pühitseb ja hoiab kõik püha ristikogudust maa peal.

372. Kuidas **kutsub** Püha Waim teda?

Tema patub jutluse ja missiooni töö läbi Jumala armu neile, kes veel Kristusest kaugel on.

P. 1.: 3000 hinge nelipühil (Ap. t. 2, 37—41).

373. Keda peab kutsutama?

Kõiki inimesi.

„Jumal tahab, et kõik inimesed peavad õndsaks saama ja tõe tundmisele tulema.“ 1. Tim. 2, 4.

374. Mis teeb Püha Waim nendega, kes tema kutsumist vastu võtavad?

Tema saadab neid usklikkude osasaamisesse ja **kogub** nõnda ristikogudust.

* „Ja minul on veel teised lambad, need ei ole mitte seitsinatsest laudast. Ja neid pean mina ka seia tooma, ja nemad kuulevad minu healt; ja peab üks kari ja üks karjane olema.“ Joan. 10, 16.

Lisa. Ap. t. 2, 41. 42. „Ja sel päeval koguti nende juure ligi 3000 hinge. Aga nemad jäid alati apostlite õpetusesse ja osasaamisesse ja leiwa murdmisesse ja palvetesse.“

375. Kas ristikogudus on apostlite päimist tänini ka väljaspidi üheks jäänud?

Ei ole, vaid ta on mitmesse usufeltsi lahku läinud.

Kõige tähtsamad on:

- 1) Rooma-Katoliku kirik,
- 2) Greeka ehk Vene kirik,
- 3) Ewangeliumi-Lutheruse kirik,
- 4) Ewangeliumi-Kalwini kirik.

376. Kust tunnusse, mis keegi usufeltsis usub ja õpetab?

Tema usutunnistustest ehk põhjustkirjadest.

377. Mis on meie **Ewangeliumi-Lutheruse koguduse** tähtsamad põhjustkirjad?

Martin Lutheruse suur ja väike katekismus ja Wiilip Melanthoni kirjutatud Augsburgi usutunnistus.

378. Mis on meie Ewangeliumi-Lutheruse koguduse faks peadõpetust?

1) Et meie armust õndsaks saame ussu läbi, ilma käsuga tegudeta (Room. 3, 23).

2) Et püha kiri kõige usudõpetuse ainus hallikas ja juhtnõör on.

379. Mis pärast hoiab sa Ewangeliumi-Lutheruse koguduse poole?

Seepärast, et siin Jumala sõna selgeste ja puhtaste kuulutatatakse ja sakramendid Kristuse seadmisest mööda wälja jagatakse.

* „Aga sina jää selle sisse, mis sa oled õppinud.“
2. Tim. 3, 14.

380. Kuidas **walgustab** Püha Waim ristikogudust?

Tema juhatab teda ikka sügawama püha kirja tundmise ja kõige tõe sisse.

„Aga kui tema, tõe Waim, tuleb, see juhatab teid kõige tõe sisse.“ Joan. 16, 13.

„Arge laske endid mitte mitmesuguste ja wõera õpetustega wintsutada.“ Gebr. 13, 9.

„Kui keegi teile teist armudõpetust kuulutab kui seda, mis teie olete saanud, see olgu ära neetud.“ Gal. 1, 9.

381. Kuidas **pühitseb** Püha Waim ristikogudust?

Ta annab temale wäge ja jõudu, ikka enam Jumala sõna mööda elada.

* „Pühitse neid oma tõe sees, sinu sõna on tõde.“
Joan. 17, 17.

382. Kas kõik ristiniimesed elawad Jumala sõna mööda?

Ei mitte, waid wäga palju teeniwad salaja ehk awalikult pattu.

383. Kas siis ristikogudus ongi weel Issanda kogudus?

On küll. Sest kus Jumala sõna kuulutatatakse ja sakramendid wälja jagatakse, seal kogub ka Püha Waim tõeste Issandale hingesiid.

Lisa. Meie peame wahet tegema „nähtawa“ ja „nägemata“ foguduse wahel. Nähtawa foguduse liikmed on kõik, kes ristitud, — nägemata foguduse liikmed kõik, kes usuvad. — Kõik püüdnised, juba siin maa peal Isandale niisugust fogudust walmistada, selle liikmed kõik, esimesest wiimseni, usklikud oleksiwad, käiwad Kristuse käsu wastu. Waata tähen-damise sõna umbrohuist niisu põllul. Matt. 13, 24—30 ja 36—43.

384. Kuidas **hoiab** Püha Waim ristifogudust?

Tema finnitab ja ühendab kõik usklikusi, et nemad **Jeesuse Kristuse juure õige ja ainu usu sees** jääwad.

„Teie olite kui effjad lambad; aga nüüd olete teie pööratud oma hingekarjaste ja ülewaataja poole.“ 1. Peetr. 2, 25.

„Teie olete üles ehitatud aposilite ja prohwetite raja peale, kus Jeesus Kristus ise nurgakivi on.“ Gew. 2, 20.

„Olge usinad üht meelt pidama waimus rahu sideme läbi.“ Gew. 4, 3.

385. Mis annab Püha Waim seesamas ristifoguduses usklikudele?

Tema annab minule ja kõigile usklikudele **igapäew kõik patud rohkestes andeks.**

386. Mispärast on ka usklikudel pattude andeksandmist tarwis?

Seepärast, et ka usklikude sees weel wana süda elutseb ja neid patu sisse effitab.

„Kui meie ei ütle enestel pattu olewat, siis petame meie iseendid, ja tõde ei ole mitte meie sees. Kui meie oma patud üles tunnistame, siis on tema ustaw ja õige, et ta meile patud andeks annab ja teeb meid puhtaks kõigest ülekohust.“ 1. Joan. 1, 8. 9.

387. Mispärast on pattude andeksandmine ristifoguduse ülem warandus?

Seepärast, et „kus pattude andeksandmist on, seal on ka elu ja õndsust.“

3. Püha Waimu tööst wiimsel päewal.

388. Millal lõpetab Püha Waim oma armutööd?

Wiimsel päewal, kui ta mind ja kõik jurnud üles äratab, see on: hinged jälle ihuga ühendab.

389. Mis lugu on furnute hingedega enne wiimist päewa? Usklikud hinged ootavad Kristuse juures õndsas rahus, aga uskumataid hinged suures walus ülestõusmisi.

P. l.: Mikas mees ja waene Laatsarus (Luut. 16, 19—31); rööwel ristijambas.

* „Tõeste, mina ütlen sulle: Täna pead sa minuga paradiisis olema.“ Luut. 23, 43.

* „Õndsad on need furnud, kes Issandas surewad sest ajast. Tõeste, ütleb Waim, et nemad peawad hingama omast waewast, ja nende teud käiwad ka nende järel.“ Joan. ilm. 14, 13.

390. Misjugused saawad ülestõusmises usklikkude ihud olema?

Araseletatud ja waimulikud.

* „Mina olen ülestõusmine ja elu; kes minu sisse usub, see peab elama, ehk tema küll sureb.“ Joan. 11, 25.

„Kaduwast põlwest külwatakse ihu, hukkaminemata põlwest äratatakse seda üles. Kuuta külwatakse, auu sees äratatakse üles. Mõdruses külwatakse, wäes äratatakse üles. Sihalik ihu külwatakse, waimulik ihu äratatakse üles.“ 1. Kor. 15, 42—44.

391. Mis saab Kristus tegema, kui kõik furnud on üles tõusnud?

Ta saab kohut pidama, see on: usklikud uskumataidst ära lahutama.

* „Inimestele on seatud ükskord surra, aga pärast seda kohus.“ Gebr. 9, 27.

P. l.: Kristuse kõne wiimsest kohust. Matt. 25, 31—46.

392. Kuhu lähewad siis uskumataid?

Jgawese hufatuse sisse.

* „Nende uis ei sure mitte ära, ja nende tuli ei kustu mitte ära.“ Jes. 66, 24.

393. Kuhu saawad usklikud?

Jgawese elusse, see on: ilmalõpmata õndsusesse Jumala osasaamises uue maa peal.

„Ja ma nägin uut taewast ja uut maad. Sest esimene taewas ja esimene maa olid mööda läinud, ja merd ei olnud

mitte enam. Ja mina nägin püha linna, uue Jeruusalemi, Jumalast maha tulewat otsegu oma mehele ehitatud pruudi." Joan. ilm. 21, 1. 2.

"Ja Jumal tahab ära pühkida kõik weepisarad nende filmist, ja surma ei pea enam olema, ega leinamist, ega kisedamist, ega waewa; sest esimesed asjad on mööda läinud." Joan. ilm. 21, 4.

"Mina arwan, et seesinatse aja kannatamised ep ole ühtigi väärt auu vastu, mis meile peab ilmutatama." Room. 8, 18.

394. Mispärast kinnitame ka seda õpetust sõnadega **"see on tõeste tõsi"?**

Seepärast, et Jumala tõutused ei mõdi waleks jääda.

* "Küll mäed liiguvad ära ja mäekünkad kõiguvad. Aga minu heldus ei pea mitte sinust liikuma, ega mu rahu seadus kõikumata, ütleb Jehoowa, su halastaja." Jes. 54, 10.

395. Kelle armund on igaweses elus tõeks läinud?

Jumala Isa, Poja ja Püha Waimu armund. Sest igawese elu tarwis on meid **Isa** loonud, **Poeg** ära lunastanud ja **Püha Waimu** pühitsenud.

396. Mitmes olemises on siis Jumal ennast meile ilmutanud?

Kolmes iseolemises, aga siiski kui üks ainus Jumal. Seepärast nimetame teda **kolmainuks Jumalaks**.

* "Kuule Iisrael: Jehoowa, meie Jumal, Jehoowa on üks." 5. Moos. 6, 4.

"Seepärast minge ja tehke jüngriks kõik rahwad, neid ristides Isa ja Poja ja Püha Waimu nime sisse." Matt. 28, 19.

* "Jasanda Jeesuse Kristuse arm ja Jumala armastus ja Püha Waimu osasaamine olgu teie kõikidega." 2. Kor. 13, 13.

Kolmas peatükk.

Püha Meie Isa palwe.

397. Mis on **palwe**?

Ustliku südame kõne Jumalaga.

398. Kes on meile **Meie-Jsa** palwe annud?

Meie Isand Jeesus Kristus ise.

Liisa: Waata Luuk. 11, 1—4; Matt. 6, 9—13.

399. Kuidas käiwad **Meie-Jsa** palwe sõnad?

Meie Jsa, kes ja oled taewas! Pühitsetud saagu sinu nimi, sinu riik tulgu, sinu tahtmine sündigu kui taewas, nõnda ka maa peal; meie igapäewast leiba anna meile tänapäew, ja anna meile andeks meie wõlad, kui meie andeks anname oma wõlglastele, ja ära saada meid mitte kiustuse sisse, waid peasta meid kurjast ära; sest sinu pärast on riik ja wägi ja au igaweste. Amen.

400. Mitu jagu on **Meie-Jsa** palwel?

Kolm jagu: 1) esimesed palwe sõnad, 2) seitse palwet ja 3) wiimsed palwe sõnad.

Esimesed palwe sõnad.

Meie Jsa, kes ja oled taewas.

Mis see on?

Jumal tahab meid see läbi armulikult kutsuda, et meie peame uskuma, teda meie õige Jsa ja meid tema õiged lapsed olewat;

et meie julgeste ja kindla lootusega teda peame paluma, nõnda kui armsad lapsed oma armast isa paluwad.

401. Mis pärast tohime Jumalat **Jsa**s nimetada?

Seepärast, et meie Jeesuse Kristuse läbi ristimises Jumala lasteks oleme saanud.

„Teie olete kõik Jumala lapsed usu läbi Kristuse Jeesuse sees.“ Gal. 3, 26.

* „Teie ep ole saanud sulase põlve waimu, et teie jälle peaksite kartma, waid teie olete lapse põlwe waimu saanud, selle läbi meie kiskendame: Abba, Jsa!“ Room. 8, 15.

402. Mispärast palume: „**meie** Jsa“ ja ei mitte „minu Jsa“?

Seepärast, et meie oma palwes ifka ka teiste eest peame plauma.

403. Mis peawad sõnad „**tes ja oled taewas**“ meile meele tuletama?

Et see Jsa, kelle poole palwet teeme, püha ja tõigewägewam Jssand on.

404. Mispärast käsib Jumal, et meie teda Jsaks nimetame?

Jumal tahab meid seeläbi **armulifult kutsuda**, et meie peame uskuma teda meie õige Jsa ja meid tema õiged lapsed olewat.

405. Kuidas peame Jumalat sellepärast paluma?

Nõnda kui maa peal armsad lapsed oma armast isa paluwad, see on: julgeste ja kindla lootusega

406. Mispärast peame Jumalat **julgeste** ehk ilma kartmata paluma?

Et ta meie Jsa on ja meile tahab anda, mis meie palume.

407. Mispärast peame Jumalat **kindla lootusega** paluma?

Et ta taewane Jsa on ja meile jõuab anda kõik, mis meie palume.

408. Mis palume Meie-Jsa palwe esimestes palwetes Jumala käest?

Et Tema nimi saaks pühitsetud, et Tema riik tuleks ja Tema tahtmine sünniks, — see on: et Jumal maa peal saaks auustatud.

* „Ei mitte meile, Jehoowa, ei mitte meile, waid oma nimele anna auu!“ Taaw. 115, 1.

Lisa. Kolmes esimeses palwes palume Jumala auu, neljas wiimses palwes oma ihu ja hinge tarwituste pärast. Esimestes palwetes seisab sõna „sinu“, neljas wiimses palwes sõna „meie“ ja „meid.“

Esimene palve.

Pühitsetud jaagu sinu nimi.

Mis see on?

Jumala nimi on küll iseenesest püha; aga meie palume sessinatšes palwes, et ta ka meie juures saaks pühitsetud.

Kuidas sünnib see?

Kui Jumala sõna selgeste ja puhtaste õpetatakse ja meie ka pühaste kui Jumala lapsed seda mööda elame; siis aita meid, armas taewane Jsa!

Aga kes teist wiisi õpetab ja elab, kui Jumala sõna õpetab, see ei pühitse mitte meie seas Jumala nime; selle eest hoia meid, armas taewane Jsa!

409. Misjugune on **Jumala nimi** ka ilma meie palweta?
Püha.

* „Püha ja kartuse väärt on tema nimi.“ Taaw. 111, 9.

410. Aga mis palume meie sessinatšes palwes?

Et Jumala nimi ka meie juures saaks **pühitsetud**, see on: pühaks peetud ja auustatud.

411. Mis see on: **meie juures?**

Meie südames, meie majas ja meie koguduses.

412. Kuidas sünnib see?

Selge ja puhta õpetuse ja püha elu läbi.

413. Millal on Jumala sõna õpetus **selge ja puhas?**

Kui ta püha kirjaga ühte läheb.

„Kui teie minu sõna sisse jääte, siis olete teie tõeste minu jüngrid.“ Joan. 8, 31.

414. Misparast on peale selge õpetuse ka **püha elu** tarwis?

Seepärast, et selge õpetus ei aita, kui meie selle järele ei ela.

* „Ei saa kõik, kes minu vastu ütlevad: Issand, Issand, taewariiki, vaid kes teevad minu Jsa tahtmise järele, kes taewas on.“ Matt. 7, 21.

„Ses on minu Jsa auustatud, et teie palju wilja kannate, ja peate minu jüngrid olema.“ Joan. 15, 8.

415. Mis teewad need, kes wale õpetust kuulutawad ja kurja elu elawad?

Need **ei pühitse mitte** Jumala nime, waid teutawad seda.

B. L.: Saadan (Matt. 4, 5. 6); wariserid (Matt. 23, 16—23).

416. Mispärast on tarwis, et Jumalat selge õpetuse ja püha elu pärast palume?

Seepärast, et meie seas siis, kui Jumal ise ei aita, selget õpetust ega püha elu ei ole.

Teine palwe.

Sinu riik tulgu.

Mis see on?

Jumala riik tuleb küll ilma meie palweta iseenesest; aga meie palume sessinatses palwes, et ta ka meie juure tuleks.

Kuidas sünnib see?

Kui taewane Jsa oma Püha Waimu meile annab, et meie tema püha sõna tema armu läbi usume ja Jumala meele pärast elame siin ajalikult ja seal igaweste.

417. Mitmesugune on **Jumala riik**?

Üks armuriik ja auuriik.

„Jumala riik ep ole mitte roog ega joomaaeg, waid õigus ja rahu ja rõõm Püha Waimu sees.“ Room. 14, 17.

418. Kas Jumala riik ilma meie palweta ei **tule**?

Armuriik on maa peale tulnud, ja ka auuriik tuleb omal ajal küll ilma meie palweta.

419. Aga mis palume meie sessinatses palwes?

Et Jumala riik ka **meie juure** tuleks, see on:

1) meie südametesse ja 2) ka Juuda, Muhamedi ja pagana usuliste juure.

420. Mis tööle palume nõnda teise palwega Jumala õnnistust?
Missiooni tööle.

* „Lõikust on palju, aga pisut töötegijaid. Seepärast paluge lõikuse Issandat, et tema töötegijaid oma lõikusele wõtaks wälja ajada.“ Matt. 9, 37. 38.

421. Kuidas tuleb Jumala riik meie juure?

Kui taewane Isa oma **Püha Waimu** meile **annab.**

* „Ükski ei wõi Jeesust Issandaks nimetada, kui aga Püha Waimu läbi.“ 1. Kor. 12, 3.

422. Mis tarwis annab Jumal meile Püha Waimu?

Et meie tema püha sõna tema armu läbi usume ja Jumala meele pärast elame siin ajalikult ja seal igaweste.

423. Mispärast on öeldud: „**siin ajalikult ja seal igaweste**“?

Seepärast, et Jumal usklikulele siin ajalikult oma armu riigist ja seal igaweste auuriigist osa annab.

Kolmas palwe.

Siin tahtmine sünnib kui taewas, nõnda ka maa peal.

Mis see on?

Jumala hea ja armuline tahtmine sünnib küll ilma meie palweta; aga meie palume seshinatšes palwes et ta ka meie juures sünniks.

Kuidas sünnib see?

Kui Jumal kõik kurja nõuu ja tahtmist rikub, ja keelab neid, kes meid ei taha lasta Jumala nime pühitseada, ega tema riiki meie juure tulla, kui on kuradi, maailma ja meie liha tahtmine;

waid kinnitab ja hoiab meid kindlaste omas sõnas ja usus meie otsani; see on tema armuline ja hea tahtmine.

424. Kas Jumala tahtmine ilma meie palweta ei sünni?
Sünnib küll.

425. Kus sünnib Jumala tahtmine juba nüüd täieste?

Taevas, kus inglid alati seda tahawad ja teewad, mis Jumal tahab.

426. Mis palume meie sessinatses palwes?

Et Jumala tahtmine ka **maa peal meie juures** nõnda sünniks, kui taewas inglite juures.

427. Millal sünnib Jumala tahtmine ka meie juures nõnda?

Kui meiegi alati seda tahame ja teeme, mis Jumal tahab.

428. Mis on Jumala nõu ja tahtmine meiega?

Meid õndsaks teha.

„Jumal tahab, et kõik inimesed peawad õndsaks saama ja tõe tundmisele tulema.“ 1. Tim. 2, 4.

429. Misjugune on siis Jumala tahtmine?

Alati **hea ja armuline**, ka siis, kui ta meie mõtete wastu käib.

* „Minu Isa! kui see võib olla, siis mingu seesinane karikas minust mööda; ommeti mitte nõnda, kui mina tahan, waid kui sina tahad.“ Matt. 26, 39.

„Minu mõtted ep ole mitte teie mõtted, ega teie teed minu teed, ütleb Jehoowa. Sest otsekui taewad kõrgemad on kui maa, nõnda on minu teed kõrgemad kui teie teed, ja minu mõtted kõrgemad kui teie mõtted.“ Jes. 55, 8. 9.

* „Kui keegi minu järele tahab tulla, see salaku iseennast ära ja wõtku oma rist igapäew enese peale ja käigu minu järel.“ Luuk. 9, 23.

430. Kelle tahtmine käib siin maa peal Jumala tahtmise wastu?

Kuradi, maailma ja meie liha tahtmine.

431. Mis on nende kuri nõu ja tahtmine?

Et meie Jumala nime ei pühitseks ja et tema riik meie juure ei tuleks.

* „Liha himustab Waimu wastu, ja Waim liha wastu.“ Gal. 5, 17.

432. Kuidas võib füüsi Jumala hea ja armuline tahtmine sündida?

Kui Jumal seda kurja nõuu ja tahtmist **rifub** ja meid kindlaste omas sõnas ja usus meie otsani **hoiab**.

„Tema tahab teid finnitada otsani.“ 1. Kor. 1, 8.

P. I.: Waarao (2. Moos. 7, 1—5), Heroodeese (Matt. 2, 13—15) Sauluse (Ap. t. 9) kurja nõuu ja tahtmist rikkus Jumal.

433. Mille pärast palume Jumalat neljas wiimses palwes? Dma tarwituste pärast.

434. Mis suguste tarwituste pärast?

Neljandas palwes ihu tarwituste, kolmes wiimses palwes hinge tarwituste pärast, see on: et Jumal meile meie wõlad andeks annaks ja meid mitte kiusatusse ei saadaks, waid meid kurjast ära peastaks.

Neljas palwe.

Meie igapäewast leiba anna meile tänapäew.

Mis see on?

Jumal annab igapäewase leiba küll ilma meie palweta kõigile kurja inimestele; aga meie palume ieszinatses palwes, et tema meile annaks seda mõista ja tänuga wastu wõtta meie igapäewast leiba.

Mis on igapäewane leib?

Kõik, mis meie ihu toiduseks ja ülespidamiseks tarwis läheb: söömine, joomine, riided, kingad, koda, maja, põld, weiksed, raha, wara, waga abitaasa, waga lapsed, waga pere, waga ja truud ülemad, hea walitsus, hea ilm, rahu, terwis, auus elu, head sõbrad, truud naabrid, ja muud niisugused asjad.

435. Mis on **igapäewane leib**?

Kõik, mis meie ihu toiduseks ja ülespidamiseks tarwis läheb.

436. Kas Jumal igapäevast leiba üfspäinis neile annab, kes teda paluvad?

Ta annab seda ka ilma meie palweta, ka kõigile kurja inimestele.

„Tema lasseb oma päikese tõusta kurjade ja heade üle, ja lasseb vihma sadada õigete ja ülekohtuste peale.“ Matt. 5, 45.

„Ots ja ei tea, et Jumala helbus sind meele parandamisele saadab.“ Room. 2, 4.

437. Mispärast palume siis seda veel Jumala käest?

Et tema meile annaks seda **mõista** ja **tänuga vastu wõtma** meie igapäevast leiba.

438. Mis peame meie mõistma?

Et igapäevane leib Jumala armuand on.

* „Kõikide filmad ootavad sind, ja sina annad neile nende roa omal ajal. Sa teed lahti oma kää ja täidad kõik, mis elab, hea meelega.“ Taaw. 145, 15. 16.

439. Kuidas peame seepärast igapäevast leiba vastu wõtma?

Jumalale tänu ja auu andes.

* „Seepärast ehk teie sööte ehk joote, ehk mis teie teete, seda tehke kõik Jumala auuks.“ 1. Kor. 10, 31.

440. Mispärast palume enestele **igapäevast** leiba?

Seepärast, et meie enestele mitte rikkust ei pea paluma, waid nii palju, kui elu ülespidamiseks tarwis lähed.

„Waesust ega rikkust ära anna mulle mitte; sööda aga mind leiwaga, mis mu osaks seatud; et ma sind wähest ära ei salga, kui ma liiaks saan, ja et ma ei warasta, kui ma kehwaiks jään.“ 1. Pet. 30, 8. 9.

* „Aga jumalakartus on suur kasu, kui meie omaga rahul oleme.“ 1. Tim. 6, 6.

441. Mispärast palume: meie igapäevast leiba anna meile **tänupäew?**

Seepärast, et seda homme ja igapäew jälle uueste Jumala käest peame paluma.

* „Ärge muretsege mitte homse ette, sest küll homme päew oma eest muret peab. Igal päewal saab küll omast waewast.“
Matt. 6, 34.

Wies palwe.

Ja anna meile andeks meie wõlad, kui meie andeks anname oma wõlglastele.

Wis see on?

Meie palume sessinatse palwes, et taewane Isa mitte ei tahaks waadata meie pattude peale ega nende pärast meile seda keelda, mis meie palume; sest meie ep ole seda mitte wäärt, mis meie palume, ega pole seda ka mitte teeninud; waid tema tahaks meile seda kõik armust anda, sest et meie igapäew palju pattu teeme ja küll selget nuhtlust teenime;

siis tahame meie ka südamest andeks anda ja heal meel el head teha neile, kes meie wastu eeskivad.

442. Wis **wõlad** need on, kelle pärast meie wiendas palwes Jumalat palume?

Patu wõlad.

P. I.: Tähendamise sõna tagedast sulajest (Matt. 18, 23—35).

443. Mispärast on meie wõlg Jumalaga nii suur?
Et meie igapäew palju pattu teeme.

444. Wis oleme meie oma pattudega Jumala käest teeninud?
Mitte muud kui selget nuhtlust.

* „Kui sina, Jehoorwa, tahaksid kõik ülekohtu meeles pidada, kes siis jõuaks, Issand, su ees seista.“ Taam. 130, 3.

445. Wis palume meie seepärast wiendas palwes?

Et Jumal meile meie wõlad **andeks annaks**.

446. Wis see on, mis meie nende sõnadega palume?

Et taewane Isa mitte ei tahaks waadata meie pattude peale, ega nende pärast meile seda keelda, mis meie palume, — waid et tema meile seda kõik armust tahaks anda.

„Bane oma silmad mu pattude eest varjule ja kustuta ära kõik mu ülekojus.“ Taam. 51, 11.

* „Oh Jumal, ole mulle patusele armuline.“ Luuk. 18, 13.
447. Mispäraft wõib ja tahab Jumal meie vastu nii armuline olla?

Dma armsa Poja, meie Issanda Jeesuse Kristuse päraft.

448. Aga mis peame **meie**, kui Jumala käest andeksandmist palume, omalt poolt ka tegema?

Südamest **andeks andma** ja heal meel **head tegema neile, kes meie vastu eksiwad.**

P. L.: Joosep ja tema wennad.

* „Kui teie inimestele nende eksitused andeks annate, siis annab ka teie taewane Isa teile andeks. Aga kui teie inimestele nende eksitusi mitte andeks ei anna, siis ei anna ka teie Isa teie eksitusi mitte andeks.“ Matt. 6, 14. 15.

Kuues palwe.

Ja ära saada meid mitte kiusatuse sisse.

Mis see on?

Jumal ei kiusa küll kedagi, aga meie palume jessinatfes palwes, et Jumal meid tahaks hoida ja üles pidada, et kurat, maailm ja meie liha meid ei peta, ega saada ebausju, meele ärarheitmise ja mõne muu suure patu ja häbi sisse;

ja kui meid seega peaks kiusatama, et meie kummatagi wiimselt ära wõidame ja wõimust saame.

449. Mis tähendab siin sõna **kiusama**?

Kurjale ahwatelema.

P. L.: Nõnda kiusati Adamat ja Sewat (1. Moos. 3) ja Kristust (Matt. 4).

450. Kes kiusab meid kurjale?

Mitte Jumal, waid **kurat, maailm ja meie liha.**

„Ärgu ütelgu ükski, keda kiusatakse: mind kiusatakse Jumalast. Sest Jumal ei kiusa kedagi kurjaga.“ Jaf. 1, 13.

„Häda maailmale pahanduste pärast. Sest pahandused peavad tulema, aga häda selle inimesele, kelle läbi pahandus tuleb.“ Matt. 18, 7.

451. Mis pärast palume siis, et Jumal meid mitte kiusatuse sisse ei saadaks?

Seepärast, et kiusatus ainult siis meie peale võib tulla, kui Jumal seda lasseb sündida.

452. Mis pärast lasseb Jumal mõnda kiusatust inimeste peale tulla?

Aratuseks, usu katsumiseks ja patu karistuseks.

P. I.: Paulus (2. Kor. 12, 7—9), Peetrus (Mark. 14, 27—31 ja 66—72); Maarao (2. Moos. 10, 16—20).

453. Mis palume siis Jumala käest seisnatses palves?

Et Jumal meid tahaks hoida ja üles pidada, et kurat, maailm ja meie liha meid ei peta.

454. Kuidas petavad nemad?

Nemad lubavad suurt kasu ja rõõmu, aga saadavad ebauisu, meele ärasheitmise ja mõne muu suure patu ja häbi sisse.

P. I.: Cain (1. Moos. 4, 13), Saul (1. Saam. 28, 7 ja 31, 4), Juudas Iskariot (Joan. 13, 2; Ap. t. 1, 18), Ananias ja Saviira (Ap. t. 5, 1—10).

455. Mis peame alati tegema, seepärast et maailm täis kiusatusi on?

Walwama, paluma ja wõitlema.

* Walwake ja paluge, et teie kiusatuse sisse ei saa; waim on küll walmis, aga liha on nõder.“ Matt. 26, 41.

„Seepärast võtke kõik Jumala sõjariistad kätte, et teie võite vastu panna kurjal päewal ja võite seisma jääda.“ Gew. 6, 13.

456. Mis teeb Jumal meile, kui nõnda kiusatuse vastu palume?

Jumal teeb, et kiusatus meilt eemale jääb ehk, kui meid seega peaks kiusatama, et meie kummatagi wiimselt **ära wõidame ja wõimust saame.**

„Jumal on ustaw, kes teid ei lasse kiusata enam, kui teie suudate kanda, waid tahab kiusatusega ka otsa teha, et teie suudate kanda.“ 1. Kor. 10, 13.

Seitsmes palwe.

Waid peasta meid kurjast ära.

Mis see on?

Meie palume sešsinatšes palwes kui ühel hoobil, et taewane Iſa meid tahaks peasta kõigesugusest ihu ja hinge, waranduse ja auu kahjust;

ja wiimaks, kui meie surma tunnike tuleb, öndsja otſa meile anda, ja armuga sešsinatšest hädaorust enese juure taema wõtta.

457. Mis on see **furi**, kellest seitsmes palwe kõneleb?

Kõik häda, mis patu läbi maailmasse on tulnud.

458. Mitmesugune wõib see olla?

Ihu ja hinge kahju, waranduse ja auu kahju; nõnda kui haigus ehk kurvastus, waesus ehk häbi.

* „Meie peame mitme wiletsuse läbi Jumala riiki minema.“ Ap. t. 14, 22.

459. Mis palume meie sešsinatšes palwes?

Et Jumal meid kurjast **ära peastaks**.

460. Kuidas peastab meid Jumal hädast?

Ta wõtab seda meie pealt ära, ehk ta finnitab meid usus, nõnda et häda meile mitte kiusatuseks ja hinge kahjuks ei saa.

P. l.: Ijob (peat. 42, 10—17); Paulus (2. Kor. 12, 7—9).

461. Millal peastab Jumal oma lapsed täieste kõigest kurjast ära?

Siis, kui nende surma tunnike tuleb.

462. Mis palume meie seepärast oma surma tunni kohta?

Et taewane Iſa meile tahaks **öndsja otſa anda** ja meid armuga sešsinatšest hädaorust enese juure taema wõtta.

* „Kristus on minu elu ja surm mu kasu. Ma himustan siit lahkuda ja Kristusega olla.“ Wil. 1, 21. 23.

„Ennis on mees, kes kiusatust kannatab. Sest kui tema

saab läbi katsutud saanud, siis peab ta elu krooni saama, mis Jeesand on tõutanud neile, kes teda armastavad." Jaf. 1, 12.

Wiimsed palwe sõnad.

Seft sinu päralt on riik ja wägi ja au igaweste. Amen.

Mis on Amen?

See on, et mina pean kindlaste uskuma, et taewane Jsa meie palwed heldeste on wastu wõtnud ja kuulnud; seft et tema ise meid on käskinud nõnda paluda, ja tõutanud, et tema meid tahab kuulda.

Amen, aamen, see on: jah, jah, see peab tõeste nõnda sündima.

463. Mis tunnistame palwe wiimiste sõnadega?

Nendega **kiidame** oma taewast Jsa, seft et ta meile seda kõik jõuab ja tahab anda, mis meie oleme palunud.

464. Mis tähendab sõna „Amen“?

„Jah, jah, see peab tõeste nõnda sündima.“

465. Mis tunnistame sõnaga „Amen“?

Et kindlaste usume: taewane Jsa on meie palwed heldeste wastu wõtnud ja kuulnud.

466. Mispärast tohime seda kindlaste uskuda?

Tema ise or: meid käskinud nõnda paluda, ja tõutanud, et tema meid tahab kuulda.

„Mu süda ütleb sulle, et sa õelnud: „otfige mu palet!“ Siis otfin ma, Jehoowa, sinu palet.“ Taaw. 27, 8.

467. Mispärast on Meie-Jsa palwe meile ristirahwale kõige armsam ja tähtsam palwe?

Et meie Meie-Jsa palwes Jeesuse enese sõnadega seda palume, mis meile kõigile igal ajal tarmis läheb.

468. Kas peame ükspäinis Meie-Jsa palve sõnadega Jumalat paluma?

Ei mitte, vaid ka oma eneste sõnadega.

Viisa. Waata näituseks: Ap. teg. 1, 24. 25 ja 4, 24—30.

469. Mis peame palves Jumala ette kandma?

Rõik, mis aga meie südant waevab ehk röömustab.

* „Paluge lõpmata Jumalat.“ 1. Tesf. 5, 17.

„Seepärast manitsen mina, et peab tehtama palumisi, palwid, palumisi teiste eest ja tänamisi kõikide inimeste eest.“ 1. Tim. 2, 1.

470. Mitmesugune võib siis meie palve olla?

Palumine, eestpalve, tänu ja kiitus.

471. Misugune peab kõik meie palve olema?

Palve Jeesuse nimel, südamlis ja alandlik.

472. Mis see on: **Jeesuse nimel** paluma?

Kindla lootusega, et Jumal meie palwet Jeesuse, meie wahemehe pärast kuuleb.

* „Mis teie iial Jfalt palute minu nimel, seda annab tema teile.“ Joann. 16, 23.

„Tänini ep ole teie midagi palunud minu nimel. Paluge, siis peate teie wõtma, et teie rööm wõiks täis olla.“ Joan. 16, 24.

473. Mis on **südamlis** palwe?

Sga palwe, mis südamest tehakse ja ei mitte paljalt suuga.

* „Jumal on Waim, ja kes teda kummardawad, need peawad Waimus ja tões kummardama.“ Joan. 4, 24.

* „Aga kui teie Jumalat palute, ei pea teie mitte palju lobisema, nõnda kui paganad. Sest nemad arwawad, et neid kuuldatakse nende suure lobisemise pärast.“ Matt. 6, 7.

474. Kes palub **alandlikult**?

Sgaüks, kes mitte oma õiguse, vaid Jumala armu peale oma lootust paneb.

„Meie ei heida mitte oma suure õiguse pärast oma alandlikkusi palwid su palge ette maha, vaid su wäga suure halastuse pärast.“ Taan. 9, 18.

Viisa. Jeesuse õpetused palwest: Luuk. 18, 1—14.

475. Kui sagedaste peame Jumalat paluma?
Igal ajal, iseäranis igal hommikul, õhtul ja söömaajal.
* „Paluge igal ajal.“ Gew. 6, 18.

Üksa. Kanimid hommiku-, õhtu- ja söömapalwid leiad Lutheruse wäitese katekismuse kirjast.

476. Kus peame palwet tegema?
Seal, kus aga oleme, sest Jumal on igal pool meie ligi.
477. Aga kus wõime kõige paremine ilma segamata palwet teha?
Pühas kojas ja oma kambris.

* „Kus kats ehk kolm minu nimel on üheskous, seal olen mina kesk nende seas.“ Matt. 18, 20.

„Aga kui sa Jumalat palud, siis mine oma kambrisse ja pane ukse kinni ja palu oma Isa, kes salajas on; ja sinu Isa, kes salajasse näeb, maksab sulle awalikult.“ Matt. 6, 6.

478. Mis peab meid igapäew palwele kutsuma?
Jumala käsk ja tõutus.

* „Paluge, siis peab teile antama; otsige, siis peate teie leidma; koputage, siis peab teile lahti tehtama. Sest igauks, kes palub, see saab, ja kes otsib, see leiab, ja kes koputab, sellele tehakse lahti.“ Matt. 7, 7. 8.

Neljas peatükk.

Püha ristimise sakrament.

479. Mis läbi oleme meie ristiinimesteks jaanud?
Püha ristimise läbi.

Üksa. Ristimise ettetähendus on ümberlõikamine, kelle läbi wana seaduse ajal poeglapsed Jumala rahwa liikmeks saivad.

480. Mitmes katekismuse peatükk kõneleb pühast ristimisest?
Neljas peatükk.

1.

Mis on ristimine?

Ristimine ei ole mitte paljas wesi, waid niisugune wesi, mis Jumala käsus on seatud ja Jumala sõnaga ühte pandud.

Mis Jumala sõna see on?

Kui meie Issand Jeesus Kristus ütleb Matteuse raamatu viimses peatükis: **Minge ja tehke jüngeriks kõik rahwad, neid ristides Isa ja Poja ja Püha Waimu nime sisse.**

481. Mis asjaga ristitakse?

482. Aga kas ristimine on **paljas wesi?**

Ci mitte, waid niisugune wesi, mis Jumala käsus on seatud ja Jumala sõnaga ühte pandud.

483. Mis on see **Jumala käsk**, kus ristimine on **seatud?**

See on meie Issanda Jeesuse Kristuse sõna Matteuse viimses peatükis.

484. Millal on Jeesus ristimise seadnud?

Pärast oma ülestõusmist, enne kui ta taewa läks.

485. Mis on see **Jumala sõna**, kellega ristimise wesi on **ühte pandud?**

Sõnad, miska Issanda seadmist mööda ristitakse: „Mina ristin sind Jumala Isa ja Poja ja Püha Waimu nimel.“

486. Mis see on: Jumala „**nimel**“ ehk „**nime sisse**“ ristima?

See on: 1) Jumala käsu peale ja 2) Jumala osajamisesse.

487. Kelleks saame siis ristimise läbi?

Jumala lasteks.

„Teie olete kõik Jumala lapsed usu läbi Kristuse Jeesuse sees. Sest mitu teid Kristuse sisse on ristitud, need on ka endid Kristusega ehitanud.“ Gal. 3, 26. 27.

488. Keda peab ristitama?

„**Kõiki rahwaid**,“ see on: kõiki inimesi, kes alles ristimata on.

489. Mis läbi peab Juuda, Muhamedi ja pagana rahwast ristimisele kutsutama?

Misjioni töö läbi.

490. Keda peab ristikoduduses ristitama?

Suba lapsi.

491. Kes annab meile siks õiguse?

Jesand Jeesus Kristus, kes lapsukesi on õnnistanud, ja apostlid, kes terwid perekonde on ristunud (Ap. teg. 16, 15. 33).

* „Laste lapsukesed minu juure tulla, ja ärge keelake neid mitte, sest niisuguste päralt on Jumala riik. Tõeste, mina ütlen teile: Kes iial Jumala riiki wastu ei wõta kui lapsuke, see ei saa mitte senna sisse.“ Ja tema wõttis neid sülesse ja pani oma käed nende peale ja õnnistas neid. Mark. 10, 14—16.

Lisa. Et juba apostlite ajal lapsi ristiti, näitab meile ka apostli Pauluse manitsus Gew. 6, 1: „Lapsed, kuulge oma wanemate sõna Jesanda sees.“ Sest „Jesanda sees“ on laps ainult siis, kui ta ristimise läbi Jesanda omaks on saanud (Gal. 3, 27).

2.

Mis annab ehk saadab ristimine?

Tema saadab pattude andeksandmist, peastab ära surmast ja kuradišt, ja annab igawest õndsust kõigile, kes usuvad, nõnda kui Jumala sõnad ja tõutused kuulutamad.

Misugused on need Jumala sõnad ja tõutused?

Kui meie Jesand Jeesus Kristus ütleb Markuse raamatu wiimses peatükis: **Kes usub ja teda ristitakse, see peab õndsaks saama, aga kes ei usu, teda peab hukka mõistetama.**

492. Mis annab ehk saadab ristimine?

Tema saadab **pattude andeksandmist, peastab ära surmast ja kuradišt** ja annab **igawest õndsust.**

493. Kes on meid peastnud ja lunastanud kõigest patust, surmast ja kuradi wäest?

Meie Jesand Jeesus Kristus.

494. Mis pärast võime siiski ütelda, et ristimine meile seda annab?

Seepärast, et meie ristimise läbi lunastamisest Kristuse sees osa saame (Kol. 1, 13. 14).

* „Sest mitu teid Kristuse sisse on ristitud, need on ka endid Kristusega ehitanud.“ Kol. 3, 27.

495. Mis pärast annab ristimine igavest õndsust?

Seepärast, et ta meid Jumala lasteks ja seeläbi igavese elu pärijaks teeb.

496. Kellele saab see parandus osaks?

Kõigile, kes usuvad. Nõnda kui kirjutatud on: „Kes usub ja teda ristitakse, see peab õndsaks saama.“

497. Mis lugu on nendega, kes ei usu?

Need lähewad hukka, olgu nad küll ristitud.

498. Kelle sõnad tunnistawad seda?

Jeesuse sõnad: „Kes ei usu, teda peab hukka mõistetama.“

3.

Kuidas võib wesi nii suuri asju teha?

Wesi ei tee seda tõeste mitte, waid Jumala sõna, mis weega ja wee juures on, ja usk, mis sedasama Jumala sõna wee sees usub;

sest ilma Jumala sõnata on wesi paljas wesi, ja ei mitte ristimine; aga Jumala sõnaga on ta ristimine, see on üks elu wesi täis armu, ja uuesündimise pesemine Püha Waimu sees, kuidas püha Paulus ütleb Tiituse raamatu kolmandas peatükis:

Jumal on meid õndsaks teinud uuesündimise pesemise ja Püha Waimu uuendamise läbi, teda tema on wälja wglanud meie peale rohkestest Jeesuse Kristuse meie Sunnistegija läbi, et meie, tema armu läbi õigeks tehtud, igavese elu pärijaks pidime saama lootuse järele; see on ustaw sõna.

499. Kas meid wesi teeb Jumala lasteks ja igawese õndsuse pärijateks?

Wesi ei tee seda tõeste mitte.

500. Kust saab siis ristimine oma suure wäe?

Jumala sõnast, mis weega ja wee juures on.

501. Ja mis on meie poolt tarwis, et igawest õndsust pärida?

Usku, mis sedasama Jumala sõna wee sees usub.

502. Mis oleks ristimine ilma Jumala sõnata?

Paljas wesi.

503. Milleks saab ristimine Jumala sõna läbi?

Elu weeks täis armu ja uuesündimise pesemiseks
Püha Waimu sees.

504. Mispärast on ristimine **elu wesi täis armu?**

Et meile seal Jumala rohkest armust uut elu antakse.

* „Mis lihas sündinud, see on liha, ja mis Waimust sündinud, see on Waim.“ Joan. 3, 6.

505. Mispärast on ristimine **uuesündimise pesemine Püha Waimu sees?**

Seepärast, et ristimises meie sees Püha Waimu läbi uus, waimulik elu algab, nagu lihaliiku sündimisega meie ihulik, patune elu algas.

* „Tõeste, tõeste, mina ütlen sulle, kui keegi ei sünni weest ja Waimust, siis ei wõi tema mitte Jumala riiki saada.“ Joan. 3, 5.

506. Mis on siie see nägemata taewa and, mis meile ristimises antakse?

Püha Waim.

507. Kus tunnistab püha kiri seda, et ristimine uue sündimise pesemine Püha Waimu sees on?

Apostli Pauluse raamatus Tiitusele kolmandas peatükis.

508. Mispärast ütleb apostel oma sõnade kinnitamiseks:
see on ustaw sõna?

Seepärast, et meid ristimises tõeste uueste sünnitakse, olgu küll, et ihu film seal muud ei näe, kui paljast wett.

509. Kas siis juba lapsed, kui neid on ristitud, on uueste sündinud?

Jah, tõeste. Nad on uueste sündinud ja jäävad selleks nii kaua, kui nad usu sisse jäävad.

4.

Mis tähendab niisugune weeristimine?

See tähendab, et wana Adam meie sees igapäewase kahetsemise ja patustpöörmise läbi peab ära uputatud saama ja surema, kõige pattude ja kurja himudega,

ja igapäew jälle ette tulema ja üles tõusma uus inimene, kes õiguses ja puhtuses Jumala ees peab igaweste elama.

Kus see on kirjutatud?

Püha Paulus ütleb omas raamatus Rooma rahwale kirjutatud, kuendas peatükis:

Meie oleme Kristusega maha maetud ristimise läbi surma sisse, et otsegu Kristus on üles aratatud surmuisst Jsa auu läbi, meie ka nõnda peame uues elus käima.

510. Mill kombel ristime meie?

Meie ka stame meega, sest et meie wäikesid lapsi ristime.

511. Mill kombel ristiti apostlite ajal enamiste?

Ristitaw inimene wautati wee alla, sest et siis enamiste täiealisi inimesi ristiti.

512. Mis see pidi tähendama?

See tähendab, et wana Adam meie sees peab ära uputatud saama ja uus inimene üles tõusma.

513. Mis on wana Adam meie sees?

See on meie patune süda, mis meie, kui Adamat lapsed, temast oleme pärinud.

514. Mis läbi peame oma wana Adamat ära uputama?

Igapäewase kahetsemise ja patustpöörmise läbi.

515. Mis peab ühtlasi wana Nadamaga surema?

Kõik patud ja kurjad himud.

516. Ja mis peab igapäew meie sees jälle ette tulema ja üles tõusma?

Uus inimene ehk uus süda, mis weest ja Waimust on sündinud.

517. Kuidas peab see „uus inimene“ elama?

Siguses ja puhtuses Jumala ees, — ja ei mitte silmakirjaks inimeste ees (Gom. 4, 22—24).

518. Mis on siis iga ristitud inimese kohus?

Igapäewane wõitlemine patu wastu ja igapäewane **elu pühitsemine**.

519. Mis pärast on seda igapäew tarwis?

Seepärast, et meie wana Nadam, nii kaua kui siin maa peal elame, iialgi täieste ära ei sure.

520. Kust saame seda wäge, ifka rohkem oma patust südant ära wõita ja oma elu pühitseda?

Pühast ristimisest.

521. Mis pärast võib ristimine meile seda wäge anda?

Seepärast, et ta meid Kristuse surma ja ülestõusmise osaliseks teeb.

522. Kus tunnistab püha kiri seda?

Apostli Pauluse raamatus Rooma rahwale kuendas peatükis.

523. Mis õpime sealt?

Et otsegu Kristus on surnud, nõnda meiegi patule peame surema; ja otsegu Kristus on üles tõusnud, nõnda meiegi uues pühas elus peame käima.

524. Mis on **wanemate** kohus oma laste wastu, et nende sees uus inimene kujuk ja kaswaks?

Neid ristiusus kaswatada ja õpetada.

„Minge ja tehke jüngriks kõik rahwad, neid ristides Iisa ja Poja ja Püha Waimu nime sisse ja neid õpetades pidama kõik, mis mina teid olen käsfinud.“ Matt. 28, 19. 20.

* „Kaswatage neid karistamises ja Issanda manitsemises.“ Gen. 6, 4.

525. Kes vastavad ühtlasi lapse kristliku kasvatamise ja õpetamise eest?

Lapse maderid.

526. Miska lõppeb noorte hingede õpetamine?

Õnnistamisega.

527. Mis teeb noor rahvas õnnistamise korral?

Tema tunnustab seda usku, kelle peale tema on ristitud, Jumala ja koguduse ees üles ja tõutab, selle sisse surmani truuste jääda.

528. Mis sünnib noore rahwaga, kui ta seda on tunnistanud ja tõutanud?

Teda õnnistatakse kätte pealepanemise ja palwega ja mõetakse koguduse täiealiste liikmete hulka wastu.

529. Misjuguft sakramenti jagatakse ainult täiealiste ristit-
inimestele?

Püha altari sakramenti.

Viies peatükk.

Püha altari sakrament.

1.

Mis on altari sakrament?

See on meie Issanda Jeesuse Kristuse tõsine ihu ja veri, leiwa ja wiina all meile ristirahwale süüa ja juua, Kristuse enese seatud.

Kus see on kirjutatud?

Nõnda kirjutawad pühad ewangelistid Matteus, Markus, Luukas, ja püha Paulus:

Meie Issand Jeesus Kristus sel ööl, kui teda ära anti, wõttis leiwa, tänas, murdis, ja andis oma jüngritele, ja ütles: „Wõtke, södge, see on minu ihu, mis teie eest antakse; seda tehke minu mälestuseks!“

Seljal maal kombel wõttis tema ka karika pärast õhtusöömaaga, tänas ja andis oma jüngritele ja ütles: „Wõtke ja jooge kõik sealt seest; see sinane karikas on uus seadus minu weres, mis teie eest ära walatakse pattude andeksandmiseks; jeda tehke, nii mitu korda, kui teie seist joote, minu mälestuseks!“

530. Kuidas nimetame teist sakramenti?

Altari sakramendi, sest et teda kirikus altari wälja jagatakse, ehk Issanda armulauaks, sest et Issand meid seal oma armu andidega söötab, ehk pühaks õhtusöömaajaks, sest et Kristus teda õhtu ajal on seadnud.

531. Kes on altari sakramendi seadmise lou kirja pannud?

Kolm ewangelisti, Matteus, Markus, Luukas, ja peale nende apostel Paulus.

532. Millal on meie Issand Jeesus Kristus altari sakramendi seadnud?

Sel ööl, kui teda ära anti, pärast paasatalle söömist.

533. Mis asja pidi iga paasa söömaag wana seaduse rahwale meele tuletama?

Jisraeli rahwa ärapeastmise Egiptuse orjusest.

534. Kelle mälestuseks peab uue seaduse rahwas püha õhtusöömaaga pühitsema?

Jeesuse Kristuse mälestuseks, kes meid oma surma läbi patu orjusest on peastnud.

„Nii mitu korda, kui teie iial seda leiba sööte ja seist karikast joote, siis kuulutage Issanda surma, senni kui tema tuleb.“
1. Kor. 11, 26.

535. Mis jagas Issand oma jüngritele, kui ta altari sakramenti seadis?

Leiba ja joodawat wiina.

536. Mis sõnadega andis ta neile leiba?

Sõnadega: „Wõtke, sööge, see on minu ihu.“

537. Mis tunnistawad need sõnad?

Et jüngrid leiwaga ühes Issanda ihu wastu wõtsiwad.

538. Mis sõnadega andis ta neile karika?

Sõnadega: „**Wõtke ja jooge kõik sealt seest; seehinane karikas on uus seadus minu weres.**“

„Jooge kõik sealt seest, sest see on minu weri, uue seaduse weri.“ Matt. 26, 27. 28.

539. Mis tunnistawad need sõnad?

Et jüngrid wiinaga ühes Jssanda werd ja see läbi uue seaduse armu wastu wõtsiwad.

540. Mis on siis altari sakrament?

See on meie Jssanda Jeesuse Kristuse tõsine ihu ja weri.

541. Mispärast ütleme „tõsine“ ihu ja weri?

Seepärast, et meie altari sakramendis tõeste Kristuse ihu ja werd antakse.

„Õnnistatud karikas, mis meie õnnistame, eks see ei ole Kristuse were osasaamine? Leib, mis meie murrame, eks see ei ole Kristuse ihu osasaamine?“ 1. Kor. 10, 16.

Liisa. Kalwini usulised õpetawad, leib ja wiin ei olla muud kui paljad tähed ehk märgid, mis meie Kristuse ihu ja werd meele tuletawad. Selle wastu õpetame meie: altari sakrament on Jssanda tõsine ihu ja weri.

542. Kust see tuleb, et meie Kristuse ihu ja werd sakramendis mitte ei näe?

Sellest, et Kristuse ihu ja weri äraseletatud ja taemalikud on.

543. Misjuguuste nähtawate asjade all antakse seda?

Leiwa ja wiina all.

544. Kas altari sakramendis muudawad endid leib ja wiin Kristuse ihuks ja wereks?

Ei mitte. Leib jääb leiwaks, aga on Kristuse ihuga ühendatud, ja wiin jääb wiinaks, aga on Kristuse werega ühendatud.

Liisa. Rooma usk õpetab, et preester õnnistamise sõnade läbi leiwa ja wiina Kristuse ihuks ja wereks ümber muudab. Ka antakse Rooma kirikus karikat ainult preestritele, mitte fogudusele.

545. Kellele peab Kristuse ihu ja werd antama?

Meile ristirahwale, see on: niisugustele, kes on ristitud ja usuvad.

546. Mis tarvis antakse seda?
Et seda süüa ja juua.

547. Kelle seatud on altari sakrament?
Kristuse enese seatud.

Mis kasu on meil seesugusest söömisest ja joomisest?

Seda näitavad meile need sõnad: „**Mis teie eest antakse ja ära walatakse pattude andeksandmiseks**“; see on, et meile sakramendis pattude andeksandmist, elu ja õndsust nende sõnade läbi antakse; sest kus pattude andeksandmist on, seal on ka elu ja õndsust.

548. Kellega ühendab meid altari sakrament?

Issanda Jeesuse Kristusega ja ka kõikide usklikeudega.
„Kes minu liha sööb ja minu verd joob, see jääb minu sisse, ja mina tema sisse.“ Joan. 6, 56.

„Sest üks leib on, nõnda oleme meie mitmed üks ihu; sest meie kõik saame ühe leiwa osaliseks.“ 1. Kor. 10, 17.

549. Mis läbi ühendatakse meid sakramendis Kristusega?

Seeläbi, et meile seal Kristuse äraseletatud ihu ja verd süüa ja juua antakse.

550. Missugused sõnad näitavad meile, mis kasu meil seesugusest söömisest ja joomisest on?

Kristuse sõnad: „**Mis teie eest antakse ja ära walatakse pattude andeksandmiseks.**“

551. Mis antakse meile siis altari sakramendis Kristuse ihu ja verega?

Pattude andeksandmist.

552. Ja mis antakse meile ühes pattude andeksandmisega?

Elu ja õndsust. Sest kus pattude andeksandmist on, seal on ka elu ja õndsust.

„Aga nüüd, et teie olete patust lahti ja Jumala orjeks saanud, on teil oma kasu, et teie pühaks saate, ja ots on igavene elu.“ Room. 6, 22.

3.

Kuidas võib ihulit söömine ja joomine niisugusid suuri asju teha?

Söömine ja joomine ei tee seda tõeste mitte, vaid need sõnad: „**Mis teie eest antakse ja ära walatakse pattude andeksandmiseks**“;

need sõnad on ihuliku söömise ja joomisega ühes ülem asi sakramendis; ja kes neidsamu sõnu usub, sel on, mis nemad tunnistavad: pattude andeksandmine.

553. Kas **ihulit söömine ja joomine** võib meile pattude andeksandmist, elu ja õndsust anda?

Söömine ja joomine ei tee seda tõeste mitte.

554. Kust saab altari sakrament oma suure wäe?

Kristuse sõnadest: „**Mis teie eest antakse ja ära walatakse pattude andeksandmiseks.**“

555. Mis tuleb siis neist Kristuse sõnadest arvata?

Et **need sõnad ihuliku söömise ja joomisega ühes ülem asi sakramendis** on.

556. Kellele üfspäinis on altari sakrament õnnistuseks?

Sellele, kes neid sõnu: „**Mis teie eest antakse ja ära walatakse**“ usub.

557. Aga mis saab see, kes uskumata armulauale tuleb?

See saab ka Kristuse tõsist ihu ja werd, aga ei mitte õnnistuseks, vaid nuhtluseks.

„Seepärast kes iial seda leiba sööb ehk Issanda karika jeeft joob kõlwatumal wiisil, sel on Issanda ihust ja werest süüd. Sest kes kõlwatu sööb ja joob, see sööb ja joob ise- enesele nuhtlust, sest et tema ei tee wahet Issanda ihu juures.“ 1. Kor. 11, 27. 29.

558. Kuidas peame seepärast armulauale tulema?

Uuufaste ja diete walmistatud.

4.

Kes mõtab auusaste seesinatse sakramendi vastu?

Baastuda ja ihu poolest ennast valmistada on küll üks kaunis väljaspidine kombe; aga see on õiete ja hästi valmistatud, kes neid sõnu usub: „**Mis teie eest antakse ja ära walatakse pattude andeksandmiseks**“; aga kes neid sõnu ei usu, ehk katsipidi mõtleb, see ep ole mitte wäärt ega hästi valmistatud, sest see sõna: „**Teie eest!**“ nõuab selgeid usklikka südameid.

559. Mitmel wiisil võime endid armulaua vastu valmistada?

Rahel wiisil: väljastpidi ja seestpidi.

560. Mis on väljastpidine ettevalmistamine?

Baastumine ja ihu poolest valmistamine.

561. Mis tuleb niisugusest ihulikust valmistamisest arvata?

Et see küll kaunis, aga üksnes väljastpidine kombe on.

562. Kes üksnes on õiete ja hästi valmistatud?

See, kes Kristuse sõnu usub: „Mis teie eest antakse ja ära walatakse pattude andeksandmiseks.“

563. Kes ep ole mitte „wäärt ega hästi valmistatud“?

See, kes neid sõnu ei usu, ehk katsipidi mõtleb.

564. Mis sugusid südameid nõuab see Kristuse sõna „**Teie eest!**“?

Selgeid usklikka südameid.

565. Mis pead sina kindlaste uskuma?

Et Kristus oma werd ka minu eest on ära walanud.

566. Mis peame seepärast tegeme, enne kui armulauale läheme?

Meie peame endid läbi katsuma, kas meil tõsist patustpöörmist ja usku on.

* „Aga inimene katsugu iseennast läbi, ja nõnda söögu tema sest leiwast ja joogu see karika seest.“ 1. Kor. 11, 28.

„Katsuge iseendid läbi, kas teie olete usus.“ 2. Kor. 13, 5.

„Õndsad need, kes waimust waesed, sest nende pärast on taewariik. Õndsad need, kes kurwad on, sest nemad peawad

saama rõõmustatud. Õndsad need, kellel nälg ja janu on õiguse järele, sest nemad peavad täis saama." Matt. 5, 3. 4. 6.

567. Misjuguft kindlat nõuu peame eneste elu kohta wõtma?

Jõhanda ihu ja mere wäes pattu maha jätta ja uues elus käia.

"Ma elan, ei mitte enam mina, waid Kristus elab minu sees. Ja mis ma nüüd elan lihas, seda elan ma usus Jumala Poja sisse, kes mind on armastanud ja iseennast minu eest ära annud." Gal. 2, 20.

568. Mis on meie kohus meie wihameeste wastu, enne kui armulauale läheme?

Neile andeks anda, kes meie wastu on eefinud, ja nende käest andeks paluda, kelle wastu meie oleme eefinud.

"Seepärast kui sina oma annet altari peale tood, ja seal su meele tuleb, et sinu wennal midagi on sinu wastu, siis jätta senna oma anne altari ette ja mine ja lepi enne oma wennaga ära, ja siis tule ja too oma anne." Matt. 5, 23. 24.

L i s a :

Ueljanda ja wiienda peatiiki kokkuwõte.

1. Sõna „sakrament“ tähendab „püha tallitus“. Uga meie Ewangeliumi kirik nimetab „sakramentideks“ ainult need pühad tallitused, kellel järgmised kolm tundemärki on: 1) Kristuse seadmine, 2) nähtaw asi, 3) nägemata armuand. Sakramendid on siis:

Kristuse enese seatud pühad tallitused, kus meile nähtawa maapealse asja all nägemata taewalikku annet antakse.

Sellepärast ei ole meie Ewangeliumi kirikul rohkem kui kaks sakramenti: ristimine ja püha õhtusöömaeg. Katoliiku usufeltsid nimetawad peale nende weel sakramentideks: jahwimist, pihtimist, abielu, preestrite õnnistamist ja wiimist õlitamist, nõnda et neil seitse sakramenti on.

2. Tähelepanemise wäärt on ka, mis wahe püha ristimise ja püha altari sakramendi wahel on:

a) wastuwõtjate poolest: ristitama peab neid, kes alles ristimata on (paganaid; wäikesid lapsi), — armulauale peab ainult ristirahwast wõtama, ja ka nende seast ainult neid, kes altari sakramenti hinge kasuks mõistawad wastu wõtta;

b) pruukimise poolest: inimest ristitakse üks ainus kord, sest ristimine on uus sündimine, ja inimene sünnib ka liha poolest üks ainus kord. Uga armulaual peame sagedaste käima, sest altari sakrament on waimulik toidus, ja ka ihu toidust tarwitab inimene sagedaste. Teine on sündimise, teine on toitmise sakrament.

Õpetus meelewallast pattusid andeks anda ja kinnitada ehk Jumala riigi wõtmete meelewallast ja pihitist.

1.

569. Kuidas käiwad Issanda Jeesuse Kristuse sõnad **pattude andeksandmise ja kinnitamise meelewallast?**

Tema ütleb Joannese 20. peatükis: „Nõnda kui Issa mind on läkitanud, nõnda läkitan mina teid ka. Wõtke Püha Waimu; kellele teie iial patud andeks annate, neile on need andeks antud, kellele teie iial patud kinnitate, neile on need kinnitatud.“

570. Mis suguse meelewalla annab Issand nende sõnadega?

Meelewalla, pattu andeks anda ja pattu kinnitada ehk Jumala riiki inimestele lahti teha ehk nende eest finni panna.

„Ja mina tahan sulle taewariigi wõtmed anda, ja mis fina maa peal finni seud, see peab taewas finni seutud olema, ja mis iial fina maa peal peastad, peab ka taewas peastetud olema.“ Matt. 16, 19.

571. Kuidas wõime seepärast seda meelewalda ka nimetada?

Jumala riigi wõtmete meelewallaks.

572. Kellele on Issand selle meelewalla annud?

Dma jüngritele ja sellega ristifogudusele.

573. Kelle läbi pruugib ristifogudus seda meelewalda?

Korra pärast ameti peale kutsutud ja seatud Jumala sõna kuulutajate ehk õpetajate läbi.

574. Mis on nende ameti kohus?

Jumala sõna kuulutada, sakramentisid wälja jagada ja fogudust juhutada.

575. Mis peame meie siis nende ametist arwama?

Et kõik, mis selle ameti poolt Kristuse käsku mööda tehakse, niisama wägew ja kindel on, nagu teeks seda meie armas Snnistegija Jeesus Kristus ise.

„Nõnda armaku meid igaiks kui Kristuse sulasid ja majapidajaid Jumala salaja asjade üle.“ 1. Kor. 4, 1.

„Seepärast oleme meie nüüd käjud Kristuse asemel, otsegu manitseks Jumal meie läbi; siis palume meie nüüd Kristuse asemel: Andke endid Jumalaga ära lepitada.“ 2. Kor. 5, 20.

„Kes teid kuuleb, see kuuleb mind, ja kes teid ära põlgab, see põlgab mind ära. Aga kes mind ära põlgab, see põlgab selle ära, kes mind on läkitanud.“ Luuk. 10, 16.

576. Kellele peab **pattu andeks antama?**

Meile, kes oma pattu tõeste kahetseswad ja Jeesuse Kristuse pärast armu igatseswad.

577. Kellele peab **pattu kinnitatama** ehk andeks andmata jäetama?

Meile, kes awaliku patu elu läbi kogudusele pahan-
duseks on, ja patust ei pööra, waid kõik manitsust põlgawad.

Lija. Loe: Matt. 18, 15—17.

578. Mis peab niisugustega tehtama?

Neid peab altari sakramendi ja koguduse osasaamisest wälja heidetama.

579. Mis tarwis peab seda tehtama?

Mitte lihaliku wiha pärast, waid et nad siis enne-
mine tunnesiwad, kust nad on ära langenud, ja jälle Jumala armu ja koguduse osasaamist nõudma hakkasiwad.

580. Mis tuleb nendega teha, kui nad ümber pööravad?

Siis peab nende pattu andeks antama ja neid jälle koguduse osasaamisesse wastu wõetama.

2.

581. Mis suguses pühas tallituses tarwitatakse iseäranis Jumala riigi wõtmete meelewalda?

Pihtis.

582. Mis on pihti kats jagu?

Patu tunnistus ja armu kuulutus.

„Oma patu andsin ma sulle teada, ja oma ülekohut ep ole ma kinni katnud. Ma ütlesin: ma tahan iseene peale oma

üleastumised tunnistada Jehoowale; siis andsid fina mu patu ülekohu andeks." Taaw. 32, 5.

Lisa. Waata „patu tunnistuse sõnad“ wäitese katekismuse lisa.

583. Kellele peame kõige esmalt oma pattu tunnistama?
Jumalale, kelle ees kõigipidi süüalused oleme.

584. Kuidas wõime õpetaja ees oma pattu tunnistada?
Erapihtil, see on hingekarjatslega nelja filma all, ehk awalikul pihtil kogudusega.

Lisa. Seatud Jumala sõna kuulutaja ees tunnistajiwad oma pattu Taawet (Naatani ees, 2. Saam. 12, 13) ja Juuda rahwas (ristija Joanne ees, Mark. 1, 5).

385. Millal on patu tunnistamine erapihtil suureks hinge kasuks?
Siis, kui meie iseäralist pattu teame ja oma südames tunneme.

586. Kuidas peame, kui oma pattu tõeste kahetseme, armu kuulutust hingekarjatse poolt wastu wõtma?

Nõnda, otsegu kuulutaks meie Jumal ise oma armu. Sest armu kuulutaja räägib Jumala nimel.

587. Mis peame tegema, et oma pattusid diete tundma õpikime?

Meie peame oma südant ja elu kümne kásu peeglis läbi katsuma.

„Oh Jumal, liusa mind läbi ja wõta tunda mu südant; katse mind läbi ja wõta tunda mu mõttid; ja waata, kas walu tee on minu sees, ja juhata mind igawese tee peale!“
Taaw. 139, 23. 24.

